

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií / italština

Diplomová práce

Milena Vostalová

Sicílie v románech Vitaliana Brancatiho

Sicily in Vitaliano Brancati's Novels

Praha, 2017

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jiří Pelán, Ph.D.

L'anima è eterna, e quello che non fa oggi, può farlo domani.

La felicità è la ragione.

Obsah:

1. Vitaliano Brancati a významní sicilští autoři.....	4
1.1 Historický exkurz – Sicílie jako specifické území Itálie.....	5
1.2 Brancatiho předchůdci a literární vzory.....	5
1.3 Brancatiho současníci a žáci.....	6
2. Život a dílo Vitaliana Brancatiho.....	8
2.1 Brancatiho vztah k rodné Sicílii.....	9
2.2 Brancatiho vztah k realitě doby.....	11
2.2.1 Mladické nadšení fašismem.....	12
2.2.2 Brancatiho osobní krize a přechod na antifašistické pozice.....	13
2.2.3 Rozčarování nad vývojem společnosti a boj za svobodu kultury po válce.....	20
3. Brancatiho románová trilogie?.....	25
3.1 Román Don Juan na Sicílii jako lavírování mezi skutečností a snem.....	27
3.1.1 Děj románu.....	29
3.1.2 Čas v románu a jeho členění.....	32
3.1.3 Prostředí a místo v románu.....	33
Nečinná, nudná Catania jako protipól moderního, aktivního Milána.....	34
Cibali jako místo stvořené pro romantické snění.....	35
Řím plný fašistických ministerstev jako ráj pro lovce žen.....	36
Přímořská letoviska na severu jako zdroj nových donchuánských historek.....	37
'Dům hrůzy' jako Giovanniho 'očistec' a začátek šťastné cesty do neznáma.....	37
Taormina, Viareggio a Abbazia jako zastávky na svatební cestě.....	39
3.1.4 Autobiografické prvky v románu a jeho literární styl.....	40
3.1.5 Postavy románu.....	41
Giovanni Percola.....	41
Maria Antoinetta, dei marchesi di Marconella.....	46
Eleonora Lascasas.....	48
Giovanniho sestry.....	49
Sluha Paolo – 'Zdání klame', aneb dvojník jako předzvěst ztroskotání Giovanniho proměny.....	50
Ciccio Muscarà.....	52
Don Procopio Belgiorno.....	53
Spisovatel Valenti.....	54
3.1.6 Téma a motivy v románu.....	55
Nuda a pasivita.....	55
Galismus.....	56
Donchuáni na lovu.....	56
Hovory na téma 'žena'.....	56
Žárlivost.....	56
Záletníci aneb donchuáni po svatbě.....	57
Nonverbální komunikace.....	57
Sicilští zamilovaní aneb žít svým snem.....	58
Další motivy v románu.....	58
3.2 Román Krásný Antonio jako zrcadlo dvou italských komedií: fašismu a erotismu.....	59
3.2.1 Děj románu.....	61
3.2.2 Čas v románu a jeho členění.....	63
Časové údaje v románu a jejich vazba na skutečné historické události.....	67
3.2.3 Prostředí a místo v románu.....	69
Fašistický Řím jako 'pozemský ráj' pro sicilské mladíky.....	70
Milovaná a ubohá Catania jako spoluviník Antoniovu životní tragédie.....	71
Etna jako němý protagonista románu.....	72
3.2.4 Autobiografické prvky v románu a jeho literární styl.....	73
3.2.5 Postavy románu.....	75
Alfio Magnano jako typický sicilský 'kohout'.....	75
Antonio Magnano jako oběť gallismu a katolické morálky.....	78
Ermenegildo Fasanaro jako světoběžník a antifašista, jenž ztratil víru.....	82
Edoardo Lentini jako kariérista fašistické Itálie.....	84

Ženské postavy v románu.....	85
Barbara Puglisiová.....	85
Antoniova matka Rosaria	87
3.2.6Témata a motivy v románu.....	87
Galismus ve službách fašismu.....	87
Společnost svázaná předsudky, jež jsou vnímány jako norma.....	89
Další motivy v románu.....	89
3.3Román Horkokrevný Paolo jako cesta do tmy.....	90
3.3.1Děj románu.....	90
3.3.2Čas v románu a jeho členění.....	91
3.3.3Místo a prostředí v románu.....	91
3.4Brancatiho poetika a proměna jeho vypravěčského stylu.....	91
3.5Brancatiho inneto.....	92
3.6Nosná témata trilogie a jejich variace.....	92
4.Závěr.....	93
5.Seznam použité literatury.....	100

1. Vitaliano Brancati a významní sicilští autoři

Tématika italského jihu hrála již od doby sjednocení Itálie vždy významnou roli v rámci národní literatury. Zaostalé hospodářství a zejména společenské poměry, často téměř připomínající středověk ve srovnání s bohatším a modernějším severem, zároveň však jistá míra exotičnosti těchto území činila z italského vždy jihu přitažlivé téma. Zcela specifické místo pak v rámci této jihoitalské větve zaujímá literatura sicilská, jež obohatila moderní italskou literaturu o spoustu zvučných jmen. Stačí jmenovat Vergu, Pirandella, Vittoriniho, Tomasi di Lampedusu, Sciasciho či Bufalina. Rozhodně by pak v této řadě nemělo chybět ani jméno vynikajícího vypravěče a dramatika Vitaliana Brancatiho.

1.1 Historický exkurz – Sicílie jako specifické území Itálie

Na území Sicílie, jež se stala součástí Italského království v době sjednocení Itálie¹, se v průběhu staletí vystřídali různí vládcové a vlivy, které formovaly nejen vzhled ostrova, ale především jeho obyvatelstvo. Islámské vlivy, které sahají až do počátku 9. století, kdy Arabové získali nadvládu nad ostrovem, jenž dříve patřil k šíři Byzantské, lze nalézt nejen v architektuře a povaze obyvatel, ale také v sicilštině. Na konci 11. století se pak na více než sto let stává ostrov součástí Normanského království, k němuž patřil kromě Sicílie i celý jih Itálie. Za vlády Normanů tak vzniká jednotný státní celek, který pak bude fungovat pod různou nadvládou až do svého připojení k severním částem Itálie. Politickou i společenskou situaci na Sicílii v období 2. poloviny 19. století – lidové hlasování o připojení k Itálii a zejména Garibaldiho *výpravu Tisíce* a boje jeho mužů, k nimž se přidávaly nadšeně oddíly sicilských „mladých“, s bourbonskými vládci – zachytil ve svém jedinečném a také jediném románu *Gepard* (1958) kníže z Lampedusy a sicilský spisovatel Giuseppe Tomasi.

Vladařem evropského formátu a zároveň významným literátem, na jehož dvoře v Palermu se soustředili básníci tzv. sicilské školy, byl syn římského císaře Fridricha Barbarossy, sám později také císař říše římské, Bedřich II. z rodu Hohenštaufů. Jeho smrtí v roce 1250 toto slavné období končí. Další dlouhou epochou v dějinách Sicilského království byla především nadvláda aragonská a španělská, která trvala od konce 13. století až do období restaurace po napoleonských válkách. V roce 1816 pak nastupuje nově ustavená dynastie Bourbon - Obojí Sicílie, nad níž zvítězí Garibaldi za vydatné pomoci Sicilanů, kteří ho zpočátku vítali jako svého osvoboditele. Vylodění

---

¹ K vyhlášení Viktoria Emanuele II. Savojského králem sjednocené Itálie došlo po zdoluhavém procesu, který ještě dále pokračoval, 17. 3. 1861 v Turíně poté co 4. března piemontský parlament, jenž se sešel po pádu Gaty, poslední bourbonské bašty, slavnostně vyhlásil jednotu Itálie.

Srov. PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004, s. 266.

anglo-amerických jednotek na ostrově 10. června 1943 pak nápadně připomínalo ono vylodění Arabů z 16. 6. 827.² Z tohoto velmi stručného přehledu je patrné, že obyvatelé ostrova skutečně podléhali v dějinách nejrůznějším vlivům a kulturám, s nimiž se museli vyrovnávat a jež se také bezpochyby odrazilily na jejich povaze, zvyklostech i společenských normách.

1.2 Brancatiho předchůdci a literární vzory

Jak již bylo zmíněno výše, přispěla díla sicilských autorů významnou měrou do pokladnice italské literatury, a byla to právě díla Brancatiho krajanů z posledního dvacetiletí 19. století, která jeho tvorbu nejen ovlivnila, ale v případě Vergy se stala dokonce jeho výrazným vypravěčským vzorem.

Giovanni Verga, catanijský rodák z dob Království obojí Sicílie, je jedním z předních představitelů italského verismu, literárního směru blízkého francouzskému naturalismu. Tento muž pocházející ze zchudlé šlechtické rodiny vstupuje v roce 1860 do Garibaldiho národní gardy a účastní se bojů za osvobození Sicílie od bourbonské nadvlády. V roce 1865 pak odchází do Florencie, tehdy sídelního města krále, aby se zdokonalil v italštině, neboť východosicilský dialekt by znemožňoval zpřístupnění jeho děl širšímu čtenářskému publiku. Vergovou ambicí přitom bylo stát se nikoliv regionálním, nýbrž italským autorem. Ve Florencii se setkává se svým krajanem a teoretikem verismu Luigim Capuanou, jenž byl propagátorem Zolova díla v Itálii a teoretikem verismu. Jeho principem mělo být naprosté potlačení role autora, který by měl téměř zmizet ze scény. Tohoto, pro autora nesnadného úkolu, mohlo být dosaženo využitím dialogů, nebo alespoň polopřímé řeči. Jediným románem, v němž se autorovi tyto teoretické zásady podařilo beze zbytku dodržet, je román *I Malavoglia* (1881, č. Dům u mišpule, 1955), jenž se stal také Vergovým nejznámějším románem. Zpracovává v něm svoji dřívější, samostatně nepublikovanou povídku *Padrone 'Ntoni*: o rodině rybářů, kteří se rozhodnou podnikat se svojí loďkou *Prozřetelnost* (Providenza). Avšak nehoda lodi a zničení nákladu způsobí řadu problémů, které celou rodinu téměř zničí. Poselstvím Vergova románu však není lítost nad krutým osudem rodiny, ale naopak apel na dodržování tradičních hodnot: snaha vymanit se, je zbytečná a dokonce nežádoucí. Od roku 1872 pak žije Verga v Miláně, kulturním a literárním centru doby, kde se schází s okruhem veristických spisovatelů. V době, kdy je na vrcholu kariéry a dosahuje největších úspěchů, se však rozhodne pro návrat do Catanie, kde pak tráví zbytek života, zčásti také na své pomerančové plantáži.³

---

2 Srov. SCIASCIA, Leonardo. „Sicilia e sicilitudine.“ In: *La corda pazza*. Torino: Giulio Einaudi editore s.p.a., 1970, s. 12.

3 Je možné, že byl tento fakt inspirací pro pomerančový háj v Brancatiho románu *Krásný Antonio*.

Autor rozsáhlé sicilské fresky *I viceré* (1894, č. *Mistokrálové*, 1974), jež si dodnes může nárokovat místo mezi významnými italskými romány – **Federico De Roberto** – zaujal mladého Brancatiho natolik, že si ho vybral pro svoji diplomovou práci. Nebyl sice sicilským rodákem, ale po smrti otce ve věku dvanácti let se stěhuje do Catanie, která se stane jeho domovem. Také on odchází v roce 1888 do Milána, kde se stýká s předními veristy.

1.3 Brancatiho současníci a žáci

Bezesporu nejvýznamnějším z Brancatiho starších současníků byl spisovatel a dramatik, držitel Nobelovy cenu za literaturu za rok 1934, **Luigi Pirandello**. Narodil se na rodinné usedlosti Chaos poblíž Agrigenta v zámožné, patriotické rodině vlastníků sirných dolů. Ostrov však opustil již během vysokoškolských studií, v nichž pokračoval na filozofické fakultě v Římě. Capuana, s nímž se v Římě setkal, ho nasměroval k próze. Jeho první román, který byl ještě silně ovlivněn poetikou verismu – *L'esclusa* (č. *Zavržená*, 1930) vycházel během roku 1901 nejprve časopisecky. Pirandello již tehdy věděl, že pro něho literární styl, v němž se má autor držet v pozadí, není vhodný. Psaní pro něho bylo příliš osobní záležitostí. Právě v tomto románu se také objevuje první pokus zpochybnit pravdu jako objektivní entitu. Podle Pirandellovy teorie je za pravdu vydáváno to, na čem je dosaženo konsensu. Jeho třetí román *Il fu Mattia Pascal* (1904, č. *Nebožtík Matyáš Pascal*, 1940; *Nebožtík Mattia Pascal*, 1971), jenž vycházel časopisecky již v roce 1903, znamenal velký čtenářský úspěch. Autor se v něm vzdaluje od verismu, dokonce s ním polemizuje. Svůj záměr vyprávět příběh “jinak” naznačil i v románové předmluvě: chce ukázat vnitřní pocity svého antihrdiny, poskytnout čtenáři jeho subjektivní výpověď. Tomuto autorskému záměru nejlépe vyhovuje použití ich-formy. Začátek příběhu je předkládán jako veristické vyprávění. Pak ale Matyáš uniká do knihovny a nechává se prohlásit za mrtvého, čímž se mu otvírá – pro pozdější Pirandellovu tvorbu velmi typický – svět fikce. Protagonista se vydá na cesty, kde žije s novou identitou. Zistí však, že ani ta mu štěstí nepřinesla. Návrat do starého světa ale již není možný. Potvrzuje se tím autorova teorie, že pravda je nikoliv objektivní, nýbrž “konvenční”. Další Pirandellovy romány již tolik čtenářů neoslovily: jejich konstrukce se stávaly příliš komplikovanými a příběh, který má čtenář rád, se z nich postupně vytrácel. Principy specifického pojetí humoru, jenž se od roku 1904 objevoval ve všech jeho dílech, formuloval Pirandello ve známém esejí *L'umorismo* (1908, č. *O humoru* 2006). Největších úspěchů, včetně zahraničních, dosáhl tento autor především jako dramatik. I českému divákovi jsou dobře známe jeho divadelní hry *Jindřich IV.* (1926, italsky *Enrico VI.*, 1922) – tragédie o ztrátě identity, či *Šest postav hledá autora* (1967, italsky *Sei personaggi in cerca d'autore*, 1923) – hra, v níž je propojována dimenze reality a fikce. Díky mezinárodnímu úspěchu těchto her, a to až v USA i Jižní Americe, začíná Pirandello cestovat. Také jeho vztah k fašistické straně, do níž vstoupil

v roce 1924, je poznamenán rozpolceností podobné té, kterou ukazují jeho díla. Nikdy nebyl nadšeným fašistou a zdá se spíše, že jeho důvody byly čistě pragmatické: v roce 1925 se stal ředitelem divadla *Teatro d'arte*, které založil se svým synem Stefanem a dalšími kolegy. V roce 1929 pak byl jmenován akademikem Itálie.⁴

K největším obdivovatelům a zároveň pozdějším neúnavným propagátorům Brancatiho díla patřil především **Leonardo Sciascia**, jenž se s ním setkal již v roce 1937, coby student střední školy v Caltanissete, kde v té době Brancati působil jako středoškolský učitel. Sciascia na toto setkávání s obdivovaným spisovatelem vzpomíná ve svém článku v *Corriere della sera* z 5. června 1982⁵:

Viděl jsem ho přicházet každé ráno zachmuřeného, v tmavých šatech. Jeho krok na schodech, po nichž se scházelo do starého opatství, kde se nacházela naše škola, si vybavuji jako lehce kulhavý. Byl bych se mu rád přiblížil a dal mu přečíst věci, které jsem tehdy psal: hermetické verše a prózu ve stylu, myslím, Bruniho Barilliho. Ale nemluvil jsem s ním, až mnohem později a jen letmo.

Lo vedevo arrivare ogni mattina, scuro in volto di vestiti. Il suo passo sui gradini per cui si scendeva alla vecchia badia che era diventata la nostra scuola, lo ricordo leggermente claudicante. Avrei voluto avvicinalo, farli leggere le cose che allora scrivevo: versi ermetici e prose fatte, credevo, alla Bruno Barilli: tutte a capo e lampeggianti. Ma non gli parlai che tanti anni dopo, fuggevolmente.⁶

Tento spisovatel, žurnalista, esejista, dramatik, ale také politik se ve svých esejích zabýval dílem mnoha významných sicilských spisovatelů. Poskytnout kompletní výčet děl a konferencí, jež se ze Sciasciovy iniciativy týkaly Brancatiho díla, překračuje rámec této práce. Na jeho esej z roku 1970 *Don Giovanni a Catania*, či některé jeho další citáty bude v dalším textu ještě odkazováno. Nicméně to byl právě Sciascia, kdo se zasloužil o zařazení Brancatiho mezi klasiky italské literatury.

Ve svém souboru *Cere perse* z roku 1985 věnoval Brancatimu vzpomínkový esej pod názvem *Brancati, trent'anni dopo* také sicilský učitel **Gesualdo Bufalino**, kterého jako spisovatele objevil Leonardo Sciascia.

---

4 Srov. FLEMROVÁ, Alice. *Protagonisté italského modernistického románu*. Praha. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2004, 203 – 205.

5 Srov. DONDERO, Marco. „Cronologia a cura di Marco Dondero“. In: BRANCATI, Vitaliano. *Racconti, Teatro, Scritti giornalistici*. Milano: Arnoldo Mondadori Editore S.p.A., 2003, s. XCVIII.

6 SCIASCIA, Leonardo. Citováno podle: DONDERO, Marco. „Cronologia a cura di Marco Dondero“. S.XCVIII.

2. Život a dílo Vitaliana Brancatiho

Ačkoli ho zná český čtenář převážně jen jako autora *Krásného Antonia*, jediného románu, který byl dosud do češtiny přeložen, patří tento italský prozaik, dramatik, esejista a v neposlední řadě také učitel bezesporu do řady výrazných osobností první poloviny 20. století, které přispěly k formování obrazu Itálie nejen na domácí půdě ale také v zahraničí. Jeho nejznámější romány vyšly v angličtině, němčině, francouzštině i španělštině a dočkaly se i své filmové podoby.

Jakožto rodáka ze svérázné, zároveň však tolik podmanivé Sicílie, jej můžeme považovat za jednoho z pokračovatelů linie moderních vypravěčů zrcadlících ve svém literárním díle tento kus země s jejím lidem, jeho způsobem myšlení a specifickými zvyky.

2.1 Brancatiho vztah k rodné Sicílii

Brancati se narodil 24. července 1907 v jihosicilském městečku Pachino v literárně založené rodině. Otec Rosario, ač povoláním právník, přispíval nejen do sicilského, ale i římského tisku.⁷ Útlé dětství trávil chlapec v klidném rodinném prostředí na různých místech na jiho-východě ostrova, kde byl jeho otec, coby úředník prefektury, často překládán. Ve starobylém městě Modica, protkaném změtí uliček, plném tajuplných zákoutí a úchvatné barokní architektury začal Brancati navštěvovat gymnázium. Právě zde se také částečně odehrává děj jeho prvního autobiograficky založeného románu *L'amico del vincitore* (1932, Vítězův přítel).⁸ 'Génia loci' zachytil pak ještě mnohem později po návštěvě města na jaře roku 1949, a to ve svých vzpomínkách na stránkách *Římského deníku*.⁹

Když jsem přijel do Modicy ze svého rodiště, byly mi tři roky. A tamhle je kostel sv. Jiří, to první, co jsem uviděl, když jsem vykoukl na terasu, a co uchvátilo můj pohled natolik, aby se vše vrátilo a zasáhlo mě po 30 letech: vyčnívá jako obrovský plastický reliéf ze stěny hory, nad níž se tyčí, s křivolakou vlečkou schodišť. A na zdech kapary s růžovými květy... A paláce nalepené jeden na druhém, každý s proužkem nebe uvězněným v brlení teras nebo balkónů.

Quando arrivai a Modica dal mio paese natio, avevo tre anni. Ecco la chiesa di San Giorgio che, affacciandomi nella terrazza, vidi per la prima cosa, e che mi penetrò

7 Mladší bratr Corrado byl filmovým kritikem catanijského časopisu *La Sicilia*, dědeček z otcovy strany dialektálním básníkem.

8 Srov. DONDERO, Marco. Cit. d. S. XCI a s. XCV.

9 V originále *Diario romano*. Tento díl vyšel v *Corriere della sera* (Večerní kurýr) 2. 3. 1949 v rámci rubriky *Diario* (Díář) s podtitulem *Ritorno a Modica* (Návrat do Modicy). Srov. DONDERO, Marco. „Notizie sui testi a cura di Marco Dondero“. In: BRANCATI, Vitaliano. *Racconti, Teatro, Scritti giornalistici*. S. 1843. Blíže k *Římskému deníku* viz s. 21 a dále.

profondamente nell'occhio, in un punto in cui torna a colpirmi dopo trent'anni: sporgente dalla parete del monte su cui sorge, come un enorme altorilievo, col tortuoso strascico delle sue scalinate. Ecco, sui muri, i capperi coi fiori rosa... E i palazzi l'uno sull'altro, ciascuno con una striscia di cielo imprigionata dietro le ringhiere delle terrazze o dei balconi.¹⁰

V roce 1920 se pak rodina stěhuje naposledy, tentokrát do Catanie, která nejvýrazněji ovlivní formování mladého autora. Ještě v období gymnaziálních studií se poprvé setkává s Francescem Guglielminem, profesorem řečtiny a latiny, literátem, dialektálním básníkem a 'liberálem starého typu'¹¹. Jehož bude po celý život obdivovat. Guglielminovy postoje však sehraji svoji významnou roli v Brancatiho vnímání světa teprve později.¹² V Catanii se Vitaliano zapisuje na filozofickou fakultu místní university a na stránkách deníku *Giornale dell'Isola* (Ostrovní noviny) začíná publikovat své první verše věnované zbožňovanému D'Annunziovì. Ve stylu jeho rétoriky se také nese mládežnický časopis *Ebe*, který budoucí umělec zakládá se svými spolužáky a přáteli Pippem Ardizzonim, Ginem Rayou, Giovannim Bersellim a Guglielmem Castorinou¹³, a stává se jeho šéfredaktorem.¹⁴ Své pocity z finančního úpadku rodiny po přeložení otce na prefekturu do Caltanissety a z intrik ve fašistické politice, které tuto rodinnou situaci zapříčinily, vylíčil Brancati v dramatickém eposu *Fedor* publikovaném v roce 1928, dva roky po jeho dokončení¹⁵; tentokrát s věnováním dalšímu obdivovanému muži, jenž ho v budoucnu výrazně ovlivní, totiž G. A. Borgesemu: „On zná všechna má nejchoulostivější tajemství: jejich stránky jsou očíslovány stejně jako dny mé adolescence.“¹⁶ Ihned po ukončení studií roku 1929¹⁷ opouští ambiciózní mladík plný vitalistických fašistických iluzí poněkud nudný život ve městě zastaralých tradic a předsudků a odchází do Říma. Catanie však zůstane místem, kam jeho kroky opakovaně povedou po obdobích strávených mimo rodný ostrov. Ulicemi a uličkami tohoto přístavního města, ať už pyšného na své barokní paláce a korzo na ulici Etnea s několika honosnými kostely, anebo zpustošeného po náletech spojenců, se budou hrdě procházet, nebo se

---

10 BRANCATI, Vitaliano. *Racconti, Teatro, Scritti giornalistici*. S. 1415. Český text je autorským překladem. Totéž platí o dalších citacích v této práci s výjimkou románu *Krásný Antonio*, který byl do češtiny přeložen Zdeňkem Frýbortem.

11 V originále: 'liberale all'antica'. In: STACCHINI, Vanna Gazzola. *La narrativa di Vitaliano Brancati*. Firenze: Leo S. Olschki Editore, 1970, s. 3.

12 V roce 1948 opatřil Brancati předmluvou svazek dialektální poezie svého starého profesora a přítele s názvem *Ciuri di strata*.

13 Někteří z nich byli inspirací pozdějších Brancatiho literárních postav.

14 Srov. DONDERO, Marco. Cit.d. S. XCII-XCIII.

15 Srov. STACCHINI, Vanna Gazzola. Cit. d. S. 4.

16 V originále: „Esso conosce tutti i miei segreti più delicati: le sue pagine sono numerate coi giorni della mia adolescenza“. Citováno podle DONDERO, Marco. Cit. d. S. XCIII.

17 Brancati zakončil svá vysokoškolská studia skvělou obhajobou diplomové práce na téma: *Federico De Roberto, critico, psicologo, novelliere* (Federico De Roberto – kritik, psycholog, novelista). Na jeho veristickou tradici Brancati později částečně navázal ve své vlastní tvorbě. Srov. DONDERO, Marco. Cit. d. S. XCVI.

v nich zbaběle krčít, i jeho románoví hrdinové střežení věčnou Etnou, která „rozestírá svá obrovská křídla, bílá jako křídla labutě v zimě a fialová v jiných ročních obdobích.“¹⁸

Velmi emotivní vztah k rodné Sicílii je patrný jak z poetických pasáží Brancatiho románů a povídek, tak i z jeho esejí. Vedle okouzlující, zároveň však kruté sicilské přírody¹⁹ zachycuje neúnavně i nezaměnitelnou mentalitu tamějšího lidu, vůči němuž chová, navzdory neskrývané kritice svého zralého tvůrčího období, bezesporu sympatie. A je to právě jeho autentický humor, ironie hraničící někdy až s groteskou, co Brancatimu pomáhá získat potřebný odstup a nadhled ve snaze o pravdivé zachycení skutečnosti. Ze své lásky k Sicílii, jež se formovala již velmi záhy, v období raného dětství, a jež si ho podmanila na celý život, se autor vyznává např. v povídce *Il nonno* (1934, Dědeček):²⁰

Pachino se nachází na kopci, kde se srážejí větry dvou moří, Jónského a Středozemního. Tenhle vítr neustále olizuje zemi a způsobuje, že se oblázky třpytí jako diamanty. [...] Ten vítr je svázán velmi niterným způsobem s mým dětstvím.

Pachino è posta su di un'altura battuta dal vento di due mari: lo Ionio e il Mediterraneo. Questo vento spazza continuamente il paese e fa brillare ciottoli come diamanti. [...] Quel vento è legato, in un modo molto intimo, alla mia infanzia.²¹

V esejí *Intelligenza siciliana* (1929, Sicilská inteligence), jenž vyšel z autorova pera v době jeho prvního římského pobytu a v němž se snaží vysvětlit sicilskou povahu a způsob myšlení, můžeme číst:

Evropa, která končí: a tady leží Sicílie. [...] V zimě přináší vítr, který vane ze severu závan Londýna, Leningradu, Paříže. [...] V létě přináší vítr, který vane od jihu rovníkové parno: [...] Stejně jako tyto dva větry prostupuje Sicílii soustavné střídání způsobu myšlení: jednoho evropského, rafinovaného, na sestupu; a druhého barbarského, afrického, na vzestupu. Někdy se efekty těchto dvou proudů navzájem vyrušily. Často se ale spojily a ovlivnily jeden druhý. [...] Sicilská inteligence trénovaná ve dvou protikladných formách myšlení má určitou jiskru, kterou nemá žádný jiný lid. Všechno, co bylo možno pojmut, je v ní obsaženo.

L'Europa che finisce: ecco la Sicilia. [...] In inverno, il vento che scende dal nord porta il vento di Londra, di Leningrado, di Parigi. [...] Nell'estate, il vento che sale dal sud porta l'afa equatoriale: [...] Come questi due venti, una corrente alternata di pensiero attraversa la Sicilia: una, europea, raffinata, in discesa; un'altra, barbara, africana, in salita. Talora gli effetti di queste due correnti si sono cancellati a vicenda. Ma spesso si sono integrati e illuminati l'un l'altro. [...] L'intelligenza siciliana, esercitata in queste

18 BRANCATI, Vitaliano. *Krásný Antonio*. Praha: Mladá fronta, 1967, s. 43. Přeložil Zdeněk Frýbort. Všechny další české citace tohoto románu budou z tohoto českého překladu.

V originále: „spalanca le sue enormi ali, bianche come quelle di un cigno in inverno, color viola nelle altre stagioni“. BRANCATI, Vitaliano. „Il bell'Antonio“. In: *Romanzi e saggi*. Milano: Arnoldo Mondadori Editore S.p.A., 2003, s. 579. Všechny další italské citace tohoto románu budou z tohoto vydání.

19 Jedna z jeho povídek nese přímo titul *Scirocco*, což je 'teplý vlhký vítr vanoucí z jihovýchodu'.

20 Povídka byla později publikována ve sbírce *In cerca di un sì* (Hledání souhlasu) z roku 1939. Brancati ji napsal rok po dědečkově smrti, již byl hluboce zasažen.

Srov. LAURETTA, Enzo. *Invito alla letteratura di Vitaliano Brancati*. Milano: U. Mursia editore S.p.A., 1980, s. 32.

21 BRANCATI, Vitaliano. *Racconti, Teatro, Scritti giornalistici*. S. 15-16.

due forme opposte di pensiero, ha una luce che nessun altro popolo possiede. Tutto ciò che si poteva comprendere, qui si è compreso.²²

2.2 Brancatiho vztah k realitě doby

Významnou část svého života, zemřel totiž nečekaně ve věku pouhých 47 let v Turíně²³, strávil Brancati v Itálii ovládané ideologií fašismu, s níž také v mládí sympatizoval. V době pochodu na Řím, který se uskutečnil 28. října 1922 a který otevřel Mussolinimu cestu k moci,²⁴ bylo Brancatimu pouhých 15 let. Jeho studijní léta byla poznamenána školskou reformou, kterou záhy po nástupu fašismu provedl tehdejší ministr školství Giovanni Gentile²⁵, „nepochybně nejuznávanější a nejduchaplnější z fašistických intelektuálů.“²⁶ V *Italské encyklopedii* (Enciclopedia italiana), jednom z největších kulturních počínů režimu, tento filozof „pod heslem 'fašismus' uváděl, že je spíše 'stylem' než doktrínou nebo – řečeno jazykem idealistického filozofa – je spíše postojem než činem.“²⁷ Doba po nástupu fašismu, jehož hospodářská politika těžila z konjunktury evropského a amerického hospodářství, a jenž v té době ani na mezinárodní scéně nebyl vnímán negativně, bývá charakterizována jako éra „znovunastolení měšťáckého blahobytu“²⁸. Nelze se proto divit, že i rodina Brancatiových, která patřila k vrstvě střední buržoazie, byla touto ideologií nadšena.

2.2.1 Mladické nadšení fašismem

Také Vitaliano, stejně jako celá řada jeho vrstevníků, vstoupil ve své mladické nevyzrálosti počátkem roku 1924 horlivě do fašistické strany. Okouzlen významnými literáty, kteří se stranou sympatizovali, ať už to byl oslavovaný a v té době Brancatim napodobovaný D'Annunzio či Brancatiho uznávaný krajan Pirandello, považoval ji i on zpočátku za zdroj vitalismu a slibné budoucnosti. Po příchodu do Říma v roce 1929 navázal kontakt s ředitelem tehdy nejvýznamnějšího deníku *Tevere* (Tibera)²⁹ Telesiem Interlandim, Siciliánem a fašistou ochotným pomoci mladým stejně smýšlejícím krajanům nastartovat slibnou kariéru.³⁰ Obdivovaná a

22 Tamtéž. S. 1621.

23 Zde se Brancati podrobil 25. 9. 1954 chirurgickému zákroku u známého lékaře, profesora A. Marii Dogliottiho, ředitele univerzitní chirurgické kliniky. Problémem byla, nejspíše vrozená, nezhoubná cysta na levé plíci, která se nepříjemně zvětšovala. V průběhu operace však došlo nečekaně ke komplikacím se srdcem, jejichž následky byly fatální. Srov. DONDERO, Marco. Cit. d. S. CXI.

24 Srov. PROCACCI, Giuliano. Cit. d. S. 337.

25 Také tímto filozofem se Brancati zabýval ve svých esejích *La filosofia dell'arte di Gentile* (Gentileho filosofie umění) – uveřejněno roku 1931 v *Tevere* a o něco později v *Popolo di Sicilia* a dále *La fatica di Gentile* (Gentileho úsilí), publikováno v *Lavoro fasista* v roce 1932.

Srov. SPERA, Francesco. *Vitaliano Brancati*. Milano: U. Mursia editore S.p.A., 1981, s. 31.

26 PROCACCI, Giuliano. Cit. d. S. 343.

27 Tamtéž.

28 Tamtéž.

29 Tento deník byl od r. 1926 oficiálním orgánem Mussoliniho – srov. CANALI, Mauro: *Dizionario biografico*. In: [http://www.treccani.it/enciclopedia/telesio-interlandi_\(Dizionario-Biografico\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/telesio-interlandi_(Dizionario-Biografico)/)

30 Srov. STACCHINI, Vanna Gazzola. Cit. d. S. 5.

idealizovaná postava Mussoliniho se stala ještě v době jeho catanijských studií inspirací k divadelní hře *Everest*, jež byla poprvé inscenována začátkem června 1930 v římském salónu Margherita.³¹ Speciální výtisk této jednoaktovky předal Brancati Ducemu při své červnové návštěvě přímo v Benátském paláci. Mimořádný zážitek, jakým osobní přijetí u charismatického vůdce bezesporu bylo, ztvárnil ambiciózní, tehdy třiaadvacetiletý, „ještě velmi 'fašistický' mladík“³² v eseji *Má návštěva u Mussoliniho*.³³ Vyznání, které můžeme číst v jeho závěru, nejlépe osvětlí stav autorovy mysli plné zklamání z období dospívání, iluzí o slibné budoucnosti a nové literatuře:

Narodil jsem se do doby, v níž se člověk dusil.

Vzpomínám si, že nebylo co dělat; že jsem jako dítě žil ve světě, kde se všechno zdálo být dokončené; pochybnost, zda má člověk vůbec žít, byla příliš velká, než aby bylo možné zbavit se myšlenky na smrt.

On, ten muž, kterého jsem viděl před pár minutami, vypadá jako nový smysl života.

Nevím dost dobře, kdo vlastně je, a neposuzuji ho z historického hlediska, také proto, že jeho dílo není dokončeno... Ale on je určité smyslem života; a mluví z něho něco, co mě dokáže vytrhnout.

[...] Rozbouřily se ve mně neznámé síly. Jsou to rušné časy; a jelikož časy neexistují, je rozrušená moje duše.

Proč by se neměla obnovit literatura?

Io sono nato in un'epoca d'asfissia.

Ricordo che non c'era nulla da fare; che sedevo, bambino, in un mondo ove tutto pareva finito; e il dubbio di vivere era così grande da togliere anche il pensiero della morte.

Egli, l'uomo che ho visto pochi minuti fa, apparve come un nuovo senso della vita.

Io non so bene chi egli sia e non lo giudico storicamente, anche perché la sua opera non è compiuta... Ma egli è certamente un senso della vita; e in lui parla qualcosa che mi fa trasalire.

[...] Forse sconosciute si sono agitate in me. I tempi sono gonfi; e, siccome i tempi non esistono, la mia anima è gonfia.

Perché non si dovrebbe rinnovare la letteratura?³⁴

O rok později se Brancati do Říma stěhuje natrvalo a bydlí se svými catanijskými přáteli Ciciem Anfusem a Mimim Rapisardim v penziónu Villa Borghese.³⁵ První román *L'amico del vincitore* (viz též zpět str. 9), v jehož ústřední postavě 'vítěze' Giovannim Cordovi lze zcela jasně rozpoznat Mussoliniho, vychází s věnováním Interlandimu. Ten zakládá v roce 1933 spolu s Luigim Chiarinim nový ilustrovaný literární týdeník *Quadrivio* a Brancatimu v něm svěřuje funkci šéfredaktora. Po oslavném dramatu *Piave* (1932, Piava)³⁶ přichází divadelní text

31 Inscenaci provedla *Compagnia del Teatro dei Giovani* (Divadelní společnost mladých) pod vedením Stefana Landi (což byl pseudonym syna Luigiho Pirandella). Srov. DONDERO, Marco. Cit. d. S. XCIV.

32 V originále: „il giovane ancora 'fascistissimo“ FERRONI, Giulio. „Lo scrittore più meridionale d'Italia“ - předmluva. In: BRANCATI, Vitaliano. *Racconti, Teatro, Scritti giornalistici*. Milano: Arnoldo Mondadori Editore S.p.A., 2003, s. XVI.

33 V originále *La mia visita a Mussolini*. Otištěno v srpnu 1931 nejen na stránkách *Tevere*, ale i v časopisech *Popolo di Sicilia* (Lid Sicílie) a *Critica fascista* (Fašistická kritika). Srov. SPERA, Francesco. Cit.d. S. 29.

34 BRANCATI, Vitaliano. *Racconti, Teatro, Scritti giornalistici*. S. 1634.

35 Přátelé i důvěrně známá místa se objevují později na stránkách jeho literárních děl.

36 Drama bylo publikováno nakladatelstvím Mondadori a ještě téhož roku, tj. 1932, inscenováno v římském divadle 'Valle di Roma'. Srov. DONDERO, Marco. Cit.d. S. XCVI.

Il viaggiatore dello Sleeping N. 7 era forse Dio? (1932, Cestující lůžkového vozu č. 7 byl snad Bůh?),³⁷ jímž se však již autor začíná od předešlé 'fašistické' produkce vzdalovat.³⁸

2.2.2 Brancatiho osobní krize a přechod na antifašistické pozice

Velmi významnou roli pro Brancatiho intelektuální vývoj a pozdější přechod na antifašistické pozice sehrálo osobní setkání s obdivovaným spisovatelem, žurnalistou a literárním kritikem Giuseppem Antoniem Borgesem, na něž autor vzpomíná v posledním vydání *Deníku* publikovaném v září 1954:³⁹

V létě roku 1930 mě Giuseppe Antonio Borgese, jenž byl již dva roky tak laskavý a skromný, že mi posílal každých patnáct dní dopis, pozval, abychom se osobně setkali v Perugii, kde vedl krátký kurz pro cizince.[...] Vzpomínám si, s jakým respektem se mnou mluvil o Crocem, který ho ze své pozice stále popichoval; a jak elegantní byla jeho opozice vůči fašismu.

Nell'estate del 1930, Giuseppe Antonio Borgese, che da due anni aveva la gentilezza e la modestia d'inviarmi ogni quindici giorni una lettera, m'invitò a conoscerci di persona a Perugia, ov'egli avrebbe tenuto un breve corso di lezioni a una scolaresca di stranieri. [...] Ricordo con quanto rispetto mi parlò di Croce, che, dal canto suo, lo aveva sempre punzecchiato; e come la sua opposizione al fascismo fosse elegante.⁴⁰

Mezi lety 1929-31 věnoval Brancati jeho osobě několik esejí, které vyšly jak v sicilském *Giornale dell'Isola*, tak i v římském deníku *Tevere*.

Osobní krizi a první autorův návrat na Sicílii provázela *Singolare avventura di viaggio* (1934, Jedinečná avantýra při cestování), na níž Brancati pracoval na jaře roku 1933. Publikována pak byla nakladatelstvím Mondadori o rok později. Román pojednává o erotickém vztahu mezi bratrancem a sestřenicí. Zároveň se v něm již objevují nové motivy, které budou rezonovat v dalších dílech autorova zralého období: protagonisté nejsou schopni reagovat na požadavky vnějšího angažovaného světa; poprvé, zdaleka ne však naposledy, se zde také setkáváme s motivem nudy evokujícím prvotinu Brancatiho pozdějšího přítele Alberta Moravii z roku 1929 *Lhostejní*.⁴¹ Velmi negativní recenze Luigiho Chiariniho uveřejněná na stránkách mateřského *Quadrivia* způsobila, že bylo dílo knihovnami odmítnuto pro svoji nemorálnost. Tento konflikt s režimem Brancatiho vzdaluje římským fašistickým kruhům. V červnu roku 1934 podává výpověď a odchází z místa šéfredaktora týdeníku, i když spolupráce s ním potrvá i v nadcházejících letech, kdy zde bude již jako známý autor publikovat především své eseje a povídky. V té době také začíná pracovat na prvním románu svého zralého období *Gli anni perduti* (1941, Ztracená léta)⁴², jehož titul symbolicky vyjadřuje pocity z uplynulých let falešné víry ve schopnosti fašistického

37 Dramatický text byl publikován v časopise *Il convegno* (Kongres) rovněž v roce 1932. Srov. tamtéž.

38 Srov. tamtéž.

39 Srov. MORELLI, Giovanni. *Vitaliano Brancati tra fascismo e gallismo*. Manduria-Bari-Roma: Piero Lacaita editore, 1989, s. 23.

40 BRANCATI, Vitaliano. *Racconti, Teatro, Scritti giornalistici*. S. 1613 a 1617.

41 Srov. MORELLI, Giovanni. Cit. d. S. 23.

režimu. Následně Brancati opouští Řím, aby se v Catanii připravil na konkurz pro vyučující italštiny a historie, který nastartuje jeho kariéru středoškolského učitele. V roce 1935 se pak zřká všech svých dosud napsaných děl, včetně své diplomové práce, a označuje je jako 'stupidity'.⁴³ Na stránkách *Deníku* později píše: „Ve skutečnosti všechno, co jsem napsal a publikoval od roku 1936 dále...je nepříznivě nakloněno oficiálnímu vkusu. Avšak tento prohršek, a to je ta smůla, je kompenzován tím, co jsem napsal do té doby.“⁴⁴ Toto období je mimořádně významné také, pokud jde o italskou zahraniční politiku: 3. října 1935 totiž země vstupuje napadením Etiopie do poslední koloniální války svých dějin, která končí v květnu následujícího roku obsazením hlavního města Addis Abeby. Tento válečný konflikt pochopitelně zhoršuje vztahy Itálie s Anglií a Francií a vhání ji takto diplomaticky izolovanou „do náruče nacistického Německa. Aliance byla zpečetěna roku 1936 společnou italskou a německou intervencí ve španělské občanské válce a podporou generála Franka“.⁴⁵

Pro Brancatiho nastupuje období cestování mezi rodným ostrovem a Římem, s nímž je coby literát a dramatik pevně svázán. Začíná se stýkat s opozičními fašistickými kruhy, v nichž se pohybují osobnosti jako jsou Alberto Moravia, Corrado Alvaro nebo Sandro de Feo a navazuje především spolupráci s Minem Maccarim a Leem Longanesim, ředitelem literárního časopisu *L'Italiano* (Ital) a zakladatelem nejvýznamnějšího týdeníku posledních let italského fašismu *Omnibus*.⁴⁶ Brancati se stává přispěvatelem *Omnibusu* téměř okamžitě, hned v létě roku 1937, a publikuje v něm pravidelně, v rámci rubriky *Dopisy řediteli*⁴⁷, až do zrušení fašistickou cenzurou v lednu 1939. S postupným přechodem na antifašistické pozice se mění i jeho literární styl: nyní píše satiru, zesměšňuje zvyky, kritizuje. „S onou bystrou inteligencí 'černé ovce rodiny'“⁴⁸ soudí rodiče, společnost i sebe samého. V *Malém buržoazním slovníku*⁴⁹ publikovaném na stránkách časopisu *L'Italiano* je zesměšňována nejen italská mentalita, kultura a ambice, ale i stále omílané fráze střední a vysoké buržoazie.⁵⁰ Po opětovném odchodu z věčného města především z politických důvodů, zamířil tentokrát do provinčního sicilského městečka Caltanissetta, kde

42 Román vycházel nejprve ve velmi zkrácené verzi na pokračování mezi srpnem a říjnem 1938. Knižně byl pak vydán poprvé v roce 1941 v nakladatelství Parenti ve Florencii.

Srov. DONDERO, Marco. Cit. d. S. XCIX.

43 V originále: „delle stupidaggini“. Srov. STACCHINI, Vanna Gazzola. Cit. d. S. 16.

44 V originále: „In verità tutto quello che scrissi e pubblicai dal '36 in poi...è ostile al gusto ufficiale. Ma questo sforzo, ahimè, è scompensato da quanto avevo scritto prima.“ Citováno podle: LAURETTA, Enzo. Cit. d. S. 34.

45 PROCACCI, Giuliano. Cit. d. S. 347-348.

46 Časopis nese podtitul *Settimanale di attualità politica e letteraria* (Týdeník politických a literárních aktualit), který jasněji vymezuje jeho zaměření.

47 V originále *Lettere al direttore*. Právě zde vycházel na pokračování román *Ztracená léta*.

48 V originále: „con quell'intelligenza acuta da 'enfant terrible'“. STACCHINI, Vanna Gazzola. Cit. d. S. 19.

49 V originále *Piccolo dizionario borghese di Vitaliano Brancati e Leo Longanesi*.

50 Srov. STACCHINI, Vanna Gazzola. Cit. d. S. 21.

získal nové pracovní místo. Nudu a pasivitu, která zde v té době panovala, ztvárnil ve stejnojmenné povídce *Nuda v roce 1937*.⁵¹ Do tohoto prostředí zasadil také děj svého krátkého románu *Sogno di un valzer* (1938, Sen o valčíku).⁵² V té době dochází k dočasnému konfliktu s otcem, o němž svědčí dopis odeslaný 11. listopadu 1937:

Milý tatínku, obdržel jsem tvůj spěšný dopis. Nemyslel jsem si, že bych publikoval novelu, kterou jsem si napsal jen pro sebe. Nicméně, pochopil jsem, že jsi mi poslal tenhle dopis, abys mi doporučil nepublikovat onu malou práci, kterou neznáš. Jenže ty se nespokojíš s rolí vřelého otce; chceš mi dávat lekce o hodnotě věcí, které píšu a soudit je jako "povrchní karikatury" atd. [...] V každém případě, to co ty hodnotíš jako povrchní a lehkovážné, to nejsou některé moje věci, ale já sám, do té míry, kam až mě dovedlo mé konečně svobodné svědomí, zralost mých let a odmítnutí snadných úspěchů. Povrchní se zdají mně všechny ty věci, které ty nazýváš vážnými.

Caro papà, ho ricevuto il tuo espresso. Non pensavo di pubblicare la novella, che avevo scritto solo per me. Comunque, avrei capito che tu mi avessi mandato la lettera per raccomandarmi di non pubblicare quel piccolo lavoro che non conosci. Ma tu non ti contenti di una parte affettuosa paterna; vuoi farmi la lezione sul valore delle cose che scrivo e giudicarle "caricature frivole" ecc. [...] In ogni modo quelle che tu giudichi frivole non sono alcune mie cose, ma tutto me stesso, al punto a cui mi hanno portato la coscienza finalmente emancipata, la maturità dei miei anni e la rinuncia ai facili successi. Frivole sembrano a me tutte le cose che tu chiami serie.⁵³

Ve své učitelské kariéře pokračuje Brancati v Catanii, kde se stýká se starými gymnaziálními přáteli, píše povídky a publikuje nadále na stránkách *Quadrivia* a *Omnibusu*. Věnuje se však také vlastnímu studiu: čte především Croceho⁵⁴ a Vergu.⁵⁵ Komédie tohoto období *Questo matrimonio si deve fare* (K tomuto manželství musí dojít), která byla publikována na stránkách časopisu *Il convegno* v roce 1938⁵⁶, již odráží autorovu vnitřní krizi a polemický a moralistický tón, jenž bude provázet jeho další díla: hlavní hrdinka, jediná kladná postava celé hry, odmítne přijmout kompromis a rozhodne se raději pro život o samotě.⁵⁷ V létě roku 1940, tedy krátce po vstupu

51 V originále *La noia nel '37* je jednou z Brancatiho nejznámějších povídek, jejíž děj se odehrává právě v městečku Caltanissetta. Datována rokem 1944, vyšla nejprve časopisecky, v roce 1946 pak v rámci sbírky *Il vecchio con gli stivali*. Srov. DONDERO, Marco. Cit. d. S. XCVIII.

52 Román vycházel na stránkách časopisu *Quadrivio* v 11 dílech od června do srpna 1938. Srov. DONDERO, Marco. Cit. d. S. XCVIX.

53 BRANCATI, Vitaliano: *Lettera al padre*. Citováno podle: *La noia e l'offesa. Il fascismo e gli scrittori siciliani*. Antologia a cura di Leonardo Sciascia. Palermo: Sellerio editore, 1991. S. 83.

54 Filosof Benedetto Croce byl neznámější osobností italského antifašismu, jež v roce 1925 iniciovala a koncipovala manifest podepsaný čtyřiceti intelektuály. Poté se Croce uchýlil do své neapolské pracovny a věnoval se badatelské činnosti. Srov. PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie*. S. 347-348.

I jemu věnoval Brancati jeden ze svých kritických esejů fašistického období: *Limiti di Croce* (Croceho hranice). Publikován byl na stránkách *Il lavoro Fascista* (Fašistická práce) v roce 1932.

Srov. DONDERO, Marco. „Notizie sui testi“. In: BRANCATI, Vitaliano. *Racconti, Teatro, Scritti giornalistici*. S. 1846.

55 Srov. STACCHINI, Vanna Gazzola. Cit. d. S. 22.

56 Na divadelní scéně však byla uvedena až v roce 1960, a to v Miláně. Srov. DONDERO, Marco. Cit. d. S. XCVII.

57 Srov. SPERA, Francesco. Cit. d. S. 16.

Itálie do druhé světové války po boku hitlerovského Německa⁵⁸, vzniká během obvyklého prázdninového pobytu v letovisku Zafferana Etnea román *Don Giovanni in Sicilia* (1941, Don Juan na Sicílii). Svému autorovi přinese mimořádný úspěch a kritika o něm poprvé hovoří jako o „skutečném vypravěči“.⁵⁹

Následuje další odchod do Říma, kde se Brancati tentokrát věnuje především divadelní tvorbě. Přímý kontakt s diváky a využití satiry mu umožňuje nejlépe nastavit zrcadlo zkorumpované, pokrytecké společnosti, vůči níž je nyní velmi kritický. Do otevřeného konfliktu s fašistickým režimem se však nepouští.⁶⁰ V divadle při zkoušce komedie *Le trombe d'Eustachio* (1942, Eustachovy trubice)⁶¹ také potkává svoji životní lásku herečku Annu Proclemer. Sbližuje se s ní však až později při setkání v Catanii v roce 1945, a to při natáčení filmu *Malia*, na jehož scénáři se spolupodílí. O rok později se pak Anna stává jeho ženou. Na pro něho velmi emotivní osudové setkání pak vzpomíná v úvodní autobiografické kapitole posledního, nedokončeného románu:

V zimě roku 1941 napadlo v Římě hodně sněhu. Do univerzitního divadla se trousily po špičkách skupinky dívek. [...] Ty dívky vypadaly spíš inteligentní, než v rozpuku mládí. Najednou ke mně, který jsem seděl až vzadu v sále, obrátila z páté řady sedadel jedna třicítka svůj nádherný obličej, na němž velké obočí zračilo cosi mezi zoufalou něhou a rozvážnou genialitou. [...] já už jsem byl zamilovaný, a myšlenka na manželství, která se mi spousta let jevila jako odpudivá, se mi zamlouvala [...].

L'inverno del 1941 cadde a Roma molta neve. Al teatro dell'Università giungevano in punta di piedi gruppetti di ragazze. [...] Le ragazze sembravano più intelligenti che floride. [...] D'un tratto dalla quinta fila delle poltrone, verso di me che sedevo in fondo alla sala, una ragazza trentina volse il bellissimo viso in cui due grandi armoniosi sopraccigli segnavano il termine fra una dolcezza sconsolata e una calma genialità. [...] io ero già innamorato, e l'idea del matrimonio, che per tanti anni m'era apparsa ripugnante, mi sorrideva [...].⁶²

V roce 1941 také Brancati navazuje osobní vztah s milánským vydavatelem Valentinem Bompianim, který bude nadále publikovat většinu jeho děl. V tomto roce totiž zcela originálním způsobem zpracovává antologii *Zibaldone* svého velmi oblíbeného a často citovaného básníka Giacoma Leopardiho pod názvem *Società, lingua e letteratura d'Italia (1816-1832)*.⁶³ Do období

58 Po okupaci Albánie v dubnu 1939, těsně před zahájením 2. světové války, uzavírá Německo s Itálií 'ocelový pakt'. Do války však Itálie vstoupila až 10. 6. 1940 v době, kdy se po zhroucení Francie zdálo, že o výsledku tohoto podniku je rozhodnuto.

Srov. PROCACCI, Giuliano. Cit. d. S. 348.

59 V originále: 'vero narratore'. STACCHINI, Vanna Gazzola. Cit. d. S. 25.

60 Srov. SPERA, Francesco Cit. d. S. 16.

61 Komedie byla publikována 1942 v časopisu *Scenario* (česky *Scénář*) a uvedena v Římě v univerzitním divadle. Z programu milánského divadla Manzoni musela být vyškrtána kvůli problémům s fašistickými oddíly.

Srov. DONDERO, Marco. Cit. d. S. C.

62 BRANCATI, Vitaliano. *Paolo il caldo*. Milano: Arnoldo Mondadori Editore S.p.A., 2001, s. 17. Všechny další italské citace tohoto románu budou z tohoto vydání.

63 Česky: *Společnost, jazyk a literatura Itálie (1816-1832)*. Srov. SPERA, Francesco. Cit. d. S. 16.

Brancatiho válečné tvorby spadá také práce na filmových scénářích, kterou i později přijímal především z ekonomických důvodů.⁶⁴ Komédie *Don Giovanni involontario* (Don Juanem z donucení)⁶⁵ uvedená v římském Divadle umění (Teatro delle Arti) počátkem března 1943 byla po několika představeních zakázána a označena za antifašistické dílo se všemi důsledky nejen pro svého autora, jemuž hrozily nucené práce v uhelných dolech, ale i pro režiséra A. G. Bragagliu.⁶⁶

Bombardování Catanie a vylovení spojeneckých vojsk na ostrově tak Brancati prožíval po svém nuceném dubnovém návratu na Sicílii téměř na vlastní kůži. Pobýval právě v letním sídle Zafferana Etnea, kam se rodina uchýlila před přímými hrůzami války.⁶⁷ Po bezpodmínečné kapitulaci Itálie, k níž došlo po dlouhém váhání nově jmenované vlády pod vedením maršála Pietra Badoglia v zapadlé sicilské vesnici Cassibile konečně 3. září 1943, válka pro jih Itálie skončila. Řím však zůstal pod kontrolou Němců a země byla rozdělena bojovou frontou, která se jen velmi pomalu posunovala k severu.⁶⁸ Patriot Brancati trávil toto pro jeho vlast tak těžké období na rodném ostrově. Své názory mohl nyní, po rozpuštění fašistické strany, vyjadřovat mnohem přímočařeji. Ještě téhož roku tak vychází v nakladatelství Bompiani jedno z jeho nejvýznamnějších děl, jenž výrazně ovlivní i celou další tvorbu – *I piaceri* (1943, Rozkoše)⁶⁹ – soubor esejí, v nichž se autor zamýšlí nad existenciálními, morálními, sociálními i uměleckými aspekty života nejen obecně, ale zejména optikou minulého fašistického období. Základem každé kapitoly *Rozkoší* je hledání štěstí, jehož hlavní překážkou je lidská povaha s jejím přirozeným sklonem vše komplikovat. Člověk je tak od přírody předurčen k těžkostem, utrpení a smrti a nezkrotitelné násilnictví, které pohání národy, skupiny i jednotlivce pak směřuje jedny proti druhým. Napětí, jemuž je každý jedinec díky působení nejrůznějších faktorů nepřetržitě vystaven, je kompenzováno uvolněním, které mu poskytují právě rozkoše, ať už se snaží jejich prostřednictvím ukojit své potřeby fyzické, psychické či intelektuální.⁷⁰

---

64 V roce 1942 vznikají scénáře k filmům *Don Cesare di Bazan* (Don Cesare z Bazánu), *La bella addormentata* (Šípková Růženka) a *Gelosia* (Žárlivost).

Srov. DONDERO, Marco. Cit. d. S. CI.

65 Tiskem vyšel text teprve v roce 1945 nejprve na stránkách časopisu *Maschere* (Masky) a později v divadelním a filmovém časopise *Sipario* (Opona). Dalšího divadelního uvedení se pak komedie dočkala až v roce 1956. Srov. DONDERO, Marco. Cit. d. S. CI.

66 Srov. SPERA, Francesco. *Vitaliano Brancati*. S. 17 a DONDERO, Marco. Cit. d. S. CI.

67 Na tyto zážitky pak vzpomíná na stránkách *Římského deníku* z února 1950. Umělecky je zúročil např. v závěrečných scénách poválečného románu *Krásný Antonio*. Viz blíže str. 64 a dále.

68 Srov. PROCACCI, Giuliano. Cit. d. S. 358.

69 Některé *Rozkoše* byly již dříve publikovány časopisecky. V rámci tohoto jednotícího souboru vyšly: *I piaceri della memoria* (Rozkoše paměti), *I piaceri del malumore* (Rozkoše špatné nálady), *I piaceri del discorrere sulla donna* (Rozkoše rozprávění o ženách), *I piaceri della tavola* (Rozkoše posezení u stolu), *I piaceri dell'amicizia* (Rozkoše přátelství), *I piaceri di buon senso* (Rozkoše zdravého rozumu), *I piaceri della musica* (Rozkoše hudby), *I piaceri della crudeltà* (Rozkoše krutosti), *I piaceri della torre d'avorio* (Rozkoše bytí mimo realitu), *I piaceri della povertà* (Rozkoše chudoby).

70 Srov. SPERA, Francesco. Cit. d. S. 18.

Období konce války znamenalo pro italské antifašisticky orientované intelektuály „vítězství intelektu a návrat k rozumu“.⁷¹ Zdálo se, že překážky, které tolik let bránily nezbytnému rozvoji myšlení, padly a literát se nyní může stát významným spolutvůrcem historie a platnou součástí svého národa. Nejen spisovatelé ale i další umělci se zapojují do veřejného života i politiky; jejich příspěvky vycházejí na prvních stránkách novin.⁷² Také Brancati spolupracuje se spoustou nových titulů: publikuje v časopisech jako *Aretusa* (Aretusa)⁷³, *La città libera* (Svobodné město), *Mercurio* (Merkur), *Cronache* (Zprávy), *Fiera letteraria* (Literární tržiště), ale také ve velkých a stabilních titulech jako jsou *Il tempo* (Čas), *La stampa* (Tisk), *Tempo illustrato* (Ilustrovaný čas)⁷⁴ nebo *Il Corriere della sera* (Večerní kurýr). Nicméně především oprašuje stará témata, publikuje znovu některé dříve napsané eseje, aniž by je výrazněji inovoval. Patrně především proto, že témata, jimiž se zabýval před válkou, považuje za stále aktuální. Novinkou tohoto euforického období, které umožnilo hovořit o uplynulém fašistickém dvacetiletí svobodně a otevřeně, nikoli jen ve formě nejrůznějších narážek, se stala velmi úspěšná povídka *Il vecchio con gli stivali* (1944, Stařec ve vysokých holínkách)⁷⁵. Podle ní natočil o čtyři roky později Luigi Zampa, jeden z nejvýznamnějších režisérů poválečné Itálie, film *Těžká léta*.⁷⁶ Koncem roku 1944, po osvobození Říma, se Brancati vrací do hlavního města, avšak léto roku následujícího tráví opět v Catanii. Na srpnové dny a romantické sblížení s pozdějším mužem vzpomíná Anna Proclemer v *Dopisech jednoho manželství*:⁷⁷

Nikdy jsem Sicílii nemilovala víc než v oněch dnech. Nebo spíše v oněch nocích. Po únavné průměrnosti práce na filmu, v horku těch slunečných, rozžhavených odpolední jsme se Brancati a já procházeli až do svítání Catanií magickou a abstraktní, jak jsme si ji nejspíše společně vytvořili, protože jsem ji pak už nikdy nenašla. Představil mi některé své zvláštní přátele, výjimečné provinční osobnosti, plné mánií, tiků, velikosti, někdy i geniality, které ho mnohdy inspirovaly v jeho tvorbě. Naučil mě milovat Chopina, Belliniho, Keatse, Leopardiho. A především mě naučil milovat myšlenku na společný život.

71 STACCHINI, Vanna Gazzola. Cit. d. S. 28.

72 Srov. tamtéž.

73 Jméno nymfy pocházející z ostrova Ortigia poblíž Syrakus.

74 Tento *Týdeník politiky, informací, literatury a umění*, jak uvádí jeho podtitul, vycházel ve své obnovené podobě po válce od roku 1946. Založen v roce 1939, byl výrazně podporován fašistickým režimem a byl to právě *Čas*, který vycházel v 7 jazykových mutacích a informoval o aktuálním italském dění v zemích, které byly s fašistickou Itálií spřízněny či Itálií okupovány.

75 Povídka byla otištěna v časopise *Aretusa* a o rok později publikována nakladatelstvím *L'Acquario* V. Bompianiho jako sbírka spolu s povídkou *Singolare avventura di Francesco Maria* (Jedinečná avantýra Františka Marii). Další vydání následovalo v březnu 1946 v nakladatelství Bompiani. Soubor vydaný pod názvem nejúspěšnější povídky *Il vecchio con gli stivali* obsahoval ještě další povídky publikované na počátku 40. let. Na podzim pak kniha získala literární cenu Vandemmia. Srov. DONDERO, Marco. Cit. d. S. CII a CIV.

76 V originále *Anni difficili*. Scénář k filmu napsal sám Brancati. Jednalo se vlastně o první část zamýšlené trilogie, kterou se dvojici Brancati – Zampa podařilo realizovat: následovaly ještě *Anni facili* (1953, Snadná léta), a *L'arte di arrangiarsi* (1954, Umět si poradit).

77 V originále *Lettere da un matrimonio*. Korespondence mezi Brancatim a Annou Proclemer byla pod tímto názvem vydána poprvé v roce 1978 v nakladatelství Rizzoli v Miláně.

Non ho più amato la Sicilia come in quei giorni. Anzi in quelle notti. Dopo l'asfissiante mediocrità del lavoro al cinema, il caldo di quei pomeriggi assolati, roventi, Brancati ed io passeggiavamo fino all'alba in una Catania magica e astratta, che forse avevamo inventati insieme perché non l'ho mai più ritrovata. Mi presentò certi suoi strani amici, straordinari personaggi di provincia, pieni di manie, di tic, di grandezza, talvolta genialità, che tante volte lo avevano ispirato nella sua opera. M'insegnò ad amare Chopin, Bellini, Keats, Leopardi. M'insegnò soprattutto l'idea di una vita insieme.⁷⁸

Eseje z prvních poválečných let publikované v týdeníku *La città libera* a v deníku *Risorgimento liberale* (Liberální obroda) vyšly v nově otevřeném nakladatelství L. Longanesiho v roce 1946 jako útlý svazek s výstižným názvem *I fascisti invecchiano* (Fašisté stárnou). V témže roce také Brancati navazuje spolupráci s novým poválečným týdeníkem *L'Europeo* (Evropan) – „agresivním a realistickým časopisem“.⁷⁹ Atmosféru této neopakovatelné doby popsal ve svém pozdějším pamfletu *Ritorno alla censura* (1952, Návrat k cenzuře) následovně:

Kultura se najednou stává nenáviděnou. V Itálii byla tolerována mezi lety 1945 a 1946, v jediném období, kdy se přemýšlelo civilizovaně. Naše společnost se podrobila těžké zkoušce, byla energická, zvědavá, dramatická, moderní. Čím hůř bylo v Itálii, zodpovědná za to, co horšího by se ještě mohlo stát, držela se kultura schoulená při zemi a mlčela. Slovo jí bylo dáno na dva roky, podle toho, o co lépe na tom naše Země byla. Když se čtou knihy, noviny, časopisy z té doby, člověk zůstává ohromen, že Země, která unikla porážce, měla tolik vitality a kultivovanosti.

La cultura diventa subito odiosa. In Italia venne sopportata fra il '45 e il '46 l'unico periodo in cui si ragionò civilmente. La nostra società si sottopose a un duro esame, fu vivace, curiosa, drammatica, moderna. Quanto di peggio c'era in Italia, responsabile di quanto di peggio fosse accaduto all'Italia, stava rannicchiato nel fango e taceva. La parola venne data per due anni a quanto di meglio avesse il nostro Paese. Se si leggono i libri, i giornali, le riviste di quel tempo, se si ricorda la libertà degli spettacoli teatrali e dei discorsi politici, si rimane ammirati di come un Paese, uscito dalla sconfitta, avesse tanta vitalità e civiltà.⁸⁰

Také v osobním životě byl tehdy velmi šťastný: Anna přijala jeho nabídku k sňatku, jenž byl pak uzavřen 22. července 1946. Po cestě do Taorminy a prázdninovém pobytu v Zafferana Etnea se mladá rodina usadila v Římě v domě rodiny Proclemer. V květnu příštího roku se narodila jediná dcera Antonia, kterou hrdý otec nadevše miloval. V *Římském deníku* nalezneme tuto poznámku:

Dnes, 6. května 1947, se mi narodila holčička. Můj první pohled na ni: zdráhavý jako pohled někoho, kdo vytřeští oči na fotografii své stehenní kosti; měl jsem strach, že na ní objevím něco znepokojujícího s ohledem na mě... Jaká útěcha vidět ji podobnou mé ženě, v tolika částech obličeje!

Doufám, že tyto řádky budu číst za šestnáct let spolu se svou dcerou a budu se nad nimi usmívat v její společnosti.

Oggi sei maggio 1947, mi è nata una bambina. Il mio primo sguardo su di lei: riluttante come quello di chi storce gli occhi sulla fotografia del proprio femore; temevo di capire qualcosa di sconcertante nei riguardi di me stesso... Che conforto, vederla somigliare a mia moglie, in tante parti del viso!

Spero di leggere queste righe fra sedici anni, insieme a mia figlia, e di sorriderne in sua compagnia.⁸¹

78 BRANCATI, V., PROCLEMER A. *Lettere da un matrimonio*. Citováno podle: LAURETTA, Enzo. Cit. d. S. 39.

79 STACCHINI, Vanna Gazzola. Cit. d. S. 31. V originále: „un giornale aggressivo e realistico“.

80 BRANCATI, Vitaliano: *Romanzi e saggi*. S. 1519.

81 BRANCATI, Vitaliano. *Racconti, Teatro, Scritti giornalistici*. S. 1357.

Nejvhodnějším prostředkem uvědomění publika a jeho nabádání k požadované nápravě zůstává pro Brancatiho i nadále divadlo. Komédie *Raffaele* (1948, Rafael) a *Una donna di casa* (1950, Hospodyňka), které se snažily zachytit komplikované dění na poválečné politické scéně, však nelze označit za příliš vydařené.⁸² Opakem je prozaické dílo, na němž autor pracoval v průběhu roku 1948 a jež se stalo pravděpodobně jeho nejúspěšnějším a bezesporu nejznámějším románem, totiž *Krásný Antonio*. Publikován byl o rok později a přinesl vedle nominace na velmi prestižní cenu *Premio Viareggio*, kterou však kniha v roce 1949 především z politických důvodů nezískala⁸³, alespoň literární cenu Bagutta v roce 1950.

2.2.3 Rozčarování nad vývojem společnosti a boj za svobodu kultury po válce

Brancatiho všestranně šťastné období však trvá jen velmi krátce. Na rozdíl od velké části italských intelektuálů totiž tento liberál nesdílí optimistický názor, že je po válce možné začít s obrodou kultury od nuly a že příklon k socialismu, tak jak se o to zejména umělecká veřejnost po vzniku republiky v červnu 1946⁸⁴ snažila, může přinést zázračné výsledky. Trvá naopak na tom, že zlo, které se ve společnosti usídlilo – nepoctivost, pomsty a násilí – nebude možné tak snadno vykořenit a vůči 'novým časům' začíná být pesimistický. Brzy se vrací na své dřívější liberální a individualistické pozice, jak je to patrné nejen z jeho žurnalistických příspěvků, ale i ze stěžejních poválečných děl. Stejně jako v dobách fašistické diktatury nehlásí se ani nyní k žádné organizované skupině a nesdílí bez výhrad jejich manifesty. Jeho vlastní tribunou pro komentování společenského a politického vývoje země se stává rubrika *Římský deník*, která začíná od ledna 1947 vycházet na stránkách římského deníku *Il tempo*.⁸⁵ Pro něj také Brancati prováděl průzkum s pozdějším titulem *Siciliani difficili a spiegarsi* (Sicilané se těžko vyjadřují). Chudými poměry, které při svých cestách na sicilském venkově viděl, byl velmi otřesen. Možná také proto se rozhodl v následujících volbách, které se konaly v roce 1948, volit komunisty, přestože ani oni neušli v následujících letech ostré kritice. Jeho politické pozice navíc rozhodně nelze považovat za komunistické.⁸⁶

Velmi významným krokem tohoto zralého období, v červenci 1947 totiž Brancati oslavil své čtyřicáté narozeniny, byla osobní návštěva u Benedetta Croceho, na niž se vypravil do Neapole

---

82 Srov. SPERA, Francesco. Cit. d. S. 23-25.

83 Podrobněji viz kapitola 3.2 Román *Krásný Antonio*, str. 60 a dále.

84 Referendum o zrušení či zachování království bylo přidruženo k prvním poválečným volbám, které se konaly 2. 6. 1946. Také Brancati se vyslovil, a to i veřejně, pro novou republiku, která vznikla rozdílem asi 2 miliónů hlasů.

Srov. DONDERO, Marco. Cit. d. S. CIII a PROCACCI, Giuliano. Cit. d. S. 364.

85 Deník, který vychází až do dnešních dnů, byl založen v květnu 1944 a jeho první číslo vyšlo 5. června, ihned po osvobození města anglo-americkými jednotkami. Srov. https://it.wikipedia.org/wiki/Il_Tempo (27.6.2017).

86 Srov. STACCHINI, Vanna Gazzola. Cit. d. S. 34.

s přítelem Sandrem De Feou. Lze ji považovat za jistou „reparaci“⁸⁷ návštěvy, kterou před lety vykonal u Mussoliniho.⁸⁸ Avšak toto setkání mu do budoucna, pokud jde o jeho kariéru, přinese spíše problémy. Pokud je v Římě, klid na práci totiž nachází spíše na rodném ostrově, stýká se velmi intenzivně se svými přáteli, k nimž patří kromě de Fea především A. Moravia, Ercole Patti, Vincenzo Talarico ale i mnozí další. Společnost těchto intelektuálů bylo možné potkat v Caffè Rosati, nebo na ulici Veneto, kam za nimi Brancati jezdil většinou na kole. V roce 1948 opouští spolu s Moraviou a De Feou z politických důvodů deník *Il tempo* a navazuje dlouhodobou spolupráci s *Corriere della Sera*, kde bude pokračovat v publikování pravidelných příspěvků až do září 1954, tentokrát v rámci rubriky *Deník*.⁸⁹ V únoru 1949 se zrodil *Svět – politický a literární týdeník*⁹⁰ – jehož ředitelem se stal Mario Pannunzio. Spolupráci s ním navazuje Brancati ihned, neboť se tu rád setkává se starými přáteli z týdeníku *Omnibus*. Právě zde se rozhodne uveřejnit na pokračování *Krásného Antonia*. V červnu vycestuje po boku Anny do Anglie a Francie, odkud píše články pro oba listy, v nichž také vycházejí některé jeho povídky. Narůstající zklamání z 'nové doby', která nápadně připomíná 'staré časy', je patrné například z úvodních řádek dubnového *Deníku* roku 1951:

Literární polemika mezi těmi, kdo se soustředí na obsah a těmi, kdo se soustředí na formu, která narušovala a zvětšovala nudu fašistického období, mezi lety 1933 a 1935, se vrací do módy. Ti, kdo se dnes soustředí na obsah, se nazývají neorealisté.

V roce 1933 ti, kdo chtěli donutit intelektuály, aby opustili svou ulitu mimo realitu byli fašisté a antifašisté. Jedni i druhí křičeli: „Sledujte realitu, která vás obklopuje a sud'te ji!“ Tou samou frází chtěli fašisté říci: „Sledujte skvělá díla fašismu a vychvalujte je!“ a antifašisté: „Sledujte, kolik lži, korupce, otroctví, nudy! Popište je, jestli máte trochu kuráže!“

Ti, kdo se nově soustředí na obsah či neorealisté už nejsou ani fašisté ani antifašisté, ale jednoduše komunisté. Za starým pokřikem: „Sledujte realitu a sud'te ji!“ se skrývá nabádání k odsouzení parlamentního režimu. Spisovatelé jsou vyzýváni, aby vykreslili 'realistický' obraz materiálního a morálního úpadku 'takzvaně liberální' společnosti.

La polemica letteraria fra contenutisti e formalisti, che disturbò e aumentò la noia del periodo fascista, fra il '33 e il '35, ritorna di moda. I contenutisti di allora si chiamano neorealisti.

Nel '33 colore che volevano spingere gl'intellettuali a uscire dalle loro “torri d'avorio” erano i fascisti e gli antifascisti. Gli uni e gli altri gridavano: «Guardate la realtà che vi circonda, e giudicatela!» Con la stessa frase, i fascisti intendevano dire: «Guardate le meravigliose opere del regime ed esaltatele!» e gli antifascisti: «Guardate quanta menzogna, corruzione, servitù, noia! Descrivetele, se avete un po' di coraggio!»

I neocontenutisti o neorealisti non sono più né fascisti né antifascisti, ma semplicemente comunisti. Sotto il vecchio grido: «Guardate la realtà e giudicatela!» si cela un'esortazione a condannare il regime parlamentare. Gli scrittori sono invitati a fare un quadro “realistico” della miseria materiale e morale di una società “cosiddetta liberale”.⁹¹

87 V originále: “riparazione“. DONDERO, Marco. Cit. d.. S. CV.

88 Srov. tamtéž.

89 Srov. STACCHINI, Vanna Gazzola. Cit. d. S. 35.

90 V originále *Il mondo. Settimanale di politica e letteratura*.

91 BRANCATI, Vitaliano. *Racconti, Teatro, Scritti giornalistici*. S. 1531.

Také v tomto období se Brancati nadále podílel na nových filmových scénářích⁹² a usilovně pracuje na jedné ze svých nejlepších komedií, kterou napsal pro svoji ženu, *La governante* (Vychovatelka). Díky tématu ženské homosexuality však hra nesměla být inscenována.⁹³ Rozhořčený dramatik ji tedy vydává v nakladatelství *Laterza di Bari* poté, co ji odmítli jak Bompiani, tak i Einaudi, a sice jako dodatek ohnivého pamfletu *Návrat k cenzuře* (1952) namířeného proti křesťansko-demokratickému vedení vlády a autoritám, jež v poválečné Itálii omezují svobodu kultury. Spisek, v němž autor mimo jiné podává i výčet všech zákazů fašistického Ministerstva kultury, týkající se zdaleka nejen jeho vlastních děl, začíná těmito slovy:

Nesouhlasíme s bohatými a majetnými Italy, kteří jsou ochotni ztratit svobodu myšlení a projevu jen proto, aby zůstali bohatí. Jsme opačného názoru: že pozemky, vily a automobily můžou jít k čertu, aby zůstala svoboda myšlení a projevu. Tato základní neshoda v otázce takové důležitosti vyhloubila propast mezi majetnou Itálií a jejími spisovateli, které tato s opovržením nazývá 'intelektuály', [...]

Non siamo d'accordo coi ricchi e i possidenti italiani, i quali sono pronti a perdere la libertà di pensiero e d'espressione pur di rimanere ricchi. Siamo del parere contrario: che le terre, le ville e le macchine possono andare al diavolo, perché rimanga la libertà di pensiero e d'espressione. Questo fondamentale disaccordo su una questione di tanta importanza ha scavato un solco fra l'Italia possidente e i suoi scrittori, che essa chiama con disprezzo "intellettuali", [...]⁹⁴

Na tomto místě je třeba připomenout, že Brancati sám pocházel ze střední vrstvy a nebyl tedy zcela nemajetný, i když závislost na nepravidelných výdělcích za filmové scénáře a příspěvky do novin ho zvláště po definitivním ukončení učitelského poměru velmi tížila. To, co ve svém pamfletu euforicky navrhoval, by se bolestně dotklo i jeho samotného a především jeho rodiny.

92 Mezi lety 1949 – 1951 vznikají za účasti Brancatiho scénáře k filmům *È primavera...* (Je jaro...), *Vulcano* (Sopka), *È più facile che un cammello...* (Snadnější je, aby velbloud...), *Guardie e ladri* (Strážníci a zloději) známé režisérské dvojice Mario Monicelli a Steno a *Signori, in carrozza!* (Nastupovat panstvo!) režiséra Luigiho Zampy.

93 Divadelního provedení se *La governante* dočkala až dlouho po Brancatiho smrti, v roce 1965. Hlavní roli vychovatelky ztvárnila Anna Proclemer.

94 BRANCATI, Vitaliano: *Romanzi e saggi*. S. 1501.

Miloval výtvarné techniky, přístroje všeho druhu, které si rád kupoval a využíval. Od roku 1949 měla rodina také automobil, který Brancati láskyplně nazýval 'autíčkem'.⁹⁵ V roce 1953 pak kupuje v římské ulici Fleming dům, aby se rodina mohla konečně osamostatnit.⁹⁶

Ve svém boji za svobodu kultury se tento liberálně smýšlející intelektuál rozhodne pokračovat i v zahraničí: v květnu 1952 se v Paříži zúčastní festivalu *Dillo 20. století*, organizovaného Mezinárodním kongresem pro svobodu kultury⁹⁷, kde předstoupí s přednáškou *Dvě diktatury*.⁹⁸ O francouzské cestě napíše později Anna: „Byly to nádherné dny. Asi poslední šťastná cesta, kterou jsem s Brancatim podnikla.“⁹⁹ 24. června pak Brancati při slavnostním zahájení činnosti Asociace pro svobodu kultury prosloví ve Florencii přednášku o cenzuře. V té době již také začíná práci na svém posledním románu *Paolo il caldo* (1955, Horkokrevný Paolo), který měl být prvním románem zamýšlené trilogie nazvané *I Siciliani* (Sicilané). Autorův narůstající pesimismus, jenž jasně vysvítá ze stránek románu, je patrný také z dopisu zaslaného Anně ze Zafferana Etnea v říjnu 1952:

V dobách fašismu jsem viděl tenhle kus země jako vlast zdravého selského rozumu a pravdy. A možná provinční šílenství, jakým fašismus byl, dodalo provinční normalnosti Sicílie opravdu jistý aspekt kultivovanosti. Ale dnes se věci změnily a při konfrontaci se skutečnou civilizací se můj ubohý ostrov stává sídlem poklidného a lehce ustrašeného senilního bláznovství.

Al tempo del fascismo vedevo questa terra come la patria del Buonsenso e della ragione. E può darsi che una follia provinciale com'era il fascismo desse veramente alla normalità provinciale della Sicilia un aspetto di civiltà. Ma oggi le cose sono cambiate, e al confronto di una vera civiltà, la mia povera Isola diventa la sede di una calma e leggermente paurosa pazzia senile.¹⁰⁰

V úvodní autobiografické pasáži románu autor jakoby rekapituloval svůj dosavadní život, v němž velmi významné místo patřilo rodině. Avšak krátce po nastěhování do nového římského domu Anna Brancatiho náhle opouští, což jen prohloubí jeho osobní krizi a přivodí mu zdravotní problémy. O jejím odchodu se ale nezmiňuje ani rodině, jako by jej nechtěl vzít na vědomí.¹⁰¹ Kromě práce na románu píše v té době také další filmové scénáře, které jsou nyní hlavním zdrojem jeho příjmů. Snímek *Anni facili* (Snadná léta) získává v roce 1953 prestižní filmovou

95 V originále: "la macchinetta". DONDERO, Marco. Cit d. S. CVII.

96 Srov. tamtéž.

97 V originále *L'Opera del XX Secolo*, organizzato dal Congresso Internazionale per la Libertà della Cultura.

Srov. DONDERO, Marco. Cit. d. S. CIX.

98 V originále *Le due dittature*. Přednáška byla později publikována v brožuře *Associazione italiana per la libertà della cultura* (Italská asociace pro svobodu kultury) v Římě.

Srov. DONDERO, Marco. Cit. d. S. CIX.

99 V originále: „Furono giorni bellissimi. Forse l'ultimo viaggio felice che feci con Brancati.“ BRANCATI V. - PROCLEMER A. *Lettere da un matrimonio*.

Citováno podle: DONDERO, Marco. Cit. d. S. CIX.

100 Tamtéž.

101 Srov. DONDERO, Marco. Cit. d. S. CX.

cenu *Nastro d'argento* (Stříbná stuha).¹⁰² V roce následujícím ještě píše námět i scénář k filmu *L'arte di arrangiarsi* (Umět si poradit), který se stává úspěšným závěrem Zampovy trilogie.¹⁰³ Po obvyklém letním pobytu v Zafferana Etnea odjíždí v září 1954 v doprovodu svého bratra Corrada a ženy Anny do Turína, aby se svěřil do rukou zkušeného operátora a podstoupil plánovaný chirurgický zákrok. Nečekaný pohřeb se pak konal v Catanii 29. září 1954, čtyři dny po neúspěšné operaci.¹⁰⁴

102Další filmy tohoto období jsou *Questa è la vita* (Tohle je život) s Luigim Zampou, *L'uomo, la bestia e la virtù* (Člověk, bestie a ctnost) režiséra Stena, *Vacanze d'amore* (Prázdniny lásky) režiséra Jean-Paula Le Chanoise a *Viaggio in Italia* (Cesta do Itálie) režiséra Roberta Rosselliniho, pro něhož Brancati napsal i námět.

103Viz zpět poznámka 76, str. 19.

104Srov. DONDERO, Marco. Cit. d. S. CXI.

3. Brancatiho románová trilogie?

Tři nejznámější romány – *Don Juan na Sicílii*, *Krásný Antonio* a *Horkokrevný Paolo* – jejichž rozboru a následné syntéze se budu v této práci dále podrobně věnovat, bývají v sekundární literatuře často považovány za trilogii. Jako červená nit se jimi totiž táhne ústřední tematika donchuánství a tzv. gallismu¹⁰⁵, s níž bývá Brancatiho románová tvorba především spojována. To bylo také hlavním důvodem, proč byl autor často vnímán spíše jako představitel regionální sicílské literatury, jenž sice dovedl s humorem a nadsázkou vykreslit svérázné sicílské typy, tamní zvyky i prostředí, avšak vážnějšími tématy se příliš nezabýval. Byl to bezesporu právě Leonardo Sciascia, Brancatiho někdejší žák a obdivovatel¹⁰⁶, kdo přispěl ke změně pohledu na tohoto skvělého vypravěče, o němž napsal:

Brancati je tím italským spisovatelem, který nejlépe ztvárnil dvě italské komedie, totiž fašismus a erotismus v jejich vzájemném vztahu a jako zrcadlo nastavené zemi, v níž respekt vůči soukromému životu a myšlenkám každého jednotlivce i všech, smysl pro individuální svobodu, jsou zcela ignorovány. Fašismus a erotismus jsou však, i v naší zemi, tragédií: nicméně Brancati zachytil jejich komické projevy a ztvárnil komicky i situace tragické.

Brancati è lo scrittore italiano che meglio ha rappresentato le due commedie italiane, del fascismo e dell'erotismo in rapporto tra loro e come a specchio di un paese in cui il rispetto della vita privata e delle idee di ciascuno e di tutti, il senso della libertà individuale, sono assolutamente ignoti. Il fascismo e l'erotismo però sono anche, nel nostro paese, tragedia: ma Brancati ne registrava le manifestazioni comiche e coinvolgeva nel comico anche le situazioni tragiche.¹⁰⁷

Protože se výše zmíněné téma gallismu objevuje již v románu *Ztracená léta*, jenž sám autor později označil za svůj 'první skutečný román', hovoří se někdy dokonce o románové tetralogii.¹⁰⁸ S ohledem na prostor vymezený této práci bude však dílo, významné zejména v souvislosti s Brancatiho osobní krizí a odklonem od fašismu, ponecháno stranou. Vzhledem k tématu této práce – *Sicílie v románech Vitaliana Brancatiho* – pak bude ze stejného důvodu poslednímu románu pomyslné trilogie, jehož děj se z větší části odehrává v Římě, vymezen menší prostor.

Tematicky by navíc k výše zmíněným prózám patřily ještě divadelní texty *Donchuánem z donucení* a *Guvernantka*, komedie, v níž se erotismus posouvá do ženské roviny; a bezesporu také esej *Slasti gallismu*, v němž se autor snaží osvětlit, jak je tento fenomén vnímán jižany a proč právě tam zapustil své kořeny nejsilněji. V jeho úvodu můžeme číst:

105 V italštině *gallo* znamená 'kohout', z něhož je pak odvozeno slovo 'galismus' naznačující určitý způsob mužského chování ve vztahu k ženám.

106 Blíže viz zpět kap. 1.3. Brancatiho současníci a žáci, str. 7.

107 SCIASCIA, Leonardo. Dostupné z: <<http://biografieonline.it/biografia-vitaliano-brancati>> (29.6.2017).

108 Srov. FLEMROVÁ, Alice. *Vitaliano Brancati: amare e sognare in Sicilia*. In: Serkowska H.: *Italianistica ieri e oggi: trentesimo anniversario del Dipartimento di Italianistica all'Università di Varsavia*. Warszawa, Semper, 2012. S. 109.

V oblastech na jihu má tvář muže nádech svérázné pýchy, v níž se zdá být vidět trocha ruměnce. Důvodem této pýchy není to, že by byli hodní, pravdomluvní, štedří, poctiví, mírní, spravedliví, milosrdní atd. ale to, že mají pocit, nebo si představují, že jsou „zdatní ve věcech lásky“. [...] Slasti gallismu s sebou nesou určitou zvláštní důstojnost a zvláštní pocit uznání.

Nel paesi del Sud, il viso maschile è improntato a una fierezza singolare nella quale par di vedere qualcosa di vermiglio. Cagione di questa fierezza non è l'essere stati buoni, veritieri, generosi, onesti, mansueti, giusti, misericordiosi ecc. ma il sentirsi o immaginarsi «bravi nelle faccende amorose». [...] I piaceri del gallismo comportano una dignità particolare e un particolare senso dell'onore.¹⁰⁹

Ačkoli jsou slasti a strasti gallismu tím, co Brancatiho nejznámější díla na první pohled charakterizuje, nebylo jejich ztvárnění pro autora nikdy cílem jeho umělecké tvorby, nýbrž jen prostředkem. Prostředkem k vyjádření vlastního názoru na dobu, v níž žil, a kterou dle svých slov příliš rád neměl. Výklad, který podal v roce 1946 ve svém příznačně nazvaném článku *Nemám rád svoji dobu*¹¹⁰, vlastně poskytuje klíč k pochopení jeho poetiky a napovídá, jakou optikou se na jeho díla dívat:

Věc, která se mi jeví jako nejobtížnější v posledních patnácti letech, je milovat svoji dobu. [...] Někdo se mě možná bude chtít zeptat, jak to, [...], že se věnuji s takovou pečlivostí vyprávění skutečností, jež se staly za našich dnů, a vybírám si postavy mezi fašisty, antifašisty, komunisty nacisty, tajemníky, starosty atd. Ale odpověď lze snadno odhadnout, neboť mé historky (pokud lze historkami nazývat mé prosté kronikářské zápisky) se všechny zakládají na rozvržení tak odpudivého tématu podle norem a stylu vypravěče první poloviny 19. století, to jest kavalíra ušlechtilého srdce, věrohodné myslí... Kdyby se na toto 20. století tím, že by se převrátil čas, mohlo vzpomínat ve století devatenáctém, trávil bych já se svojí ženou rozkošné večery v blízkosti krbu, při svíčkách či svitu petrolejové lampy, a nechával ožít dny barbarství ve společnosti lidí velmi civilizovaných.

La cosa che più mi riesce difficile, da quindici anni a questa parte, è di amare la mia epoca. [...] Qualcuno vorrà chiedermi come mai, [...], io mi applichi con tanta cura al racconto di fatti accaduti ai nostri giorni, e scelga i miei personaggi tra i fascisti, gli antifascisti, i comunisti, i nazisti, i federali i podestà etc. Ma la risposta è facile a indovinarsi, perché i miei racconti (se racconti possono chiamarsi quelle povere cronache) consistono tutti nello stendere una materia così repellente secondo le norme e lo stile di un narratore del primo Ottocento, vale a dire di un galantuomo, di un cuore generoso, di una mente veritiera... Se questo Novecento potesse, per un capovolgimento di tempi, essere ricordato dall'Ottocento, io passerei con mia moglie delle sere deliziose vicino al fuoco, nella luce delle candele o dei lumi a petrolio a far rivivere i giorni della barbarie in compagnia di uomini civilissimi.¹¹¹

Pojítkem tří dále analyzovaných románů je vedle již výše zmíněného gallismu, který v nich nabývá různých forem, především jejich protagonista. Je jím na začátku příběhu zdánlivě bezstarostný catanijský mládenec pocházející z aristokratického nebo buržoazního sicilského prostředí, Brancatimu tak důvěrně známého. Tyto postavy však prožívají nestejně dlouhé příběhy, na jejichž pozadí se zrcadlí odlišná doba i odlišné historické události, které se kolem nich a jejich

109 BRANCATI, Vitaliano: „Piaceri del gallismo“. In: *Racconti, Teatro, Scritti giornalistici*. S. 1693.

110 V originále *Non amo la mia epoca*. Článek vyšel na stránkách deníku *Il tempo* v listopadu 1946.

Srov. DONDERO, Marco. „Notizie sui testi“. S. 1846.

111 BRANCATI, Vitaliano: *Racconti, Teatro, Scritti giornalistici*. S. 1703.

autora odehrávají. Je to právě tento posun v čase, Brancatiho vlastní životní příběh, jeho osobnostní zrání a s ním spojený posun ve vnímání reality, co se do těchto románů promítá jako přechod od groteskní nadsázky v *Don Juanovi na Sicílii*, přes tragikomedii *Krásného Antonia* až po dekadentně vyznívající životní tragédii *Horkokrevného Paola*. Zatímco se Giovanni Percola po dobrodružství zvaném manželství celkem spokojeně vrátí ke svému pohodlnému mladickému donchuánství na sicilský způsob, zůstává krásný, ženami i nadále obdivovaný a zbožňovaný Antonio Magnano po skandálním manželství, jenž způsobilo rodinnou tragédii, žít v ústraní bez vyhlídky lepší budoucnosti. Pro Paola Castoriniho pak znamená ztroskotání jeho manželství, které ho mělo vyléčit z jeho chorobné závislosti na rozkoši, dokonce totální úpadek a rozklad osobnosti. Vykreslit prostřednictvím románových postav, zachycením jejich rituálů a zesměšněním či zveličením jejich problémů obraz svérázné Sicílie, ale zejména podat věrohodné svědectví o své době, to bylo Brancatiho záměrem především.

3.1 Román *Don Juan na Sicílii* jako lavírování mezi skutečností a snem

Román, který přinesl Brancatimu značnou popularitu a dočkal se několika vydání ještě za jeho života,¹¹² napsal autor v létě roku 1940, v době svého obvyklého prázdninového pobytu v oblíbeném letovisku nedaleko Catanie. Kouzlo tohoto zamilovaného místa zachytil později na stránkách svého posledního románu *Horkokrevný Paolo*:

Zafferana je obec s pár tisícovkami obyvatel a náměstím natřeným na bílo, z něhož vybíhají jako křídla havrana z těla holubice řady černých domků postavených z lávového kamene. Šest set metrů nad úpatím Etny vykukuje nad mořem, odkud se snaží vyhoupnout, boubelaté, svižné a různolící ranní slunce.

Zafferana è un paese di poche migliaia di abitanti, con una piazza intonacata di bianco, dalla quale si partono, come ali di corvo da un petto di colomba, file di case nere fabbricate con pietra lavica. A seicento metri sopra le falde dell'Etna, s'affaccia sul mare da cui vede scivolare fuori, gonfio, rapido e color di rosa, il sole del mattino.¹¹³

V roce 1967 pak režisér Alberto Lattuada zpracoval příběh do velmi povedené filmové podoby, která se od Brancatiho díla liší jen minimálně. Českého vydání se však román dosud nedočkal. Vyšel jen ve slovenštině v roce 1970, a to pod názvem *Don Juan na Sicílii*.

Hlavní tematika knihy se zdá být zřejmá již ze samotného titulu. Jenže Don Juan na Sicílii není tentýž Don Juan, jakého známe například v osobě proslulého Casanovy či hlavní postavy Mozartovy opery: totiž svůdce žen bez skrupulí, pro něhož jsou společenské konvence a morálka jen prázdnými pojmy. Právě naopak: sicilský Don Juan je jimi svázán natolik, že ze slavného

112 Poprvé román vychází v roce 1941 v nakladatelství Rizzoli a poté ho vydává Longanesi spolu s dalšími pěti povídkami. Dalších šest vydání, jež následovala od roku 1942 do autorovy smrti, vyšla v nakladatelství Bompiani, přičemž první z nich bylo taktéž následováno nikoliv pěti, ale šesti již dříve zveřejněnými povídkami.

Srov. STACCHINI, Vanna Gazzola. Cit. d. S. 71.

113 BRANCATI, Vitaliano: *Paolo il caldo*. S. 40.

sukničkáře zůstává jen karikatura. Mimo rodný ostrov jsou sice sicilští muži vnímáni v tomto duchu a jejich pověst coby vášnivých milenců pronikla až hluboko na sever země, skutečnost je však mnohem prozaičtější: fenomén jejich donchuánství nespočívá v opravdovém prožívání milostných dobrodružství, nýbrž v jejich nekonečném plánování a snění o nich. „I když jejich zkušenost s rozkoší byla obrovská, ta s ženami byla mizerná. Očištěna od lží, od toho, co vyprávěli jako něco, co se stalo, co však bylo jen zbožným přáním, nebo co se stalo někomu jinému, mohla se jejich minulost donchuánů převyprávět za deset minut.“¹¹⁴ Vysněná žena, obdivovaná a zbožňovaná, je něčím těžko dosažitelným, co v mužích vyvolává neustálou touhu. Ušlechtilé a opravdové city, připomínající středověké trubadúry pod okny opěvované vyvolené dámy, se však na veřejnost nehodí a v 'pravé' mužské společnosti musejí být degradovány a maskovány obhroublými řečmi na účet ženského pohlaví: „žena je dobrá jen na jednu jedinou věc a hotovo.“¹¹⁵ Dochází tak vlastně k určitému rozpadu erotického vztahu k ženě na (platonickou) lásku, jejímž objektem je žena – idol, a sexualitu, jejímž objektem je žena z masa a kostí, přičemž spojení obojího v jeden celek se zdá být dlouhodobě nemožné.¹¹⁶

3.1.1 Děj románu

Jednoduchý a přímočarý děj románu nás zavádí do Catanie dvacátých a třicátých let minulého století, kde jeho hlavní postava – starý mládenec Giovanni Percolla, pomocník v obchodě s hedvábím u svého strýce – vede ve starém otcovském domě poklidný a ničím nerušený život sicilského donchuána. Po náhlé smrti rodičů na 'španělskou chřipku'¹¹⁷, která dosud zcela bezstarostného mladíka bolestně zasáhla, je opečováván třemi starostlivými sestrami. Pro ně je Giovannino, jenž „se tolik podobal otci z velkého portrétu a barevné sošce dědečka“¹¹⁸, respektovanou hlavou rodiny a jejím živitelem, jenž „nosil na konci měsíce přesně dva tisíce lir.“¹¹⁹ Mohutný dolík, který vyhloubil v posteli každý den při svém odpoledním spánku, po něm vždy pečlivě zastlaly „se zápalem téměř zbožným“¹²⁰ a neměly ani tušení, že se svými přáteli Ciccim Muscarou a Sarettem Scannapiecou, kteří Giovanniho často navštěvovali, ve svém pokoji u kávy, cigaret a likéru nediskutuje o obchodních záležitostech, nýbrž sní o ženách a rozkoších, jež skýtají. Navečer pak tito nezadaní mládenci vyráželi na lov. Ve městě svázaném přísnou

---

114 BRANCATI, Vitaliano: *Don Giovanni in Sicilia*. Milano: Arnoldo Mondadori Editore S.p.A., 2002. s. 26. Všechny další citace tohoto románu budou z tohoto vydání.

V originále: „Se la loro esperienza del piacere era enorme, quella delle donne era poverissima. Spogliato delle bugie, di quello che essi narravano come accaduto e che era invece un puro desiderio, o era accaduto a un qualche altro, il loro passato di don Giovanni se poteva raccontarlo in dieci minuti.”

115 Tamtéž. S. 42. V originále: „la donna è buona per una sola cosa, e basta.”

116 Srov. FLEMROVÁ, Alice. Cit.d. S. 112.

117 Její pandemie si na konci první světové války a krátce po ní vyžádala spoustu obětí také v Itálii.

118 Tamtéž. S. 4. V originále: „somiagliava tanto a papà del ritratto grande e a nonno dela statuina a colori”

119 Tamtéž. V originále: „portava puntualmente duemila lire alla fine del mese”

120 Tamtéž. S. 5. V originále: „con un fervore quasi religioso”

katolickou morálkou se však museli omezovat jen na dychtivé pohledy a silácké řeči. Skutečnou slast tu bylo možné zažít jen narychlo, většinou s pochybnou ženštinou pokleslých mravů, či v některém z místních nevěstinců.

Záměr důležité služební cesty do Říma se zvrtl, sotva tři přátelé do hlavního města dorazili. Muscarův strýc – generální inspektor, jeho excelence Cacciola – na jehož přímlovu na patřičných místech spoléhali, zvolal ihned, jakmile své krajany spatřil: „Viděli jste, jaké jsou tu ženy?“¹²¹ Objevování krás věčného města pak spočívalo už jen v pozorování žen, jež byly všechny krásné. „Za krásné považovali tlusté, vyšší než byli oni, se svižným krokem.“¹²² V letních měsících se pak tito 'lovci žen' vydávali, někdy společně a jindy každý zvlášť, do oblíbených přímořských letovisek daleko od rodného ostrova, kde mohli potkat ženy ze severu, často i cizinky. A při troše štěstí dokonce i bez pánského doprovodu. Jejich sledování pak popouštělo uzdu snové fantazii, čímž vznikaly další a další milostné historky, které se tak dobře poslouchaly a pomáhaly ukrátit nudu doma v Catanii. Jednoho večera ji prolomila také 'Pařížanka', kterou přivezl Muscarà ze své zahraniční cesty. Celé mužské osazenstvo města bylo kvůli ní několik nocí na nohou. Každý se jí chtěl alespoň dotknout. Tato nafukovací figurína v životní velikosti, kterou nakonec ukryli v zadní místnosti noční lékárny, byla totiž vyrobena z materiálu, jenž „se na dotek úchvatným způsobem podobal tělu.“¹²³ A místní donchuáni měli zase o čem snít! Tak pomalu plynula Giovanniho staromládenecká léta a představa, že by se měl oženit, jak mu radil jeden strýc i milující sestry, mu naháněla hrůzu. Přestože se jeho mysl myšlenkou na ženu zaobírala vlastně bez ustání, a to již od raného dětství, „ve svých šestatřiceti letech nelíbal ani jednu slušnou slečnu a nikdy nepocítil chlad, když čekal v noci za vraty na dívku, která by se minutu poté, co zhasla lampa v pokoji jejího otce, blížila mezi potměšilými stromy zahrady, klopýtajíc v dlouhé bílé košili. Nenapsal ani nedostal jediný milostný dopis.“¹²⁴

A pak se jednoho dne stalo něco naprosto neočekávaného: „Slečna Maria Antonietta, markýzů Marconellových na něho pohlédla!“¹²⁵ Zdánlivá maličkost, která však v zemi, kde pohledy znamenají mnohem víc než slova, měla dalekosáhlé důsledky. Z ostříleného donchuána v letech se v okamžiku stává zamilovaný mladík, který prožívá svoji první lásku se vším všudy: neustále myslí na svoji vyvolenou, při práci se nesoustředí a stále jen sní, v noci naopak nemůže

121 Tamtéž. S. 16. V originále: „Avete visto che donne?“

122 Tamtéž. S. 17. V originále: „Per belle, intendevano grasse, più alte di loro, e di passo veloce.“

123 Tamtéž. S. 29. V originále: „al tatto, somigliava alla carne in modo impressionante.“

124 Tamtéž. S. 26. V originále: „a trentasei anni, non aveva baciato una signorina per bene, né aveva mai sentito freddo aspettando di notte, dietro il cancello, una ragazza che, un minuto dopo lo spegnersi della lampada nella camera del padre, si avvicinasse fra gli alberi tenebrosi del giardino incespicando nella lunga camicia bianca. Non aveva scritto né ricevuto una lettera d'amore.“

125 Tamtéž. S. 37. V originále: „La signorina Maria Antoiennetta, die marchesi di Marconella, lo aveva guardato!“

spát; touží se s ní setkat, ale když se zbožné přání změní v realitu, slova mu vážnou na jazyku. „Jediné neštěstí, které by se mu mohlo během dne přihodit, bylo to, že by nepotkal Ninettu a neucítil její pohled na své tváři.“¹²⁶ Aby Ninettu získal, chce Giovanni změnit sebe i svůj dosavadní lenivý život. Nelíbí se mu teď už ani starý zatuchlý dům, v němž hospodaří jeho tři staropanenské sestry, ani staří přátelé, jejich obhroublé řeči a důvěrně známá gesta. Pronajme si proto vilku v nedalekém Cibili, zaměstná sluhu a za pomoci nových přátel z řad catanijských zamilovaných, především pak maltézského rytíře Alberta Panariniho, vzoru všech ctností, se dvorí své Milánance. Jeho úsilí doprovázené nejednou humornou příhodou je nakonec korunováno úspěchem a Giovanni se stává snoubencem emancipované Ninetty. Prožívá pocity dokonalého štěstí, takže je ochoten opakovat práva a svobody své budoucí choti podle jednotlivých prstů na ruce dokonce i při společných procházkách městem. Silný vítr, na začátku června pro Catanii naprosto nezvyklý, jenž fícel v den svatby před bazilikou Collegiata tak, že se palmy ohýbaly až k zemi, jakoby předznamenával pozdější 'závan větru severského' vnášejího teprve ty pravé změny do života sicilského novomanžela v moderním centru Lombardie.

Vůně nově dokončeného domu, přesně podle představ zbožňované ženy, byla pro Giovanniho natolik odlišná od té, na niž byl zvyklý z rodného ostrova, že první dny vůbec nemohl spát. Problém pomohla vyřešit kolínská, kterou si postříkal polštář před spaním, podobně, jako to na Sicílii dělávala Nientta. Chodit do práce v jedenáct hodin, jak byl po dlouhá léta zvyklý, bylo v čínorodém městě na severu poněkud pozdě, a tak si vzorný manžel musel napříště přivstat. Jenže vstávat do takové zimy nebylo pro jižana, „od přírody trochu zimomřivého“¹²⁷, vůbec snadné. Nakonec se Giovanni rozhodl pro studenou ranní sprchu. Ta první ho stála málem život a skončila pořádným nachlazením. Při další pak přemýšlel: „Bud' zemřu, nebo se stanu někým jiným!“¹²⁸ A vskutku, pomalu se stával někým jiným přesně tak, jak si to přála jeho žena: „šlachovitý, štíhlý, normální zdravé barvy (už ne umazaný po jídle), s lesklýma očima a rozzářeným obličejem. Poté, co se zbavil svých zvyků, zamiloval si pohyb i chlad: ven chodil v lehkém plášti a dopřával si pár minut odpočinku během dne a několik hodin v noci.“¹²⁹ Když v únoru konečně dorazil nábytek na vybavení salónů, mohl se v domě rozběhnout bohatý společenský život a nebylo večera, kdy by s Ninettou zůstali sami. Mezi spisovateli, kteří jejich salón pravidelně navštěvovali v doprovodu svých manželek, si Giovanni oblíbil Valentiho, jenž mu pomohl překonat počáteční obavy

126 Tamtéž. S. 44. V originále: „l'unica disgrazia che gli potesse capitare, nel corso di un giorno, era di non incontrare Ninetta e non riceverne sul viso lo sguardo.”

127 Tamtéž. S. 103. V originále: „un po' freddoloso di natura”.

128 Tamtéž. S. 104. V originále: „O muoio, o divento un altro!”

129 Tamtéž. V originále: „asciutto, magro, di colorito normale (non più chiazzato dopo i pasti), e con gli occhi lucidi e a fior di testa. Sradicato dalle sue abitudini, cadde nella mania del moto e del freddo: andava in giro con un soprabito leggero, e si concedeva pochi minuti di riposo durante il giorno, e poche ore durante la notte.”

ze severanů. Brzy se ukázalo, že jeho historky okořeněné tu a tam exotickou sicilštinou mají velký úspěch a že něžné ženské pohledy v sobě skrývají i další netušená očekávání. Jeho silná ruka „z osmnáctého století, barokně stavěná, ale pěkně barokně“¹³⁰ se stala obdivovanou i v milánských kavárnách. A pak, po krátké návštěvě Muscary, který svému starému příteli 'otevřel oči', „se Giovanni jednoho večera ocitl v tmavém koutě jedné kavárny se rty paní Valentiové přitisknutými na rtech svých.“¹³¹ Od toho dne se změnilo v realitu to, o čem kdysi jenom sníval. Své síly však „utrácel do posledního centu“¹³² a žen se začínal bát. Povolnost dam vážených a zdánlivě spokojených, které byly dávno matkami, mu spolu s netečností jejich manželů naháněla hrůzu a probouzela v něm přirozenou sicilskou žárlivost při pomyšlení, že i Ninetta by snad někdy mohla být taková. Ta mu však jednoho rána radostně oznámila, „že jí bylo špatně, moc špatně, a že je šťastná, že je jí špatně právě takhle...“¹³³ Náhlý pocit štěstí, který Giovanniho zachvátil, ho zbavil žárlivosti. Avantýru s mladičkou Eleonorou, novou návštěvnicí jejich salónu, se moudrá manželka pokusila ukončit krátkým květnovým výletem na Sicílii. Byla hrdá na svého muže, kterého život na severu po jejím boku utužil a změnil téměř k nepoznání. Ubohé sestry se však rozplakaly, jakmile svého Giovannina spatřily: připadal jim „opravdu sešlý“¹³⁴. Po vydatném obědě, na jaké v Miláně už dávno nebyl zvyklý, se Giovanni rozhodl, že se, se svolením své ženy, jen na pár minutek zachumlá pod přikrývky ve svém starém pokoji, jenž tři sestry ponechaly po jeho odjezdu bez jakékoli změny. „Promítal si lombardské ženy; ale ve srovnání s tím, jak je zažil, se mu zdálo, jakoby opravdové tehdy byly jen odplavené vzpomínky, a to, co vidí teď, naopak skutečné ženy. A jaké ženy!...“¹³⁵ Ninetta ho nechtěla budit, a tak odešla do otcovského domu sama. „Po dobu, co budeme v Catanii, myslím, že bude lepší, když bude spát ve svém domě a já tady, ve svém.“¹³⁶, oznámil Giovanni po pěti hodinách spánku, které mu připadaly jako minuta, sestrám, jež stály u jeho postele a zbožně na něho hleděly.

3.1.2 Čas v románu a jeho členění

Stejně jako ostatní Brancatiho prózy, je i *Don Juan na Sicílii* dílem z autorovy současnosti. Na rozdíl od následujících dvou románů v něm nemá doba, v níž se příběh odehrává, zdánlivě žádný zvláštní význam. Explicitně zde nejsou, s výjimkou první kapitoly a pozdější nenápadné

130 Tamtéž. S. 108. V originále: „settecentesco, barocca di complessione, ma un bel barocco”.

131 Tamtéž. S. 111. V originále: „Giovanni si trovò, una sera, nell'angolo buio di un caffè, con le labbra della Valenti fra le labbra.”

132 Tamtéž. S. 112. V originále: „spendeva fino all'ultimo centesimo”.

133 Tamtéž. S. 119. V originále: „che stava male, molto male, e che era felice di star male a quel modo...”

134 Tamtéž. S. 130. V originále: „assai malandato”.

135 Tamtéž. S. 133. V originále: „Rivide le signore lombarde; ma al paragone di come le aveva viste, sembrava che proprio allora fossero ricordi dilavati e ora invece donne vere. E che donne!...”

136 Tamtéž. V originále: „Nel tempo che staremo a Catania, credo che sia meglio che lei dorma a casa sua, e io qui, a casa mia!”

poznámky v kapitole třetí – „že brzy vypukne válka a Evropa bude zničena blesky“¹³⁷ – zmíněny konkrétní historické události a čtenář tak může mít pocit, jakoby vše plynulo mimo čas a realitu. Román ho ve čtrnácti kapitolách zavádí do Itálie především dvacátých a třicátých let 20. století. Do doby před první světovou válkou se vrací jen ve velmi krátké retrospektivě v rámci první kapitoly, kde je připomenuto Giovanniho narození a dětství. Jinak je příběh, či spíše jednotlivé epizody, vyprávěn lineárně. První příhody mladého donchuána ve společnosti nerozlučných přátel se odehrávají ještě v době Velké války.¹³⁸ Tu připomíná hned v úvodu románu nejmladší sestra, která o sobě tvrdí, že je „válečnou vdovou“¹³⁹, ačkoli nikdy vdaná nebyla. Podobně pokračuje vyprávění dál: „Mezitím vypukla válka a Ciccio Muscarà učinil objev, že manželky, které zůstaly samy ve svých velkých postelích, «pocítovaly chlad».“¹⁴⁰ Žádné další podrobnosti, o jakou válku se vlastně jednalo, se však čtenář explicitně nedozví.

Tato „absence temporality“¹⁴¹ byla vedle výrazné komické nadsázky kódem, který si autor v době vládnoucího fašismu, jehož oddaným přívržencem už dávno nebyl, pro tento román zvolil. Již dříve zmíněný úspěch díla jen potvrdil správnost jeho volby. Zdánlivým ignorováním okolní reality spojené s režimem naznačoval Brancati vlastní postoj k ní. Zároveň však zasazením dvou přesných datací coby určitých mezníků v Giovanniho osobním příběhu – zálibu v uvádění konkrétních dat můžeme u autora sledovat nejen v jeho esejích, ale i v některých povídkách, *Římském deníku* či v dalších románech – zdůraznil osudový význam, jenž měly politické události za těmito letopočty skryté nejen pro něho, ale i pro celou zemi: rok 1927, v němž se tři nerozluční přátelé vydávají do hlavního města, je totiž rokem, kdy fašismus v Itálii definitivně upevňuje svoji moc a přeměňuje se v režim.¹⁴² V roce 1939, jenž je rokem vypuknutí druhé světové války, „druhou dubnovou neděli“¹⁴³ nastává radikální změna také v Giovanniho životě poté, co se zamiloval do Ninetty. Na rozdíl od dalších děl jsou zde tyto letopočty 'ukryty' tím, že jsou vypsány slovně a splývají tudíž s ostatním textem.

Čas vyprávění a čas vyprávěný není v románu proporcionální. První část románu, která představuje čtenáři praktiky sicilských donchuánů a Giovanniho Percollu jako jednoho z nich a

137 Tamtéž. S. 25. V originále: „la guerra scoppierebbe presto e l'Europa serebbe distrutta dai fulmini.”

138 Tímto termínem, v italštině „Grande guerra“, bývá označována první světová válka, v níž italská armáda ztratila na bitevních polích 600 000 mužů. Srov. PROCACCI, Giuliano. Cit. d. S. 343.

139 BRANCATI, Vitaliano: *Don Giovanni in Sicilia*. S. 3.

140 Tamtéž. S. 8. V originále: „Intanto è scoppiata la guerra, e Ciccio Muscarà fece la scoperta che le mogli, rimaste sole nei loro letti grandi, «sentivano freddo»”.

141 PERRONE, Domenica. *Vitaliano Brancati. Le avventure morali e i 'piaceri' della scrittura*. Caltanissetta-Roma: Salvatore Sciasci editore. 2003. S. 71. V originále: „l'assenza di temporalità”.

142 Po rozpuštění poslední bašty svobodného syndikalismu – Všeobecné konfederace práce, je 21. dubna 1927, v den výročí založení Říma, slavnostně vyhlášena Charta práce. V témže roce vzniká státní společnost radiokomunikací, která se okamžitě dostává pod zvláštní kontrolu fašistické vlády. Ta kontroluje také veškerý tisk, který z velké části financuje. Srov. PROCACCI, Giuliano. Cit. d. S. 341.

143 Tamtéž. S. 33. V originále: „la seconda domenica di aprile”.

končí právě na jaře roku 1939, zaujímá pouze čtyři kapitoly a je zhuštěná. Po uši zamilovaný Don Juan se pak stává jedním z catanijských romantiků, sní o Ninettě v ústraní Cíbali, kde mu život znepríjemňuje obhroublý sluha, a snaží se získat lásku svojí vyvolené, jež ho nakonec políbí na veřejnosti – to vše v následujících čtyřech kapitolách. Další dvě kapitoly představují oddělený život snoubenců v Catanii, návštěvy v domě Marconellových a přípravy na společnou budoucnost. Svatbě, jež se konala jednoho červnového dne, a následné svatební cestě je věnována celá jedna kapitola. V této střední části, zachycující období necelých tří měsíců, dosahuje román největšího protažení. Poslední dvě kapitoly pak zachycují ani ne roční život manželského páru v lombardské metropoli, včetně zpáteční květnové cesty na Sicílii.

3.1.3 Prostředí a místo v románu

Prostředí, do něhož nás autor v tomto románu zavádí – totiž prostředí buržoazní, autorovi velmi důvěrně známé – lze označit jako 'typicky brancatiiovské' a setkáme se s ním, s drobnými modifikacemi, ve většině jeho literárních děl. Stejně jako v ostatních románech analyzované trilogie, zavádí také tentokrát Brancati čtenáře do své Catanie, nikoliv však už zašifrované do jména Natàca, jak tomu bylo v předchozím románu *Ztracená léta*.

Nečinná, nudná Catania jako protipól moderního, aktivního Milána

Tematika nudy, nečinnosti a všestranné pasivity, která je vedle donchuánství jedním ze stěžejních témat románu (viz dále kap. 3.1.6, s. 56), je místně spojena se zastaralou, zároveň však podmanivou a romantickou Catanií, jejíž svázanost tradicemi a přísnou katolickou morálkou tuto 'nudu' vlastně do značné míry zapříčiňuje. Jako protipól je jí postaven moderní Milán, v němž je život „aktivnější, rychlejší, střídmejší“.¹⁴⁴

I když se tedy Catania může často jevit jako město, které „už nedokáže bojovat proti nudě a ospalosti“¹⁴⁵, existují tu ještě alespoň noci, kdy je všechno jinak:

[...] Ale když vítr ze severu, plný svěžího závanu hor, rozfouká a odstraní noční mlhy, ach, tehdy je svit noční lunny nad Catanií silnější, než by bylo slunce nad Německem v pravé poledne. [...] srdce mužů Catanie, kteří už tolik let nedělají nic a z ničeho se neradují, chlácholeni myšlenkou, že se vzdají malých příležitostí pro nějakou lepší, nastane-li noc, kdy luna takto září, plesají, že je tohle ta správná chvíle, kdy mají promarnit celý svůj život, aniž by si dělali výčitky!

[...] Ma quando il vento del settentrione, carico dei freschi odori della montagna, fuga e spazza le nebbie notturne, oh, allora, la luna estiva di Catania è più forte che non sia il sole di Germania nel pieno mezzogiorno. [...] gli uomini di Catania, che da tanti anni non fanno nulla e non godono nulla, confortati dal pensiero che essi risparmino le piccole occasioni per una migliore, giunti a una notte di luna di tale splendore, gridano, in cuor loro, che questa è la volta di spendere, senza rimorsi, tutta la propria vita! (s. 58-59)

144 Tamtéž. S. 120. V originále: „più attiva, veloce, asciutta“.

145 Tamtéž. S. 58. V originále: „non sa più combattere la noia e la sonnolenza“.

Zatímco „v Catanii se vidí jedna žena za tisíc let“¹⁴⁶ a samotnou ji lze potkat snad jen cestou do kostela ke zpovědi, nemluvě o svobodných slečnách, které nesmějí bez doprovodu ani tam, na severu je tomu jinak. Ženy jsou tu mnohem svobodnější a lze je potkat v kavárnách s přítelkyněmi nebo na ulici. A také vdané ženy tu mají svá práva, která si dovedou zajistit před svatbou, podobně jako to udělala Ninetta. Giovanni se musel naučit bezchybně a na přeskáčku jmenovat svobody, které zastupovaly jednotlivé prsty na její krásné ruce:

Tak tady jsou! Palec: svoboda chodit sama ven; ukazováček: svoboda jezdit na hory lyžovat; prostředníček: svoboda vyrazit si jednou za rok na cestu; prsteníček: svoboda jezdit na koni; malíček: svoboda přemísťovat nábytek v domě podle svého vlastního vkusu, protože panovnící v domě je žena.

Ed ecco! Pollice: libertà di uscìr sola; indice: libertà di andare in montagna con gli sci; medio: libertà di fare un viaggio ogni anno; anulare: libertà di andare a cavallo; mignolo: libertà di disporre i mobili della casa secondo il proprio gusto, perché la regina della casa è la donna. (s. 78)

'Chladnost' milánských mužů ve srovnání se sicilskou horkokrevností mohlo způsobovat severské počasí. Také Giovanni se cítil, otužován každodenní studenou sprchou, po několika měsících „zchlazen až do posledního, nejnaternějšího nervu“.¹⁴⁷ Ženy mu naopak poté, co začal v jejich salónu dávat k lepšímu sicilské historky, připadaly až příliš vstřícné:

Pokaždé, když otevřel ústa, všichni bez rozdílu v něm viděli člověka zdravého selského rozumu, pozitivního, normálního. Ženy pak, zvláště mladá manželka Valentioho, ho zahrnovaly spoustou lichotek, přibližující se k němu celým svým tělem, i když mu chtěly říci jen něco zcela bezvýznamného. Stále měl některou z nich nablízku a pozoroval Ninettu, aby viděl, jestli se nebude mračit. Ale Ninetta se o něj buď nestarala, nebo se na něho usmívala.

Ogni volta che apriva la bocca, tutti indistintamente trovavano in lui il buon senso, l'uomo positivo, l'uomo normale. Le signore poi, specie la giovane mogli di Valentì, gli facevano un mondo di moine, accostandosi con tutto il corpo per dirgli anche la cosa più futile. Egli ne aveva sempre una addosso, e guardava Ninetta per veder se si adombrasse. Ma Ninetta o non badava a lui, ovvero gli sorrideva. (s. 108)

Podobně shovívaví jako Ninetta byli i manželé těchto žen, což Giovanni s jeho jižanskou povahou nemohl pochopit. Litoval je, že mají manželky, které ztrácejí sebekontrolu, když se s ním ocitnou někde v rohu balkónu, za závěsem: „...Svému příteli, ne, to nemůžu udělat!“¹⁴⁸ Ještě méně pochopitelné pak pro něho bylo, že „i všichni ostatní, k jejichž manželkám se zachoval chladně, se nazítrí chovali chladně k němu!“¹⁴⁹ „Cožpak si tito lidé chtějí sebrat parohy přímo ze země, aby si je sami posadili na hlavu?“¹⁵⁰

146 Tamtéž. S. 15. V originále „a Catania, di donne se ne vede una ogni mille anni!“

147 Tamtéž. S. 112. V originále: „raffreddato fin nelle fibre più interne“.

148 Tamtéž. S. 113. V originále: „A un amico, no, non la faccio!“

149 Tamtéž. V originále: „tutti gli altri di cui Giovanni avesse trattato con freddezza la moglie, l'indomani lo trattava freddamente!“

150 Tamtéž. S. 114. V originále: „Ma questa gente vuole proprio raccogliere le corna da terra per metterselo in testa?“

Bylo tu opravdu rušno a Giovanni měl pocit, že si do jejich dvou salónů chodil posedět celý Milán: komendant Di Lorenzi, pro něhož pracoval, přicházel ve čtvrtek a v sobotu, spisovatelé Luisi, Marinelli a Valenti s dámským doprovodem dokonce každý den. „Ostatní se zastavili občas, v jakoukoli dobu, někdy po divadle, dát si trochu koňaku ze skleniček ve tvaru zvonku, které jim v den svatby darovala Barbara.“¹⁵¹

Cibali jako místo stvořené pro romantické snění

Na tomto předměstí Catanie, které tvořila „stovka domů se zahrádkami, spojenými s městem starou tramvají, jejíž příjezd přiměl holubice k úprku ze střechy kostela“¹⁵², si zamilovaný Giovanni pronajal vilu, aby se mohl dvořit Ninettě jako muž na úrovni, především však, aby mohl o své vyvolené v klidu a nikým nerušen přemítat a snít, jak to dělávali sicilští muži po celá staletí:

Akácie v jeho zahradě, planá borovice a dvě palmy ho viděly, jak si za svitu měsíce uhlazuje a tahá vlasy, ba dokonce si buší pěstmi do spánků za přehnanou něžnost svých citů. Když sníval o tom, že by k němu Ninetta té noci přišla, slýchal zcela zřetelně všechn ten nepatrný šramot zlehounka přivíraných okenic, střevíčků právě odložených na zem, jenž po staletí působily ženy, když se v noci ostražitě vracely od nějakého muže.

L'acacia del suo giardino, il pino selvatico e le due palme lo videro, al lume della luna, afferrarsi e tirarsi i capelli, e perfino darsi pugni sulle tempie, per la troppa dolcezza dei sentimenti. Quando sognava che Ninetta sarebbe, quella notte, venuta da lui, egli udiva distintamente tutti i piccoli rumori di battenti socchiusi adagio, di scarpine appena poggiate al suolo, che, nel corso notturno dei secoli, le donne avevano mandato recandosi cautamente da un uomo. (s. 52-53)

Plánovanou idylu však výrazně narušoval Paolo, jehož si pán domu přivedl jako slušného člověka a zkušeného sluhu „jemuž byly uděleny všechny svátosti“¹⁵³, jenž se však po několika dnech z důvodů pro svého pána nepochopitelných, proměnil k nepoznání. (Viz dále kap.3.1.5, s. 51.)

Právě zde – v Cibali – také Giovanniho zastihla radostná zpráva, kterou mu až sem doručil jeho nový přítel Panarini: „královská vláda“¹⁵⁴ mu udělila titul „kavalír Italské koruny“¹⁵⁵. Tato novina podpořila v jeho devětatřiceti letech k rozhodnutí, že musí změnit své přátele.

151 Tamtéž. S. 105. V originále: „Gli altri capitavano ogni tanto, a qualunque ora, talvolta dopo il teatro, per bere un po' di cognac nei bicchieri a campana regalati da Barbara il giorno delle nozze.”

152 Tamtéž. S. 49. V originále: „[...] un centinaio di case con giardinetto, legato alle città da un vecchio tram [...], il cui arrivo faceva scappare le colombe dal tetto della chiesa.”

153 Tamtéž. S. 50. V originále: “messo su con tutti i sacramenti”.

154 Tamtéž. S. 53. V originále: 'Governo del Re'. Avšak tato 'královská vláda' byla v té době vedena Mussolinim.

155 Tamtéž. V originále: „cavaliere della Corona d'Italia”.

Řím plný fašistických ministerstev jako ráj pro lovce žen

Výprava tří unuděných mladíků z Catanie do věčného města – „aby se setkali s velkoobchodníkem s kašmírem“¹⁵⁶ – připomíná odchod samotného Brancatiho do Říma po ukončení studií. Ostatně, jeden z jeho nerozlučných přátel se také jmenoval Ciccio.¹⁵⁷

Návštěva generálního inspektora a Cicciova strýce v jedné osobě, je v celém románu jedinou aluzí na praktiky, které tam v té době panovaly. Přímluva tohoto vlivného muže na patřičných místech měla být významnou pomocí ve věci plánované schůzky ohledně vývozu zboží do Portugalska. Jeho excelence Cacciola, sám velmi okouzlen římskými blondýnkami, jim za kompliment na účet jeho mužnosti nabídl, že by mohli také jednu spatřit zblízka, tedy skoro zblízka: směli se schovat za sametový závěs a být přítomni audienci, na niž přišla jedna kráska. Zahlédli, jak si dává nohu přes nohu, jak si opírá lokty o stůl a předklání hrud'. V dalších dnech pak trávili hodinu ráno a hodinu odpoledne na zastávce autobusu na náměstí Fiume a pozorovali vystupující a nastupující slečny, které pracovaly poblíž. Večeři v penziónu často zmeškali, protože je nějaká žena, za níž se vydali, zavedla až na druhý konec města. A když už se chtěli vrátit, uviděli zase nějakou jinou, s širokými boky. Jejich obdivné výkřiky: „Taková krása! Taková nádhera!“¹⁵⁸ nepatřily římským památkám, nýbrž ženám. Po západu slunce pak sedávali v kavárně na ulici Veneto, ale museli často měnit místo, protože 'krása', kterou pozorovali, se přesouvala. Kdykoli se v Římě objevil nějaký krajan, vždy bylo společné téma jedno a totéž: ženy.

Přímořská letoviska na severu jako zdroj nových donchuánských historek

A nejinak tomu bylo v místech, kam tři přátelé vyrazili za rozptýlením a zábavou v letních měsících od té doby, co „jim brouk cestování vlezl do hlavy“¹⁵⁹. Ať už to bylo Viareggio, Riccione či Cortina, sny, představy a následné vzpomínky byly vždy mnohem barvitější, než holá realita, kterou tam zažívali. Tak třeba v Abbazii¹⁶⁰, kterou Scannapieco opěvoval až do nebe a na jejíž promenádě podél moře by chtěl být pochován, aby

156 Tamtéž. S. 16. V originále: „per parlare con un grossista di cachemir“.

157 Blíže viz zpět kap. 2.1, str. 9 a kap. 2.2.1, s. 12.

158 Tamtéž. S. 20. V originále: „Che bellezza! Che meraviglia!“

159 Tamtéž. S. 22. V originále: „il verme dei viaggi era entrato nei loro cervelli“.

160 Abbazia je místopisný název používaný v italštině pro chorvatské město Opatija ležící u Kvarnerského zálivu na východě Istrije, jež dříve patřilo spolu s celým istrijským poloostrovem k Itálii. Brancati o tomto místě psal podrobně v jednom ze svých *Dopisů řediteli*, jenž vyšel v září 1937 pod názvem *Le facile avventure* (Snadná dobrodružství). Srov. BRANCATI, Vitaliano: *Romanzi e saggi*. S. 1264- 1268 a DONDERO, Marco. „Notizie sui testi a cura di Marco Dondero“. Cit. d. S. 1731.

nad ním procházely „ty nejkrásnější ženy světa“¹⁶¹, byl v příští sezóně k vidění tento obraz:

Všechny ženy byly německé a slovanské. Některé dorazily ve společnosti jednoho jediného malého zavazadla: vdovy, milenky s licenci, šampionky v plavání, bývalé baletky, lákaly mladíky z Catanie svými pohledy, nebo jim vyfukovaly do obličejů bílých jako prostěradlo cigaretový kouř a zahrnovaly je shovívavými úsměvy. Popravdě, jak to bylo snadné!... Bože, jak to bylo snadné! Jediné, na co si mohly stěžovat, že tyhle ženy nebyly ani moc hezké, ani mladé.

Le donne eran tutte tedesche e slave. Alcune eran venute con la sola compagna di un'unica valigetta: vedove, amanti licenziate, campionesse di nuoto, ex ballerine, invitavano con gli occhi i giovani di Catania, o gettavano sui loro volti, bianchi come un lenzuolo, fumo di sigaretta e risate benevole. In verità, com'era facile!...Dio, com'era facile! C'era solo da lamentare che queste donne non fossero poi tanto belle, e nemmeno tanto giovani. (s. 24)

Po návratu z těchto objevných cest pak pracovala jejich fantazie natolik podobně, že „ačkoli se předem nedomlouvali, vždycky se ve vzpomínkách shodli na sebemenším detailu některé události, jež se ve skutečnosti vůbec nepříhoda“¹⁶². „Ostatní pak na ně hleděli s otevřenými ústy, napjatě a plni respektu.“¹⁶³

'Dům hrůzy' jako Giovanniho 'očistec' a začátek št'astné cesty do neznáma

V létě dorazila do Catanie pout' a rozložila své stany na náměstí poblíž veřejného parku. U jeho vchodu svítily barevné lampy a také neónová reklama na *Serenol*¹⁶⁴, jejíž světelná písmena byla na obloze nad městem vidět až z terasy Giovanniho domu v Cíbalí.

Ale ať už to bylo vlivem měsíce, či lehoučkého rajského plynu, jenž se, onoho srpna, rozptýlil v ovzduší, paní a slečny zaplavily podobným způsobem zábavní park; a manželé polykali, téměř potichu, své peprné nadávky, když jejich manželky stoupaly do vzduchu za obdivného mručením mužského davu. „Zdá se, jako bychom byli v Miláně!“ [...]

Ma sia per effetto della luna, sia per effetto di un leggerissimo gas esilarante che, quell'agosto, si era sparso nell'aria, le signore e signorine affollarono ugualmente il Parco dei Divertimenti; e i mariti inghiottivano, quasi silenzioso, le loro brave bestemmie, quando le mogli salivano in aria fra i mugolii della folla maschile. «Pare che siamo a Milano!» [...] (s. 68)

A vskutku: na nejružnějších atrakcích bylo pod vlajíci sukny možno zahlédnout nohy spousty žen; a také jejich živůtky se při zběsilé jízdě na horské dráze všelijak nadouvaly. Občas potřebovala při nastupování či vystupování z vozíku nebo gondoly pomoc i některá přítelkyně manželky nebo snoubenky.

161 BRANCATI, Vitaliano: *Don Giovanni in Sicilia*. S. 23. V originále: „le più belle donne del mondo“

162 Tamtéž. S. 23. V originále: „sebbene non si fossero accordati prima, eran sempre d'accordo nel ricordare i minimi particolari di un fatto che, in verità, non era mai accaduto.“

163 Tamtéž. V originále: „Gli altri li guardavano a bocca aperta, incuriositi e pieni di rispetto.“

164 *Serenol* byl tisící prostředek proti nespavosti, jenž v té době užíval na radu svých přátel také zamilovaný Giovanni.

Jednoho srpnového večera se pak zábavní park rozrostl o novou atrakci – *Dům hrůzy* – jenž znamenal skutečný průlom v oblasti sicilských zvyků a ukázal, „že manželé z Catanie nemají opravdu moc co závidět manželům z Milána či Paříže“¹⁶⁵:

Snad svými vyšpulenými rty nechtěli říci nic zlého k tomu, že jejich manželka nastupuje s některým přítelem, samozřejmě důvěryhodným, do vozíku a vydává se v jeho společnosti na cestu do tmy! Oni čekali v klidu venku s její kabelkou pod paží a pátravým a zlomyslným pohledům svobodných a netečných ukazovali tvář, na níž se téměř zračil úsměv. Když se z domu hrůzy začaly linout skřeky, něco mezi dětskou trumpetkou a nemocným kocourem, což byly výkřiky ježibaby, manželé si oddechli: chvilku poté se otevřela dvířka a manželka byla venku, poněkud bledá a trochu příliš upravená.

Nulla di male, intendevano forse dire col loro sporgere le labbra, che la moglie salga insieme a un amico, fidato naturalmente, nel carrello, e faccia i questa compagnia il suo viaggio al buio! Essi aspettavano pazientemente fuori, con la borsetta di lei sotto l'ascella, e mostrando una faccia quasi sorridente all'occhio scrutatore e malevolo delle ciurme di scapoli. Quando dalla Casa degli Spettri, si levava un lamento fra di trombetta e di gatto malato, e ch'era il grido della strega, i mariti respiravano: poco dopo si spalancava la porta, e la moglie usciva, un po' pallida e un po' troppo rassettata. (s. 71-72)

A právě tento *Dům hrůzy* se měl stát dějištěm rozhodujícího okamžiku ve vztahu Giovanniho a jeho zbožňované, jež se do něho energicky zavěsila a vedla si ho ke vchodu. Přítel Panarini mu ještě stihl popřát hodně odvahy, neboť šlo o jeho štěstí. V 'Donu Juanovi' se naopak ozvaly jeho lovecké hlasy: „rozdivočelý, hrozivý, odhodlaný jako ještě nikdy předtím, procedil mezi zuby: 'Tentokrát ji sežeru!'“¹⁶⁶ Avšak na fotografii na památku, kde je zvětšili, než vjel vozík dovnitř, „uviděl sám sebe s výrazem utopence, jenž se snaží nepít vodu, a s puškou v ruce.“¹⁶⁷ Jakmile se vozík rozjel a ocitl se ve tmě, rozjel se Giovanni symbolicky vstříc svému novému, neznámému životu v manželství. Když ho Ninetta vzala za ruku a nakonec možná i políbila na tvář, což však ve svém rozrušení nedokázal odlišit od krásného snu, promítla se mu v myšlenkách celá jeho minulost: viděl obrazy z dětství, které už dávno zapomněl, milujícího otce, jeho přítele, své pozdější přátele...; v uších mu zněly „tisícovky, stovky tisícovek hovorů na téma žena“¹⁶⁸... Tato jízda jakoby ho měla očistit od špatné minulosti, vytrhnout ho z kořenů a začít psát nové stránky jeho života, ty lepší. Možná ale zastavení vozíku uprostřed cesty, které Ninettě poskytlo příležitost k rozhodnému činu, zároveň předznamenávalo, že věci nepůjdou tak hladce. Za doprovodu melodie *Jednoho krásného dne uvidíme*¹⁶⁹, vyjel vozík ven. „Giovanni, si setřel z brady studenou slzu, jež mu skanula z oka, které nepláče“¹⁷⁰, a řekl ustaranému Panarinimu, že je šťasten.

165 Tamtéž. S. 71. V originále: „che i mariti di Catani hanno poco da invidiare ai mariti di Milano o di Parigi.”

166 Tamtéž. S. 72. V originále: „rabbioso, cupo, deciso, come non era stato mai, si ripeteva fra i denti: «Questa volta, mela mnagio!»”

167 Tamtéž. V originále: „vedeva se stesso, con un viso di annegato che cerchi di non bere acqua, e il fucile in braccio.”

168 Tamtéž. S. 75. V originále: „migliaia, centinaia di migliaia di discorsi sulla donna”.

169 Tamtéž. S. 77. *Un bel dì vedremo*.

170 Tamtéž. V originále: „Giovanni, asciugandosi sul mento una lagrima fredda, che gli è scivolata dall'occhio che non piange”.

Taormina, Viareggio a Abbazia jako zastávky na svatební cestě

Hned po svatbě vyrazili novomanželé na cestu do svého nového společného domova. Protože ale začínalo léto, nevedla do Milána přímo, nýbrž byla cestou svatební. První zastávkou na jejich cestě na sever byla sicilská Taormina, pro muže Catanie – svobodné i ženaté – důvěrně známá. Když si Giovanni při procházkách tamními uličkami někdy s trochou melancholie vzpomněl na plašivé *uhuuu*, jenž kdysi tak rád slýchal, snažil se tyto vzpomínky ihned zapudit a užívat si svého pocitu štěstí po boku milované ženy. Choval se přitom jako ostatní muži, „ale tajně si užíval jako malý bůh.“¹⁷¹

Cesta pokračovala zastávkou v Neapoli a jednou delší v Římě. Uprostřed sezóny pak dorazili do Viareggia. Giovanni měl pocit, jakoby svoji ženu prováděl po místech, kde trávil hodiny a hodiny samotářským přemítáním o nahých nohách nějaké slečny, jinde zase předstíral, že si čte, nebo si půl dne dodával odvahy, aby se pokusil některou slečnu oslovit. Při těchto vzpomínkách už ani nepociťoval smutek.

Od té doby, co měl jednu po svém boku, měla Žena v jeho životě mnohem menší význam. Ninetta přišla, aby ho vysvobodila z některých otroctví, pokud jde o druhé pohlaví: jenže tahle svoboda (říkáme to, aniž bychom jakkoli pochybovali o jeho lásce k manželce, která rostla až příliš a mísila se také s žárlivostí) se mu začínala zajídat.

Da che ne aveva una al fianco, la Donna pesava molto di meno nella sua vita. Ninetta era venuta a liberarlo di alcune schiavitù nei riguardi dell'altro sesso: ma questa libertà (diciamolo senza fare alcun torto al suo amore per la sposa, che cresceva a dismisura, mescolandosi anche alla gelosia) cominciava a dispiacergli. (s. 96)

Občas ho Ninetta ráno přistihla zasněného a v „jeho očích viděla podivnou barvu, hlubokou a rozechvělou, jako je ta, kterou mívají oči králíka chyceného po dlouhém pronásledování.“ Protože znal praktiky donchuánů velice dobře z vlastní zkušenosti a rozuměl jejich sicilským průpovídkám, chtěl před nimi svou ženu uchránit. Když byl však v Abbazii striktně proti, aby přijala pozvání k tanci od Sicilana, musela mu Ninetta připomenout svoje svobody. Nakonec, podle manželova přání, tančila s jedním 'suchozemcem'¹⁷², který se ji však pokoušel políbit. Giovanni se nemohl ubránit vzteku, jeho sicilská žárlivost se hlásila o slovo. Nazítří odjeli do Milána.

3.1.4 Autobiografické prvky v románu a jeho literární styl

Jak již bylo v předchozích kapitolách opakovaně zmíněno, píše Brancati ve svých dílech především o své době a o prostředí, v němž se sám pohybuje a jež bedlivě pozoruje, takže o autobiografičnosti jeho díla, tedy o autobiografických prvcích v něm obsažených nemůže být pochyb. Poukazoval na to nejen Leonardo Sciascia, jenž jeho dílo označil za „principiálně

---

171 Tamtéž. S. 95. V originále: „ma godeva in segreto come un piccolo dio”.

172 V originále: 'continentale'. Giovanni tak nazýval všechny muže, kteří nebyli ze Sicílie.

deníkové“¹⁷³, ale později také například Domenica Perrone, která tento fakt zdůrazňuje hned v úvodu své studie *Vitaliano Brancati. Morální dobrodružství a 'rozkoše' psaní*, či Massimo Schilirò ve své práci *Narcis na Sicílii. Autobiografický prostor v díle Vitaliana Brancatiho*.¹⁷⁴

Do Giovanniho, který na námitky svých blízkých, že by se měl oženit, jen kňučel: „Mamma mia!...Nechte mě na pokoji ještě jeden rok!“¹⁷⁵, vložil autor pravděpodobně také něco ze sebe samého¹⁷⁶. Podíváme-li se pak zpět na jeho život, lze se jen těžko ubránit myšlence, že Brancati stvořením této literární postavy do jisté míry předjímal svůj vlastní osud: podobně jako jeho románový hrdina se i on romanticky zamiluje do své budoucí ženy, vlastně rok po dokončení tohoto satirického díla. Mladičká talentovaná herečka Anna Proclemer pocházela ze severu, byla rozhodně emancipovaná, navíc s melancholickým výrazem v obličeji, podobně jako Giovanniho Ninetta. Také jejich svatební cesta vedla do starobylé přímořské Taorminy, než se z ženichova rodného ostrova přesunuli dále na sever. Navzdory veškeré snaze přizpůsobit se milované ženě a usadit se natrvalo v Římě, Brancati jakoby tomuto novému životnímu stylu nemohl přivyknout: jakási magická síla ho stále přitahovala zpět do Catanie. Že jeho manželství skončí neúspěchem, netušil ještě ani v době, kdy začínal práci na svém posledním románu.

Příběh *Dona Juana na Sicílii* je vyprávěn vševědoucím vypravěčem, jenž se svého čtenáře snaží přesvědčit, že obraz skutečnosti, který mu podává, je pravdivý. Proto se k němu někdy obrací přímo, aby tvrzení, jenž by se mohlo zdát nevěrohodné, okamžitě lépe vysvětlil. Text románu je zhuštěný, vyprávění místy zkratkovité a v jedné kapitole je někdy obsaženo i několik epizod, které výborně dokreslují prostředí, v němž se děj odehrává. Věty, nebo spíše souvětí jsou často velmi dlouhá, jak je patrné z některých ilustračních citátů. Dialogy se tu téměř nevyskytují a ani přímá řeč není využita příliš často. Pro zvýšení autentičnosti některých postav jsou místy zařazeny dialektální výrazy, ale vždy pouze tak, aby jejich použití nebránilo porozumění.

Základním charakteristickým znakem této prózy je humor a komičnost, a to na všech úrovních: od komičnosti jazykové, volby komických obrátů a slovních spojení¹⁷⁷, přes komičnost situací¹⁷⁸, jež jsou líčeny zcela vážným tónem, až po komičnost obrácení samotného námětu Dona Juana naruby. Mistrné využití tohoto prostředku se bezesporu zasloužilo o úspěch románu, na

---

173 Česky: „essenzialmente diaristico“. Citováno podle: PERRONE, Domenica. *Vitaliano Brancati. Le avventure morali e i 'piaceri' della scrittura*. Caltanissetta-Roma: Salvatore Sciascia editore. 2003. S. 7.

174 V originále: *Narciso in Sicilia. Lo spazio autobiografico nell'opera di Vitaliano Brancati*.

175 BRANCATI, Vitaliano: *Don Giovanni in Sicilia*. S. 27. V originále: „Mamma mia!...Lasciatemi stare un altro anno!“

176 Viz zpět kap. 2.2., citát Setkání s Annou Proclemer, s. 14.

177 „Dědeček [...] ho oplakával se suchýma očima“, v originále: „Il nonno [...] lo pianse con gli occhi asciutti“, s. 6.

178 Příkladem budiž postava Giovanniho zázračně proměněného sluhy Paola – viz s. 51, či epizoda o dohazovači Donu Procopiovi, viz s. 53.

druhou stranu však také znamenalo pozdější zařazení tohoto díla nikoliv po bok veristických textů, které byly pro Brancatiho značnou inspirací i ambicí. Ovlivněn byl zajisté také Leopardim, jehož deníkem se v té době intenzivně zabýval. Autorův humorný styl jsem se pokusila alespoň částečně zachytit v kapitole 3.1.1 při líčení děje románu. Bez nadsázky lze o této Brancatiho poměrně krátké próze říci, že pro zachycení celkového kouzla textu je v něm důležité téměř každé jednotlivé slovo, jakkoli se to tak na první pohled jevit nemusí. Příkladem zde budiž popis již dříve zmíněné 'vilky': použité deminutivum ve čtenáři asociuje něco malého, avšak vzápětí se dozvídá, že se jednalo spíše o pořádný dům:

Giovanni si pronajal vilku o šesti místnostech, s kuchyní, vykachličkovanou koupelnou, zahradou, terasou, s další terasou, se třemi balkóny, dřevníkem, se třetí a čtvrtou terasou, a konečně, na této poslední terase s malou věžičkou, která s malou pátou terasou byla na takové úrovni, že mohla udržet člověka skoro ve výšce zvonice a uprostřed kouře z níže umístěného komína.

Giovanni aveva preso in affitto una villetta di sei stanze, con la cucina, il bagno di mattonelle, il giardino, una terrazza, una seconda terrazza, tre balconi, una legnaia, una terza e quarta terrazza, e infine, su quest'ultima, un torretta che, con una piccola quinta terrazza, era in grado di tenere una persona quasi al livello del campanile e dentro il fumo del sottostante comignolo. (s. 49)

3.1.5 Postavy románu

Vedle protagonisty románu Giovanniho Percoly, jeho nerozlučného přítele Muscary a manželky Ninetty, se především v jednotlivých epizodách této prózy objevují postavy, které nemají význam pro románový děj, vykreslují však před zraky čtenáře obraz prostředí, v němž se příběh sicilského Dona Juana odehrává. Tyto postavy jsou spíše figurami ztělesňujícími určité lidské typy, podobně jako je tomu v *commedia dell'arte*.

Giovanni Percola

Také centrální postava Giovanniho je zosobněním určitého sicilského typu a má čtenáři přiblížit modely jeho chování, především v oblasti milostné. Záměrem autora rozhodně nebylo proniknout do psychologie postavy, omezil se spíše na vnější popis jejího chování. Informace, které o ní čtenáři poskytuje, jsou zejména v prvních dvou třetinách románu nesené ve velmi ironickém tónu, jenž prozrazuje negativní postoj k ní. Poněkud vlídnějším se pak stává v okamžiku, kdy se Giovanni začne měnit před očima. Avšak, stejně jako protagonisté dalších Brancatiho děl, je i on typickým antihrdinou, jenž se sice v určité chvíli rozhodne opustit své letité zvyky i přátele a změnit se kvůli milované ženě, jehož plán však rychle ztroskotá. A nová realita, kterou po jejím boku prožil, se zdá být zase jenom krásným snem, jakmile se ocitne zpátky ve svém starém prostředí.

Lenivost, jež mu byla dána do vínku, byla vedle mlčenlivosti Giovanniho základní vlastností. Nezvykle raný zájem o ženské pohlaví vyvolával v ženách, s nimiž se jako chlapec setkával,

rozpaky, což tyto jeho vlastnosti ještě dále prohlubovalo a činilo ho samotářským. Ačkoli se narodil opožděně, pokud šlo o ženy, byl odmalička napřed:

[...] slovo žena nenechalo jeho mysl ani na minutku v klidu. Jak je stvořená? Jak není stvořená? Co má navíc, čeho má míň? Chlapec, již od přírody líný, začal hodně zaostávat, jak byl obtížen spoustou otázek a trápení.

[...] la parola donna non lasciò per un minuto la sua mente. Com'è fatta? Com'è non è fatta? Che cosa ha in più, che cosa in meno? Il ragazzo, già pigro di natura, divenne tardissimo, carico com'era di tante domande e arrovellio. (s. 7)

Jeho dětská představivost, která se během chlapeckých let začínala ubírat také tímto směrem, rozvíjela jeho sklony ke snění a romantickému fantazírování:

Vrcholem jeho štěstí bylo, a stávalo se to v noci, když se úplně nahoře nad spoustou střech, teras a černých zvonic, téměř uprostřed mraků, v jednom okénku rozsvítilo červené světlo, a v něm přecházela sem a tam ženská postava, o níž se, s ohledem na pokročilou dobu, dalo předpokládat, že se za chvilku začne svlékat. [...] Ale stačila hedvábná spodnička, svinutá na podlaže jako had, a něčí stín, [...] aby se Giovanniho čelo orosilo potem.

Il massimo della sua felicità, egli lo raggiungeva la notte, se al di sopra di un cumulo di tetti, terrazze e campanili neri, quasi in mezzo alle nuvole, si accendeva una finestrina rossa, nella quale passava e ripassava una figura di donna che, per l'ora tarda, se poteva pensare che fra poco si sarebbe spogliata. [...] Ma bastava una sottana di seta, arrotolata come un serpe sul pavimento, e l'ombra di qualcuno, [...], perché la fronte di Giovanni s'imperlasse di sudore. (s. 7)

O panictví přišel jednoho velmi deštivého večera, při obvyklých toulkách městem po stopách žen, nejraději těch, co byly „kyprých tvarů“¹⁷⁹. Jakmile se nějaká taková na obzoru objevila, zaznělo Muscarovo typické *uhuuu!*, jenž Giovanniho dokázalo rozzářit štěstím. Avšak toho večera:

[...], jedna mohutná ženština ho vtáhla dovnitř a zavřela dveře. Všechno bylo rychlé, bez chuti a zmatené. Největší vzrušení způsobilo, když si oblékal šaty ještě mokré a ledové na tělo, jenž sálalo horečkou. Onemocněl ještě téhož večera a nazítří vyprávěl svým dvěma přátelům, kteří mu seděli u lůžka, mezi záchvaty kašle, co se přihodilo. Možná by se byl jeho odstup od žen zvětšil nenapravitelně a navždy, nebýt toho, že se jedno vesnické děvče postaralo, aby se o ženě dozvěděl pravdu, jež nebyla tolik vzdálená představě, kterou o ní sám měl.

[...], un donnone lo tirò dentro, e chiuse la porta. Tutto fu rapido, insipido e confuso. La sensazione più forte, egli la provò nel rimettere gli abiti, ancora bagnati e gelidi, sul corpo che bruciava di febbre. Si ammalò la sera stessa, e l'indomani narrò l'accaduto, fra colpi di tosse, ai due amici che gli sedevano al capezzale. Forse la distanza fra lui e la donna si sarebbe allungata in modo irrimediabile, e per sempre, se una ragazza di campagna non avesse pensato a rendergli la verità della donna non troppo indegna dell'idea che egli ne aveva. (s. 8)

Dočasnou změnu jeho málomluvnosti způsobila náhlá smrt obou rodičů. Giovanni byl touto událostí natolik zasažen, že mluvil dva dny bez přestání, naříkal a drmolil nahlas všechny své vzpomínky. Nakonec omdlel. Po týdnu se vrátil do opuštěného domu opět jako uzavřený, mlčenlivý mladík. Takového ho znaly i jeho sestry. Když se zajímaly o jeho práci, dostaly mezi zívnutím jen velmi krátkou odpověď: «Eh!».¹⁸⁰ Jinak k nim byl Giovanni pozorný: u oběda s nimi

179 Tamtéž. S. 7. V originále: „carnosa“.

180 BRANCATI, Vitaliano: *Don Giovanni in Sicilia*. S. 5.

prohodil pár zdvořilých slov a v noci se vracel domů po špičkách, aby je nevzbudil. „Nikdy si na nic nestěžoval, všechno mu připadalo dobré, půvabné, nebylo co vytknout.“¹⁸¹ Ledaže voda, kterou měl připravenou v keramickém lavoru, nebyla dost teplá. Jeho heslem totiž bylo: „«Teplá voda ohřeje v lednu a osvěží v červenci!»“¹⁸² Do práce odcházel v deset a po obědě následoval dlouhý odpočinek, který nezřídka trval až do večera. Čas od času mu sestry připomněly, že by se měl oženit, ve skutečnosti však byly rády, že jejich Giovannino zůstává stále v jejich péči. Jediná nabídka, kterou dostal od jedné vážené vdovy, totiž ztroskotala na tom, že by se mohli scházet „jedině ve čtyři odpoledne“¹⁸³ a to byl, bohužel, čas, kdy náš hrdina spal. Byl stále unavenější a línější: s přítelem Muscarou už nebyl schopen hovořit déle než tři minuty a i slova si začínal zjednodušovat, aby ho jejich výslovnost nestála tolik námahy.

Nečekaný zvrat v jeho chování nastává v okamžiku, kdy se zamiluje: na lázeň spotřebuje pět džbánů vody a vyžádá si dokonce i mýdlo. Po obědě odpočívá jen necelou hodinku, protože mu „příliš spánku nedělá dobře“¹⁸⁴ a ve svém pokoji si nahlas a zcela srozumitelně prozpěvuje. A jednoho dne se dokonce rozkřikne: „Vůbec se mi to tu vevnitř nelíbí! Vůbec! Tenhle dům se podobá černošské chatrči! Stydím se, že tu bydlím!“¹⁸⁵ Předtím, než právě na něho urozená Ninetta di Marconella upřela svůj „celou jednu minutu trvající“¹⁸⁶ pohled, unaveně zíval, zatímco jeho přátelé s otevřenými očima snili o tom, co v tuto noční hodinu asi právě dělá „ta s přičeskem“¹⁸⁷. Když pak jeden z jejich obdivovatelů přišel s novinou, že „ta s přičeskem odjela do Taorminy“¹⁸⁸, prohlásil Giovanni žertovně:

Z přičesku si udělám kořist! [...] Vy z těch z 'pevniny' děláte bůh ví co! Holky jako je tahle se ve Florencii najdou i ve smetí! To říkám jen tak! Je to opravdu krasavice. Ale, svatá dobroto, že o ní mluví úplně celé město!... To se mi vážně vůbec nezdá! Má pravdu, když se tváří namyšleně!

Del tuppo me ne faccio un tappo! [...] Voi le continentali le fate insuperbire! Di ragazze come lei, a Firenze, se ne trovano anche nella spazzatura! Dico per dire! Certo, è bellissima. Ma, santo cielo, tutta una città che parla di lei!... Non mi pare affatto serio! Ha ragione di far la superba!(s. 39)

Jakmile se však několikanásobnou zkouškou v kruhu catanijských donchuánů prokázalo, že onen pronikavý pohled „skrz mříže veřejné zahrady“¹⁸⁹ i další, které následovaly, patřily opravdu

181 Tamtéž. S. 4. V originále: „non si lamentava di nulla e trovava tutto buono, grazioso, non c'è che dire.“

182 Tamtéž. S. 5. V originále: « L'acqua calda riscalda in gennaio e rinfresca in luglio!»

183 Tamtéž. S. 26. V originále: „soltanto alle quattro del pomeriggio.“

184 Tamtéž. S. 34. V originále: „Non fa bene dormire troppo.“

185 Tamtéž. S. 35. V originále: „Non mi piace nulla, qui dentro! Nulla! Questa casa somiglia a una capanna di negri! Mi vergogno ad abitarci!“

186 Tamtéž. S. 40. V originále: „per un minuto di seguito“.

187 Tamtéž. S. 39. V originále: „quella col tuppo“.

188 Tamtéž. V originále: „Quella con tuppo è andata a Taormina!“

189 Tamtéž. S. 40. V originále: „presso il cancello del giardino pubblico“.

Giovannimu, začala opět pracovat jeho fantazie a kouzlit, tentokrát ale vznešené, obrazy zbožňované bytosti :

Ninetta by se nacházela na nějakém hodně vyvýšeném místě, jako je královská lóže v opeře, nebo triforium v katedrále, a on v pokleku na zemi s očima upřenýma na její úsměv.

Ninetta si trovasse in un luogo alto, come il palco reale al teatro dell'Opera, o il triforio della cattedrale, o un balcone sospeso nel lume di luna, ed egli giù, con le ginocchia per terra e gli occhi al sorriso di lei. (s. 42)

A poté, co na něho jednoho večera Ninetta poprvé promluvila, což jeho přátelé schovaní za okolními platany doprovázeli obvyklými pobídkami v sicilštině, rozhodl se s nimi skoncovat: „Byli příliš obhroublí a nemluvili nikdy jazykem, jakým, od jisté doby, mluvil neustále jeho vnitřní hlas.“¹⁹⁰ A nejinak tomu bylo se starým domem, v němž na každém kroku cítil stopy toho Giovanniho, jemuž se snažil za každou cenu uniknout. Než za sebou přibouchl dveře a za nimi zanechal tři dobré sestry, které propukly v pláč, řekl:

Odházím, odházím!... Peníze vám budu posílat jako obvykle, přesně, na konci každého měsíce, ale budu si žít v domě sám! Je mi čtyřicet a chci cítit vůně a pachy, které se mi líbí a ne takové, co se mi z nich chce zvracet!

Me ne vado, me ne vado!... Vi manderò il denaro come al solito, puntualmente, ogni fin di mese, ma vivrò in una casa per conto mio! Ho quarant'anni, e voglio sentire l'odore e la puzza che mi piacciono, non quelli che mi fanno vomitare! (s. 47)

Ze svého domu v Cíbalí pak vyřázel každé ráno do Catanie, aby se alespoň na chvíli vystavil milovanému pohledu a hned se zase rychle vracel zpět, aby mohl o své paní v klidu snít a rozjímat. S pocitem, že si ji už ve své paměti nedokáže vybavit dost jasně, rozjel se tam za úsvitu následujícího dne znovu. Toto období platonického toužení po Ninettě trávil Giovanni v kruhu catanijských zamilovaných a bylo zjevně tím obdobím, jenž mu nejlépe vyhovovalo, nebýt nespavosti, kterou začal na radu svých nových přátel léčit *Serenolem*. Bylo na čase, aby se s Ninettou seznámil. Avšak Giovanniho mlčenlivost, a neschopnost vypravit ze sebe víc než pár slov, dosahovala v té době svého vrcholu, a tak musela opět zasáhnout rozhodnost Ninetty. V okamžiku, kdy se jejich ruce ve tmě 'domu hrůzy' propletly, věděl, že „bitva s jeho tichostí a stydlivostí konečně skončila“. A když pak vystoupili – „nevěříc svým ústům, s pocitem, že tisíckrát zemřel a tisíckrát ho vzkřísili“¹⁹¹ – dokázal na její přímou otázku ze sebe vypravit, že myslí na NI. Následující měsíce trávil Giovanni po boku Ninetty coby její snoubenec a navštěvoval její rodný dům. Cítil se dokonale šťasten a plánovaný den svatby se blížil.

Ale jednoho večera, jak od žlutého stínidla lampy nasvítíl paprsek ruce Ninetty a nechal tak jedinečným způsobem vyjít na světlo fakt, že jsou z masa, myšlenka, že je Ninetta také žena ho v tu chvíli zasáhla natolik zvláště a živě, že přestal hledět do očí své snoubenky a své prsty si opřel o čelo, které ho bolelo.

190 Tamtéž. S. 45. V originále: „Erano troppo volgari, e non parlavano mai in lingua come, da un certo tempo, egli parlava continuamente dentro di sé.“

191 Tamtéž. S. 77. V originále: „non credendo alla propria bocca, sentendosi mille volte morire e mille volte resuscitare:“

Ma una sera, mentre, dal paralume giallo, filtrava sulle mani di Ninetta una luce che ne metteva in una singolare evidenza il fatto ch'erano di carne, d'un tratto il pensiero che anche Ninetta era una donna lo toccò in un modo così strano e vivo ch'egli smise di guardare negli occhi la fidanzata e posò sulle proprie dita la fronte che gli doleva. (s. 90)

Nechápal, co to má znamenat a začínal se bát. Svatbou ale „pro něho započal nový život, jak často opakovala Ninetta“¹⁹², v Miláně se musel změnit: teplou vodu vyměnil za studenou sprchu, vstával v půl sedmé ráno, aby byl včas v kanceláři, přes den odpočíval jen chvíli a už nebyl „vypasený“.¹⁹³ Ve společnosti Ninettiných přátel, „lidí tak vzdělaných a slavných“¹⁹⁴, se však cítil nesvůj, postával stranou, hovorů se neúčastnil a na zdvořilostní otázky, co si myslí o „jejich diskusích, poznámkách o Sicílii, ženách, letním koupání, Etně, o pomerančích“¹⁹⁵, odpovídal jednoslabičně. Když ale jednoho večera, pobízen Valentim, konečně vstoupil do konverzace a při svém vyprávění si občas vypomohl sicilskými výrazy, vzbudil neočekávaný obdiv: „Ale tohle je přece slovník Vergy! Pane bože, jak je krásný ten váš jazyk!“¹⁹⁶ Ninetta však byla jiného názoru a snažila se svého důvěřivého manžela varovat před falešným obdivem této kultivované společnosti. Ten si ale při první manželské hádce uvědomil, že se svých sicilských kořenů zbavit nemůže a vlastně ani nechce. Pak už stačilo jen setkání se starým přítelem a proměněný Giovanni, jenž – utužován milánským chladem, pravidelnými ranními sprchami a střídanou stravou – do té doby místním ženám nevěnoval tu nejmenší pozornost, se ocitl, aniž to v tu chvíli tušil, v jejich spárech. Unaven tímto 'aktivním životem' v Miláně, jenž se projevil i na jeho vzhledu – „oči se mu pomaloučku vynořily z jeho vyzáblého a seschlého obličej“¹⁹⁷ – se postupně ocital na pokraji svých fyzických i psychických sil:

[...] zdálo se, že se nervově zhroutl a jeho mozek, který nebyl živěn fantazií ani četbou, upadal do takového deliria, že vysílal do ovzduší, jako vítr cáry hadrů, staré vzpomínky na Catanii (ve snu stokrát opakoval: „Barbaro! Muscaro! Scannapiece!“)

[...] i suoi nervi pareva si rompessero, e il cervello gli cadeva in un delirio che, non essendo alimentato dalla fantasia e dalle letture, mandava all'aria, come il vento i cenci, i vecchi ricordi di Catania (egli ripeteva cento volte nel sonno: “Barbara! Muscarà! Scannapiece!”) (s. 113)

Navíc ho šířila žárlivost, že by se také jeho Ninetta mohla kdykoli stát něčí milenkou. Pocit obrovského štěstí, jenž v něm vyvolala sladká novina o jejím těhotenství, ho sice zbavila žárlivosti, na zdraví mu však nepřidala. „Vypadal opravdu silný, jenže strach, že by ho síly mohly opustit, ho během dne neopouštěl ani na chvíli, a někdy se stával posedlostí.“¹⁹⁸ Rozhodl se proto, že začne cvičit, což brzy zlepšilo jeho kondici i postavu. Nicméně začal mít problémy se

192 Tamtéž. S. 95. V originále: „una nuova vita era cominciata per lui, come spesso ripeteva Ninetta.“

193 Tamtéž. S. 94. V originále: „grasso“.

194 Tamtéž. S. 105. V originále: „uomini così colti e rinomati“.

195 Tamtéž. V originále: „loro discorsi, e notizie sulla Sicilia, le donne, i bagni estivi, l'Etna, gli aranci“.

196 Tamtéž. S. 107. V originále: „Ma codesto è il linguaggio di Verga! Per Dio, che bella lingua, la vostra!“

197 Tamtéž. S. 112. V originále: „gli occhi piano piano gli erano affiorati dal viso magro e asciutto.“

198 Tamtéž. S. 120. V originále: „Egli appariva veramente forte, ma la paura di rimanere privo di forze non lo lasciava un solo minuto durante la giornata, e talvolta diventava maniaco.“

zrakem a „v jeho pohledu zápasníka oči zamlženě bloumaly, jakoby prosily o pomoc.“¹⁹⁹ Vůči velkorysým nabídkám přítelkyň, které měly obavu o Ninettino zdraví v pozhledném stavu, a měly tudíž pocit, „že by zkrátka měl potřebovat, aby se přátelství s jednou z nich stalo těsnějším a důvěrnějším!“²⁰⁰, zůstával imunní. Avšak mladičká Eleonora, jež velmi připomínala Ninettu, navíc „nedůtklivá a nepolapitelná“²⁰¹, tolik podobná představě, jakou mají o ženách muži v Catanii, z něho opět učinila 'lovce': „jeho oči se najednou blýskaly; hedvábné kravaty, které mu vybírala Eleonora, a každý večer mu je rozvazovala a zase uvazovala, přiměl Ninettu k tomu, aby mu zatleskala“²⁰² a pochválila ho, že se opravdu změnil! „Giovanniho hrudník hubený, svalnatý a unavený, se nadmul pýchou.“²⁰³

Maria Antoinetta, dei marchesi di Marconella

Postava Ninetty je aktivním protipólem líného, mlčenlivého a pasivního Giovanniho. Pochází z progresivního a kulturního prostředí na severu země a je jeho ztělesněním, včetně ženské emancipace. Je tím, kdo svým vyzývavým pohledem probudí v Giovannim vznešené city, ale také tím, kdo aktivně koná a počáteční hru pohledů a gest postupně promění v reálný vztah. Když se k ní zamilovaný Don Juan snaží přiblížit, postrkován kupředu svými přáteli, kteří mu dodávají kuráž obvyklými pobídkami: „Tak do toho, zvíře!“²⁰⁴, je to Ninetta, kdo na svého vyvoleného, jenž zůstal stát „jako zkamenělý a krev se mu nahrnula až do očí“²⁰⁵, promluví a zeptá se: „Promiňte, kolik je hodin?“²⁰⁶ A musela to být znovu ona, kdo po dalších setkáních s nesmělým a málomluvným Giovannim, ať už na plesech v kavárně Ognina, či v přímořských lázních, vezme iniciativu do svých rukou a na projížďku v 'domě hrůzy' v místním zábavním parku si jako doprovod vybere právě jeho.

Ninetta je „blondýnka s vlasy vyčesanými na šíji“²⁰⁷ a medovým úsměvem, do níž je zamilovaná celá Catania a jejíž pohledná matka lituje toho, že v žilách jejího manžela nekoluje alespoň trocha sicilské krve a pověstné jižanské žárlivosti. Dceru, která si svého snoubence vlastně sama 'ulovila', však přepadne melancholie a obavy, když se od přítelkyně dozví, že se její manžel, pocházející z Palerma, domluveným svobodám po svatbě vysmál, „začal si vynucovat starodávna

199 Tamtéž. V originále: „in suo viso da lottatore, gli occhi erravano appannati e come desiderosi di aiuto.“

200 Tamtéž. S. 121. V originále: „insomma avrebbe dovuto aver bisogno che l'amicizia di una di loro divenisse più stretta e confidente!“

201 Tamtéž. S. 123. V originále: „scontrosa e inafferrabile“.

202 Tamtéž. S. 124. V originále: „Gli occhi gli divennero lucidissimi; cravatte di raso, scelte da Eleonora, e ogni sera sciolte e riannodate da lei spinsero Ninetta a battere le mani.“

203 Tamtéž. V originále: „Giovanni si riempiva di un respiro d'orgoglio il petto magro, muscoloso e stanco.“

204 Tamtéž. S. 45. V originále: „Avanti, bestia!“

205 Tamtéž. V originále: „fermo come un sasso: il sangue gli era salito negli occhi“.

206 Tamtéž. V originále: „Che ore sono, scusate?“

207 Tamtéž. S. 39. V originále: „i capelli biondi ammassati sulla nuca“.

sicilská pravidla²⁰⁸ a „zavřel ji doma na klíč“²⁰⁹. V Giovanniho očích však shledá tolik dobroty, že uvěří, že jí se něco takového nemůže stát. Pro jistotu však dostanou jména 'svobod' ještě prsty na levé ruce: „šlo ale jen o drobná svolení, jako předplatit si švýcarský módní časopis nebo používat parfémy Elizabeth Arden.“²¹⁰

Zatímco je její snoubenec s blížícím se termínem svatby stále šťastnější, ale také křehčí a bojácnější, ona přímo srší energií: organizuje, zařizuje a dokonce sama podnikne cestu na sever, aby doladila poslední úpravy v domě, který již připravila jedna tetička. Pro manžela bude jejich „hnízdečko“²¹¹ překvapením, tak jak to říká 'svoboda' na malíčku pravé ruky. Ninetta je opravdu Kráska, a když se konečně ozve troubení automobilu a nevěsta dorazí na prostranství před bazilikou Collegiata v drahých svatebních šatech, obdivuje ji, zamlklou a nesmělou, půlka Catanie. Svého manžela velmi miluje, avšak, nebo možná právě proto, ho chce mít přesně podle svých představ. Je to však také vnímavá žena a jeho občas nepřítomné, zasněné pohledy v ní vyvolávají obavy. Projevy žárlivosti, jež se objevily během jejich svatební cesty a jež byly namířeny především proti Giovanniho krajanům, kteří „sem jezdí 'na porážku', jak tomu říkají“²¹² v ní vyvolávaly otázku, kterou ale její vroucně milující manžel nechce ani slyšet: „A ty s to dělal taky tak?“²¹³

V Miláně, kde pro manžela – nejspíše díky svým kontaktům – sehnala práci v „jedné anonymní společnosti na výrobu látek“²¹⁴, se láskyplně snaží, aby nejprve přivykl novému životnímu stylu a rytmu. Později také, aby se, zpočátku raději jako její stín, účastnil společenského života mezi intelektuály, kteří navštěvovali jejich salón. I když výrazy z exotické sicilštiny, které občas pronikly do jeho zábavných historek, pro pozorné posluchače se šarmem jí vlastním překládala, Giovanniho vyprávění sledovala s přísným pohledem. Snaha uchránit manžela před pokryteckým obdivem jejich, teď už společných, známých, vyvolala první manželskou hádku. Intelekt, kterým jí učaroval jeho excelence Fabio Rosari – světoznámý vědec – jenž začal navštěvovat jejich dům, u svého manžela najít nemohla. Pro toho byl naopak tento muž, přestože „nebyl hezký, naopak byl spíše ošklivý jako čert“²¹⁵, důvodem k nové vlně žárlivosti. Fakt, že jeho zálety Ninetta velkoryse přehlížela, na tom nic neměnil. Těhotenství jí přidalo na kráse, na tom se shodovali všichni. A také Giovanni byl její krásou ohromen víc a víc. Jeho žena se začínala podobat madoně, které obdivoval v dětství:

208 Tamtéž. S. 80. V originále: „cominciò a imporre le sue leggi di antico siciliano”.

209 Tamtéž. V originále: „la chiuse a chiave.”

210 Tamtéž. S. 81. V originále: „ma si trattava di piccole concessioni, come quella di abbonarsi a una rivista di mode svizzera, o di usare i profumi di Elizabeth Arden.

211 Tamtéž. S. 88. V originále: „un nido“.

212 Tamtéž. S. 98. V originále: „vengono qui per “fare un macello”, come dicono”.

213 Tamtéž. V originále: „Ma tu hai fatto così?”

214 Tamtéž. S. 88. V originále: „una società anonima per la manifattura dei tessuti”.

215 Tamtéž. S. 116. V originále: „non era bello, anzi era brutto come il diavolo”.

Často, když byli sami, byl natolik rozrušen, že se zavřely dveře a že je o samotě mezi čtyřma očima s ženou tak krásnou, že musel několikrát slyšet její hlas a výbuch smíchu, aby se vrátil ke staré důvěrnosti.

Spesso, quand'erano soli, rimaneva talmente turbato di aver chiuso la porta, e di trovarsi a quattr'occhio con una donna così bella, che doveva sentirne parecchie volte la voce e lo scoppio del riso per tornare nell' antica confidenza. (s. 122)

Zbožňovaná Ninetta dokázala zpočátku tolerovat i vztah s mladičkou Eleonorou, kterou jakoby Giovannimu sama doporučila. Když se ale jejich vztah nabral nebezpečné obrátky, pokusila se ho moudře a bez emocí přerušit dočasnou změnou prostředí. Bohužel však a nejspíš netušila, co návrat do Catanie způsobí.

Eleonora Lascasas

Tato mladá a krásná Milánanka začala navštěvovat salón Percollových poté, co Ninetta otěhotněla. Když jí pohlédla do obličeje, připadalo jí, že se dívá do zrcadla a prohlásila: „Ale já jsem byla přesně taková, v osmnácti letech!“²¹⁶ Ninettě se tato plachá kráska podobala i v některých dalších vlastnostech: byla nevrlá a popudlivá, vadily jí mužské řeči i úsměvy. Byla úplně jiná, než ostatní ženy, které se nabízely samy a jichž se 'Don Juan' postupně začal bát. Před muži jakoby prchala: nikdy nevydržela na jednom místě, byla stále na útěku jako laň. „Giovanni ji sledoval zakaleným pohledem vola, který vidí vlčí mák, jak se přemísťuje po poli.“²¹⁷ Touto svojí nepolapitelností si získala Giovanniho důvěru a stala se jeho spřízněnou duší, jež mu otevřela okno do ženského světa:

Eleonora ho neuvěřitelně přibližovala k manželce, a na druhou stranu se svým hněvem a odporem vůči mužům v něm nevyvolávala strach, jak to způsobovaly ty ostatní: velmi podobně strachu chudáka, jenž vstoupí do herny.

Eleonora lo avvicinava incredibilmente alla moglie, e, d'altra canto, con la sua collera e repugnanza per gli uomini, non gli dava la paura che le altre sollevano dargli: tanto simile alla paura del povero che entri in una sala da gioco. (s. 123)

Jenže první polibek, jenž od Giovanniho dostala, všechno změnil a Eleonora se stala ve věcech lásky velmi neodbytnou a mnohem urputnější, než ostatní ženy, které v Miláně dosud poznal. Všechn svůj hněv vůči mužům totiž dokázala proměnit ve vášeň lásky k němu, hraničící s posedlostí: dělala mu scény, křičela, kopala nohama, řvala vztekem a častovala ho nadávkami, z nichž „některým nerozuměl, protože byly v milánském dialektu, jiné naopak způsobily, že zrudl až po bělmo očí.“²¹⁸

---

216 Tamtéž. S. 122. V originále: „Ma io ero così, a diciotto anni!”

217 Tamtéž. S. 123. V originále: „Giovanni la seguiva con l'occhio torbido di un bue che veda spostarsi un papavero rosso per un campo d' erba.”

218 Tamtéž. S. 124. V originále: „Alcuni, Giovanni non li capiva perché erano del dialetto milanese, altri, invece, lo facevano arrossire fino al bianco degli occhi.”

Giovanniho sestry

Se staropanenskými sestrami – Rosou, Barbarou a Lucií – se setkáváme v samém úvodu románu, když nostalgicky přemítají o tom, či manželky mohly být, kdyby...“milovaly se něžnou láskou do té míry, že každá z nich neschopná vymyslet sebemenší lež sama pro sebe, zalhala ráda, aby udělala radost té druhé.“²¹⁹ Nejmladší z nich, Barbara, 'hrála v tomto triu první housle', neboť ji autor nechává na několika místech románu promluvit samostatně. Poprvé hned na začátku první kapitoly, když vysvětluje:

Když jsem já byla na vdávání, vypukla velká válka. Bylo v ní šest set tisíc mrtvých a tři sta tisíc invalidů. Pro dívky z té doby to vyšlo tak, že chyběl jeden milión pro pravděpodobnost, že by se vdaly. Ach, jeden milión je jeden milión! Nezdá se mi, že uvažuji jako blázen, když si myslím, že jeden z těch mrtvých možná mohl být můj manžel!

Quando io ero in età da marito, scoppiò la grande guerra. Ci furono seicentomila morti e trecentomila invalidi. Alle ragazze di quel tempo, venne a mancare un milione di probabilità di sposarsi. Eh, un milione è un milione! Non credo di ragionare da folle se penso che uno di quei morti avrebbe potuto essere mio marito! (s. 3)

Tyto tři sestry na první pohled připomínají *Sestry Materassiovy*²²⁰ ze stejnojmenného románu Alda Palazzeschiho. Všimá si toho také Stacchini ve své monografii věnované Brancatiho próze, když říká:

Ony tři a jejich služka žijí tím, že neustále bedlivě pozorují Giovanniho rozpoložení, jelikož jejich životy krouží kolem toho jeho, stejně jako Remo byl středem života sester Materassiových e Niobe. Jsou stejně moralistické jako ty druhé vůči jakékoliv novotě v oblasti zvyků, zvláště těch ženských, v podstatě proto, aby si tyto dva muže udržely vázané na sebe.

Loro tre e la serva vivono sempre scrutando gli stati d'animo di Giovanni giacché la loro vita orbita intorno a quella di lui, così come Remo era al centro di quella delle sorelle Materassi e di Niobe. Sono moraliste come quelle verso ogni forma di novità del costume, specie femminile, sostanzialmente per tenere legati a se i due uomini.²²¹

A tak, když Giovannimu zase jednou připomínají, že by neměl zůstat sám, radí mu Rosa na jeho odpověď, že stěží sežene v Catanii ženu jako jsou ony: „Ty potřebuješ ženu seriózní! Ženu jako jsi ty! A bohužel, v dnešní době, ve městě... Měl bys ji hledat někde na venkově, tady v okolí!“²²²

Ke svému bratrovi, který se stal po smrti otce 'padronem' – hlavou rodiny a jejím živitelem – chovají posvátný respekt: aby ho nerušily, obcházejí jeho pokoj velkým obloukem, když odpoledne spí, a když je v noci přepadne hlad, čekají klidně i hodinu, než se Giovanni, jenž

219 Tamtéž. S. 4. V originále: „si amavano teneramente, sino al punto che ciascuna, incapace di pensare la più piccola bugia per sé, mentiva volentieri per far piacere all'altra.“

220 V originále: *Sorelle Materassi* (1934), jsou patrně nejznámějším románem Alda Palazzeschiho, jenž patřil mezi Brancatiho oblíbené autory. Podle Stacchini ho dokonce považoval za jednoho z nejkonkrétnějších současných autorů. Srov. STACCHINI, Vanna Gazzola. Cit. d. S. 83

221 STACCHINI, Vanna Gazzola. Cit. d. S. 83.

222 BRANCATI, Vitaliano. *Don Giovanni in Sicilia*. S. 28. V originále: „Tu hai bisogno di una donna seria! Una donna come te! E purtroppo, di questi tempi, in città... Dovresti cercarla in un paese della provincia.“

se právě vrátil ze svých nočních toulek v klidu sám nají, jak je u večere zvyklý. Ani ve snu by je nenapadlo, mluvit před ním o svých trápeních. Nevysvětlitelnou změnu jeho chování, výčitky na adresu jejich vzhledu i způsob vedení domácnosti, nesou velmi těžce a jeho náhlým odchodem jsou otřeseny. Když však přijde Ninettu – na její výslovné přání sestrám představit – zavolá si ho Barbara do vedlejšího pokoje a začne moralizovat:

Bratře, tolik nám chybiš!...Ale to není ten důvod, proč jsem si tě zavolala. Pokud chceš, aby se ti dařilo dobře, tak si to poslechni: není správné, že chodíte venku sami, ty a ona! Lidé mají zlý jazyk. Domovnice mi říkala: „Je možné, že je ta snoubenka ještě slečna, když chodí sami po ulici?“ Proč teď máte mít takhle špatnou pověst?

Fratello mio, sentiamo la tua mancanza!...Ma non è per questo che ti ho chiamato. Per quanto vuoi bene alla salute, ascoltami: non è giusto che andiate soli, tu e lei! La gente ha la lingua lunga. La portinaia mi ha detto: “Può essere che la fidanzata sia ancora signorina, se vanno soli per le strade?”. Ora perché dovete prendervi queste male fame? (s. 84)

V den svatby se pak Barbara neudrží a bratra znovu varuje: „Nejezdi do Milána, bratře! Ta mlha a zima ti neudělají dobře! Máš přece revma!“²²³

Tyto figury jsou tudíž v románu ztělesněním tradiční sicilské rodiny s jejím zaběhnutým řádem, hierarchií a přesně vymezenými vztahy uvnitř rodiny svázané do značné míry katolickou morálkou, jejíž rigidní pravidla jsou v tomto měšťanském prostředí dodržována jako norma.

Sluha Paolo – 'Zdání klame', aneb dvojník jako předzvěst ztroskotání Giovanniho proměny

Sluha, kterého si s sebou Giovanni přivedl do svého nového domu v Cíbali, „byl dobrý člověk původem z Catanie, který ale věnoval pět let službě na palubě bitevní lodi a kávu nosil dokonce i admirálovi, jenž si od něho vzal šálek z podnosu, aniž by zdvihl svůj zrak od map rozložených na stole.“²²⁴ Giovannimu se líbilo nejen jeho jméno – Paolo – „ale ještě víc se mu líbil závan poslušnosti, jenž mu probíhal přes polovinu obličeje od oka, jehož víčko se nemohlo úplně zdvihnout.“²²⁵ První měsíc jeho služby s ním byl jeho pán náramně spokojen:

Paolo nosil na stůl v kožených rukavicích a bílém žaketu a do telefonu odpovídal tak zdvořile, že Giovanni žádal spoustu přátel, aby mu volali ráno, a mohl si tak užívat, z postele, vážné a elegantní fráze, jimiž se sluha vyhnul odpovědi, že je jeho pán ještě v posteli, zároveň však ani neslíbil, že by hned přišel k telefonu.

Paolo serviva a tavola coi guanti di tela e la giacchetta bianca, e rispondeva al telefono così garbatamente che Giovanni pregò molti amici chiamarlo al mattino, in modo ch'egli potesse

223 Tamtéž. S 94. V originále: “Non ci andare a Milano, fratello mio! Quella nebbia e quel freddo non ti faranno bene! Tu sei un tipo reumatico!”

224 Tamtéž. S. 50. V originále: „un brav'uomo, nato a Catania, ma che aveva prestato cinque anni di servizio a bordo di una nave da battaglia, e portato il caffè perfino all'ammiraglio, che gli aveva preso la tazza dal vassoio senza stornare gli occhi dalle cartine stese sul tavolo.

225 Tamtéž. V originále: „e gli piacque anche di più l'aria d'obbedienza che gli scorreva su metà del viso da un occhio la cui palpebra non poteva alyarsi interamente.”

godersi, dal letto, le frasi gravi ed eleganti con cui il cameriere evitava di rispondere che il suo padrone era a letto, senza però promettere che egli verrebbe subito all'apparecchio. (s. 50)

„Ale bylo, nebylo (takhle se začínají smutné příběhy v Catanii), tento úžasný muž“²²⁶ se najednou změnil: zapomněl mluvit italsky a mluvil jen dialektem, byl neustále umazaný od zbytků jídel, které po týdnu, co se nepřevlékal, vydávaly nepříjemný zápach. Ale co bylo horší, změnila se i jeho povaha: z očí mu stále sršel hněv a popadaly ho záchvaty vzteku... A ten se nakonec obrátil i proti kocourkovi, kterého teď nechával umouněného od popela.

Giovanni neříkal nic [...] Naopak se zvětšila jeho schopnost nevidět věci, které měl kolem sebe. V tom mu napomáhala samota, napomáhalo mu ticho a napomáhal mu také fakt, že se nikdo neobjevil, když zazvonil na zvonek, nebo zatelefonoval. Ostatně, ty bytosti, které pro něho nyní představovaly zohavení špínou, sluha a kocour, bývali před časem krásní, a i tak si zachovali určitý náznak svého urozeného původu.

Giovanni non diceva nulla [...] Invece, si era ingrandita la sua capacità di non vedere le cose che gli stavano intorno. In questo, lo favoriva la solitudine, lo favoriva il silenzio, e lo favoriva anche il fatto che nessuno apparisse quand'egli suonava il campanello o chiamava. Del resto, quegli esseri, che ora si presentavano a lui imbruttiti dalla sporcizia, il servitore il gatto, erano stati belli poco tempo avanti, e conservavano tuttavia qualche segno della loro nobile origine. (s. 52)

Tuto velmi satiricky pojatou epizodu, jejíž charakter lze vytušit z výše citované fráze *Bylo, nebylo*, předcházející líčení Paolovy nečekané proměny, lze v románu chápat v několika rovinách:

- ◆ jako aluzi na baroko, objevující se v románu i na jiných místech; zde jako barokní exemplum, tematizující hru protikladů a jednu z hlavních myšlenek baroka, že 'zdání klame'. Sluha Paolo tudíž není tím, kým se zdál být, když ho Giovanni přijímal do svých služeb. Navíc i jeho 'rozpuštěný obličej' odpovídá barokní bizarnosti a naznačuje pozdější chod událostí.
- ◆ jako autorův ironický výsměch protagonistovi: to, před čím utekl od svých maloměstských sester a obhroublých přátel, to nad co se chtěl povyšovat, aby byl vhodnou partií pro Ninettu pocházející z vyšší společenské vrstvy – totiž špína, zatuchlost a nekultivovanost – se mu v jeho, na první pohled ušlechtilém, sluhovi později několikanásobně vrací
- ◆ Paola lze také chápat jako Giovanniho dvojníka, jenž svým zrychleným 'návratem ke kořenům' předznamenává podobný budoucí vývoj i pro svého pána. Vymanit se ze zažitých stereotypů zcela, 'vytrhnout se z kořenů' je totiž, minimálně podle názoru autora, dlouhodobě nemožné.

---

226 Tamtéž. V originále: „Ma come fu e come non fu (in tal modo s'iniziano i tristi racconti a Catania), quest'uomo meraviglioso”

Dalším motivem této epizody je motiv 'napraveného hříšníka'. Autor zde použitím výrazné nadsázky zesměšňuje nejen přehnanou tradiční sicilskou zbožnost a slepou důvěru ve schopnosti božích služebníků na zemi, ale také nesmyslnost doslovného plnění příkazů, resp. zveličením upozorňuje na nebezpečí, kam až se může zvrtnout. Faráři z Cíbalí se jednoho dne podařilo přimět Paola ke zpovědi a promluvit mu do duše:

Stařec odešel s rukama zabořenýma ve vlasech: jako pokání měl opakovat sto *Otčenášů*, padesát *Věřím* a čtyřicet *Zdravas Maria*. Jenže on je opakoval donekonečna. Ode dne, kdy byl u zpovědi, byla jakákoli záminka dobrá k tomu, aby poklekl a přeřikával důležité modlitby. Když upadl na zem kartáč, sbíral ho vkleče a desetkrát se pokřižoval, než ho zvedl; [...]

Il vecchio uscì con le mani ficcate nei capelli: doveva ripetere per penitenza, cento *Pater Noster*, cinquanta *Credo* e quaranta *Ave Maria*. Ma egli ne ripeté un numero infinito. Dal giorno della confessione, qualunque pretesto fu buono per inginocchiarsi e scandire preghiere a fior di labbra. Se cadeva a terra una spazzola, egli la raccattava in ginocchio, e si faceva dieci volte il segno della croce prima di rialzarsi; [...] (s. 87)

Kněz však zapomněl zmínit téma čistoty, takže Paolo zůstal špinavý a všechno, co vzal do ruky, neslo nadále tyto stopy; nyní ale včetně svatých obrázků. Ubohý sluha tedy zůstal po tomto církevním zásahu 'ani ryba ani rak', jak to ostatně odpovídalo jeho 'rozpuštěnému obličejí'.

Ciccio Muscarà

Giovanniho nerozlučný přítel je typickým představitelem sicilských donchuánů a vůdcem 'trojlístku', jenž protagonistu románu provází téměř po dobu celého příběhu. Jeho pověstné *uhuuu!* vždy vyslalo pozornost těchto 'kohoutů' správným směrem. A byl to zase on, kdo se postaral o senzaci pro celé město, když z Paříže přivezl onu 'nafukovací ženu'. Giovanni se s ním rozejde ve zlém poté, co opustí otcovský dům a hledá si nové přátele, s nimiž by si lépe rozuměl v hovorech o ženách a lásce. Nicméně, přítel je přítel, a proto se Ciccio objeví na Giovanniho svatbě. Když spatří přítele, jehož oči prozrazují strach, řekne jen: „Nelíbíš se mi!“²²⁷ A je konečně také tím, kdo Giovannimu připomene při své návštěvě v Miláně, že muži jsou přece lovci.

Don Procopio Belgiorno²²⁸

Nejproslulejší 'dohazovač' Catanie, jehož praktiky autor představuje čtenáři v krátké epizodě hned v úvodní kapitole románu, je typickou figurou, nebo spíše figurkou nerozlučně spjatou se světem catanijských 'kohoutů':

Malý, s jediným chomáčem vlasů uprostřed holé hlavy, se zorníčkami usazenými vysoko, téměř nad obočí, oblečen vždy v černém, ve vestě barvy tabáku, s pořádně špinavým límcem, s kapesníkem, který se nafukoval a čouhal tak z kapsy u saka, špinavým, se špinavou kytkou na klopě, ale přesto ne odpudivý, jako sochy, které během let zčernaly.

227 Tamtéž. S. 91. V originále: „Non mi piaci!”

228 'Belgiorno' znamená česky 'Krásný den' a je tedy zřejmé, že autor jméno pro tuto figuru vybral s notnou dávkou ironie.

Piccolo, con un solo ciuffo di capelli nel centro del cranio, una pupilla schizzata in alto, quasi al di sopra del sopracciglio, vestito sempre in nero, con panciotto color tabacco, colletto duro sudicio, fazzoletto uscente a sboffi da una tasca della giacca, sudicio, un fiore sudicio all'occhiello, e tuttavia non ripugnante, come le statue annerite dagli anni. (s. 10)

Jeho služby spočívaly v tom, že doprovázel 'páníčky' na půdy catanijských domů, „kde se schovávalo děvče, co moc krásy nepobralo, s předstíraným ostychem za svou matkou, falešně vystrašenou a kajícínou, a jež pak nebyla její matka, nýbrž sousedka.“²²⁹ Nabízel vždycky dívky krásné a mladé. Ve skutečnosti pak bylo slibované patnáctileté přinejmenším třicet a její obličej nebyl jen popelavý jako obličej hrdličky, ale „hrdlička byla poštovní holub“²³⁰. „Mladíci to věděli; jenže výřečnost dona Procopia měla ohromnou sílu, ve městě jako je Catania, kde hovory o ženách poskytovaly větší rozkoš, než samotné ženy.“²³¹ Výpravy za těmito 'dívkami' k některému z temných schodišť vedla totiž centrem města, kde zkušený průvodce opěvoval lahodný hlas, krásnou šíjí či nožky některé z nejkrásnějších žen Catanie a nechával svým zákazníkům dostatek času, aby popustili uzdu své fantazii. O to smutnější bylo to, co na konci romantického putování čekalo nejen natěšené donchuány, ale i jejich výřečného průvodce:

Lze také říci, že osud těchto mužů byl hodně tvrdý: když museli do krve zmlátit autora svých snů o lásce, muže, který jim četl z očí a sliboval potichoučku to, co by každý z nich chtěl, a dával pak to co život dokázal dát v podobných případech. Před skřipajícími dveřmi jeho úkol končil: to cítili všichni. Ale sbohem krásným představám a tomu, kdo je vytvářel, by snad bylo mohlo být trochu méně surové.

Si può anche dire che il destino di questi uomini è stato ben duro: di dover bastonare a sangue il poeta dei loro sogni d'amore, l'uomo che leggeva nei loro occhi, e prometteva a bassa voce colei che ciascuno avrebbe voluto, e dava poi quello che la vita suole in simili casi. Davanti alla porta screpolata, il suo compito era terminato: tutti lo sentivano. Ma l'addio alle belle immagini, e a colui che le aveva suggerite, avrebbe forse potuto esser un po' meno brutale. (s. 10 – 11)

A nebyli to zdaleka jen místní mladíci, kdo se zapléтал do sítí dona Procopia. Pro starostu města bylo jednoho nedělního večera vybráno děvče opravdu mladé. Zoufalá matka si však ctihodného pána spletla s doktorem, jehož očekávala k dceři blouznící už šest dní s vysokou a podivnou horečkou.

Maltézský rytíř Panarini Galed

Také tato postava je sicilským typem, a sice představitelem catanijských 'zamilovaných', tedy mužů stojících na druhém konci „Ariadniny nitky“²³², jež zavedla díky setkání s ním do jejich labyrintu také Giovanniho. Avšak i tito muži mají, stejně jako sicilští donchuáni, zálibu v hovorech

229 BRANCATI, Vitaliano. *Don Giovanni in Sicilia*. S. 9. V originále: „una ragazza mal dipinta si nascondeva, con finta timidezza, dietro la madre falsamente spaventata e pentita, e che poi non era la madre ma una vicina.”

230 Tamtéž. S. 11. V originále: „la tortora era un colombo viaggiatore.”

231 Tamtéž. S. 10. V originále: „I giovanotti lo sapevano; ma l'eloquenza di don Procopio era potentissima in una città come Catania ove i discorsi sulle donne davano un maggior piacere che le donne stesse.”

232 Tamtéž. S. 56. V originále: „il filo d'Arianna.”

o ženách a ve snění o nich, jen v poněkud jiné 'tónině'. Jejich láska je čistě platonická, obětována jediné vyvolené, která zůstává navždy dámou jejich srdce. Maltézský rytíř Panarini, jenž za dvacet let své věrné lásky nasbíral spoustu historek, byl tím nejprákladnějším z nich:

Šál z hedvábí mu halil krk a plstěný klobouk se sníženou krempou zakrýval polovinu jeho obličeje. Před dvaceti lety se na tohoto útlého mladíka dcera vévody Carosia, dnes vévodkyně z Parlovy a dvorní dáma v Rumunsku, usmívala z balkónu se šlechtickým erbem. Pak se usmívala stále méně a nakonec se provdala za jednoho starého vévodu.

Una sciarpa di seta gli avvolgeva il collo, e un cappello di feltro, con le falde abbassate, gli copriva metà del viso. Vent'anni fa, la figlia del principe Carosio, oggi duchessa di Parlova e dama di palazzo in Romania, sorrideva dal balcone stemmato a questo giovane sottile. Poi sorrise sempre di meno, e in ultimo sposò un vecchio duca. (s. 55)

Jen on byl díky svému porozumění schopen doprovázet Giovanniho poté, co se do Ninetty zamiloval a v okamžiku, kdy se objevila někde nablízku, přestat mluvit, přestat se usmívat sesunout si klobouk ještě více do očí a uzavřít se do sebe, aby nemohlo vzniknout jakékoli podezření, že se snad na objekt přítelovy něžné platonické lásky dívá z jeho pověření.

Spisovatel Valenti

Spisovatel Valenti jako jediný vystupuje z řady intelektuálů, kteří navštěvovali milánský salón manželů Percollových a stává se tak reprezentantem tamního mondénního světa s jeho divadly, knihovnami a kulturními zvyklostmi, jenž zůstával pro Giovanniho neproniknutelný:

Často se v jeho domě hovořilo o knihách: avšak tito spisovatelé, kteří přečetli celé místnosti svazků vydatných jako kostely, tyto paní, jež posílaly koncem každého měsíce spoust lir na knihovnu, potom říkali, že nenávidí knihy a milují „zdravý život“, cestování, nekulturnost, skutky; a když to říkali, dívali se přitom na Giovanniho s něžným úsměvem. Cítil, že pro tyto lidi ztělesňuje spoustu věcí, jejichž pravý smysl mu unikal.

Spesso, a casa sua, si parlava di libri: ma questi scrittori, che avevano letto stanze di volumi larghe quanto chiese, queste signore, che mandavano, ogni fin di mese, centinaia di lire al libraio, dicevano poi di odiare i libri e di amare la “vita sana”, i viaggi, l'ignoranza, l'azione; e così dicendo guardavano Giovanni con un tenero sorriso. Egli sentiva di rappresentare per quei signori troppe cose, di cui gli sfuggiva il vero senso; [...] (s. 109)

Na rozdíl od předchozích postav nelze Valentiho považovat pouze za typ, neboť autor naznačil některé jeho charakterové rysy a může se dokonce zdát, jakoby snad v náznacích skicoval sám sebe. Jméno *Valenti* pak připomíná milánského spisovatele a vydavatele Valentina Bompianiho, s nímž se Brancati znal a právě v době, kdy pracoval na tomto románu, i osobně spřátelil.

Valenti docházel do salónu jako první ještě za světla, velmi vyčerpan a unaven, a odpočíval tu před příchodem ostatních hostů v křesle se zavřenýma očima. Byl to právě jeho přátelský přístup, co Giovannimu pomohlo zapojit se do milánského společenského života. Jednoho dne se spisovatel svému novému příteli svěřil, aniž by oči otevřel:

Nezůstane po mně nic! Nic! Vytrvale píši knihy, ale nejsem nic víc než jen žurnalista! [...] Bud' napsat *Dům u mišpule*²³³ nebo nenapsat nic jako vy!... Neexistuje žádná zlatá střední cesta pro člověka, kterého si váží! [...] Závidím vám! Chtěl bych být jako vy! To, co řeknete vy, dopadne dobře! To, co napíšu já, dopadne špatně! Proč já píšu a vy nemluvíte? [...] Kdyby ve vašem krbu hořelo, hodil bych tam tyhle papíry!...Tři roky práce! Tisícovky hodin u stolu!... Stránky bez energie, špatná adjektiva! [...] Zemřít na slova!

Non resterà nulla di me! Nulla! Mi ostino a scrivere libri, ma non sono che un giornalista! [...] Avere scritto *I Malavoglia* o non aver scritto mai nulla come voi!...Non ci sono vie di mezzo per un uomo che si rispetti! [...] Vi invidio! Vorrei essere come voi! Quello che dite voi, va bene! Quello che scrivo io, va male! Perché io scrivo e voi non parlate? [...] Se aveste un camino acceso, ci butterei questi fogli!...Tre anni di lavoro! Migliaia di ore al tavolino!... Pagine fiacche, aggettivi sbagliati! [...] Morire alle parole! (s. 106)

3.1.6 Témata a motivy v románu

S ohledem na charakter textu, který byl popsán v kapitole 3.1.4, na str. 40, lze v tomto románu nalézt kromě stěžejních témat celou řadu motivů, z nichž se převážná část již objevila v rámci předchozích kapitol. Některé pak budou naopak pojednány dále v rámci syntézy celé trilogie (viz dále kap. 3.7, str. 93).

Nuda a pasivita

Téma nudy, jenž se u Brancatiho objevuje opakovaně a je spojeno především s jeho osobní intelektuální krizí a odklonem od fašismu, je v tomto románu dokonce vícevrstvé:

- ◆ v nejobecnější rovině ji zde můžeme spojovat právě s nudou politickou, jejímž důsledkem je i úpadek celé buržoazní vrstvy – jejími příslušníky jsou tito mladíci z nudné a přes den ospalé Catanie, kteří nemají žádnou jinou životní náplň než 'slídit' za ženami, věnovat se nekonečným hovorům a snění o nich – jejich přístup k životu je pasivní
- ◆ pasivita a nezájem o politické dění kolem sebe je vyjádřením postoje k němu, neboť realita fašistické politiky a nastupující války je s ní často v příkrém kontrastu (viz zpět kap. 3.1.2. str. 32 a dále)
- ◆ konkrétním vyjádřením této nudy a pasivity je pak především celá postava Giovanniho (viz zpět kap. 3.1.5 str. 42 a dále) s jeho nevydařeným pokusem o změnu.

---

233 Je nejznámější román veristy Giovanniho Vergy, jednoho z Brancatiho výrazných literárních vzorů zralého tvůrčího období.

Galismus

Ústřední tematika románu se dále rozpadá na jednotlivé motivy:

Donchuáni na lovu

Pověstné *uhuuu!* sicilských 'kohoutů', jenž mělo vyplašit kvokající slípku, bylo možno slyšet z úst catanijských donchuánů nejen v rodném městě, ale i na nejružnějších místech po celé Itálii, podle toho, kam se právě mladíci na lov vypravili. Někdy za doprovodu zkušeného průvodce, jakým byl don Procopio, jindy bez něho.

Vhodným místem k pozorování erotických objektů mohly být i místní kostely. Avšak valné výsledky to nepřineslo a to, co slyšeli ze zpovědnic, nejen, že jejich večerní hovory o ženách příliš neobohatilo, ale někdy je dokonce dojalo až k slzám. Ženy ze severu byly považovány za povolnější, a proto lovecké výpravy mimo rodný ostrov bývaly úspěšnější, minimálně pokud šlo o 'diskusní materiál'.

Hovory na téma 'žena'

Jsou jednou z nejdůležitějších složek gallismu, neboť poskytují mužům „více rozkoše než ženy samotné.“²³⁴ Giovanni se svými přáteli diskutoval o ženách nejen ve svém staromládeneckém pokoji, kam za ním přátelé v podvečer docházeli, ale také v catanijských či římských kavárnách. A věděl také velmi dobře, že se stejně, jako kdysi on, chovají jeho krajané, kteří pozorují Ninettu:

[...] na ony pohledy navazovaly hovory o té dívce, o tom „kusu tuma“,²³⁵ a pokřiky *uhuh!*, vzdechy, šťouchance loktem, a úniku od toho, kdo byl ve skupině nejvztlivější, aby na minutku přestali myslet na vzrušující podnět a zklidnili se.

[...] a quegli sguardi, seguivano i discorsi sulla ragazza, su quel “pezzo di tuma”, e gli *uhuh!*, i gemiti, le gomitate, e l'appartarsi del più focoso della comitiva per smettere un minuto di pensare al turbante argomento e calmarsi. (s. 89)

Žárlivost

Sicilská žárlivost je jednoznačně jedním z průvodních jevů gallismu, který se však neprojevuje jen jako běžná žárlivost na konkrétního soka, jenž by mohl manželovi nasadit parohy, ale také jako snaha uchránit manželku i ostatní ženy svého domu před projevy gallismu. Sicilští *padroni*, sami si dobře vědomi vlastního chování ve vztahu k druhému pohlaví, bedlivě střeží celý tento okruh 'domácích' žen, mezi něž patří nejen manželka, ale i matka, švagrová, snacha či sestry. Tyto ženy, jakkoli je s nimi někdy v jiném smyslu zacházeno neuctivě, mají kolem sebe v tomto ohledu určitou aureolu 'zbožštění'. A podobně posvátný je také vlastní dům:

Muscarà vzpomínal, jak v dobách dětství, když z balkónu Percollových pozoroval nějakou ženu na ulici a na tváři se mu objevil lačný výraz, Giovanni podrážděn tímto projevem smyslnosti jen pár kroků od stolu, u něhož byla zvyklá obědovat jejich rodina [...], vykřikoval pronikavým hlasem: „V mém domě ne! V mém domě ne!“

234 Tamtéž. S. 10. V originále: „un maggior piacere che le donne stesse.“

235 'Tuma' je typický sicilský sýr.

Muscarà ricordava che, al tempo della fanciullezza, quand'egli, dal balcone dei Percolla, guardando un donna nella strada, diventava cupido in viso, Giovanni, irritato di questo spettacolo di sensualità a pochi passi dalla tavola a cui soleva pranzare la famiglia [...]. gridava con la voce stridula: «A casa mia, no! A casa mia, no!» (s. 30)

Záletníci aneb donchuáni po svatbě

Donchuánství sicilských mladíků se po svatbě často mění v záletnictví, jak to ukazuje nejen celá postava Giovanniho, ale i další románové aluze na toto téma: Giovanniho bratranec, který prosedí hodiny s telefonním sluchátkem u ucha za zavřenými dveřmi své pracovny, či vyprávění ženatých přátel, na jejichž dobrodružství Giovanni vzpomíná při procházkách v uličkách Taorminy. Důvodem je onen komplikovaný, v úvodu kapitoly 3.1 již zmíněný, rozpad lásky k ženě na lásku platonickou a lásku fyzickou, resp. onen dualismus žena jako ideál a žena reálná, jenž se po svatbě ještě dále vyvíjí. Dochází tak k jakémusi přerodu ženy z platonického ideálu do ženy 'domácí': ženy manželky a matky, přičemž role 'ženy milenky' uspokojující sexuální touhu, většinou připadne ženě jiné.

Nonverbální komunikace²³⁶

Hra pohledů namísto slov, jakožto nejvýznamnější složka nonverbální komunikace na Sicílii je čtenáři osvětlena v krátké esejistické pasáži v úvodu páté kapitoly, jež začíná sdělením o „enormní události“²³⁷, a sice: Ninetta pohlédla na Giovanniho. Dále pak autor:

K tomu je třeba ještě dodat, že nejdůležitějším příběhem o Catanii není ten o jejích zvycích, obchodu, budovách a vzpourách, nýbrž příběh jejích pohledů. Život je plný událostí, přátelství, úsměvů, lásky, urážek, jen v pohledech, které si muži a ženy vyměňují; v tom ostatním je chudý a nudný.

Bisogna poi aggiungere che la storia più importante di Catania non è quella dei costumi, del commercio, degli edifici e delle rivolte, ma la storia degli sguardi. La vita è piena di avvenimenti, amicizie, risse, amori, insulti, solo negli sguardi che corrono fra uomini e donne; nel resto, è povera e noiosa. (s. 38-39)

Svůj význam má nejen pohled sám, ale i jeho délka. Na druhou stranu, i pouhý náznak pohledu může pro muže znamenat mnoho:

[...] Ale pokud se dívá, byť by to bylo i jen napůl očka, oh, tak potom už život není tak smutný a Leopardi je básník, který neví nic o tomto světě!

[...] Ma se lei guarda, sia pure con mezza pupilla, oh, ma allora, la vita non è poi così triste, e Leopardi è un poeta che non sa nulla di questo mondo! (s. 38)

Výklad pokračuje krátkým příběhem ze současného catanijského života a osvětluje, jak chápat sicilský výraz *talìa*.²³⁸ Na základě předchozích kapitol je jistě zřejmé, že byl **Pohled** mohl být zařazen i mezi postavy tohoto románu, lépe řečeno jednalo by se o několik postav:

236 Srov. FLEMROVÁ, Alice. Cit. d. S. 111.

237 Tamtéž. S. 37. V originále: „fatto enorme”.

238 Znamená v italštině 'guarda' – tedy 'dívá se'.

- pohledy donchuánů, jež si vyhlíží svoji kořist jsou „vulgární, servilní, úlisné, rozpálené, lstivé“²³⁹
- pohledy zamilovaných
- pohledy žen – vyzývavé, plaché
- pohledy prozrazují vnitřní rozpoložení či založení člověka: přísné, ustrašené, 'pohled býka'

Také onen pohled Ninetty musel být vystaven několikanásobné zkoušce, aby se zjistilo, zda se dívala opravdu na Giovanniho a ne na někoho jiného.

Kromě pohledů je třeba připomenout ještě další gesta, která hrála nezanedbatelnou roli, v podobě nejružnějších šťouchanců loktem, postrkování, posunků apod.

Sicilští zamilovaní aneb žít svým snem

Zamilovaní Catanie se scházeli kolem jedenácté dopoledne v hlavní cukrárně. Ti, kteří sedávali osamocení, s kopretinou či snítkou jasmínu, byli zamilovaní do slavných zpěvaček. Vládla mezi nimi úplně jiná atmosféra, než mezi místními donchuány: „vlídnost, klid, noblesa, láska k vážné hudbě a k některým básníkům nikdy nepřipustily, aby těmto duším zavládla hrubost.“²⁴⁰ Láska tyto muže zušlechťovala, zároveň je však soužila, takže nemohli spát a šaty na nich jen visely. Jejich heslem bylo: Člověk nemůže zároveň konat a zároveň snít a rozjímat. Oni dávali přednost tomu druhému. Snění a vzpomínky na milovanou bytost byli pro ně lepší než prožívání reality. Mohli se tak za svitu měsíce věnovat pozorování noční oblohy nad Sicílií, poezii či vážné hudbě.

Další motivy v románu

- Kráska a zvíře
- Svatba v bazilice Collegiata
- Život manželský
- Sicilská zbožnost a pověřčivost
- Sicilská domácnost
- Politika
- Smrt
- Catania

239 Tamtéž. S. 89. V originále: „pesanti, striscianti, viscidì, infocati, tortuosi“.

240 Tamtéž. S. 56. V originále: „la dolcezza, il silenzio, il garbo, l'amore per la musica e per taluni poeti no lasciavano mail alla volgarità il governo di questi animi.“

3.2 Román *Krásný Antonio* jako zrcadlo dvou italských komedií: fašismu a erotismu

Bazilika Collegiata v Catanii²⁴¹

Tři roky po skončení druhé světové války píše Brancati, jenž v té době žije se svou mladou rodinou opět v Římě, patrně nejúspěšnější a bezesporu nejznámější román celé své umělecké kariéry – *Krásný Antonio* – a zveřejňuje jej počátkem roku 1949, nejprve jako četbu na pokračování, na stránkách nového týdeníku *Il mondo* (Svět).²⁴² V květnu pak vychází román v definitivní podobě v nakladatelství Bompiani. Tam se také toto mimořádně zdařilé dílo italské poválečné literatury vůbec dočkalo v průběhu následujících pěti let – tedy do Brancatiho náhlé smrti – ještě pěti dalších vydání.²⁴³ Zároveň bylo také okamžitě přeloženo do francouzštiny, kde vyšlo pod názvem *Le Bel Antonio* již v roce 1950²⁴⁴. O pouhé dva roky později pak vychází anglický překlad s titulem *Antonio the Great Lover* (Antonio, skvělý milenec). Českého překladu se román dočkal mnohem později – teprve v roce 1967 – z pera renomovaného překladatele Zdeňka Frýborta. Na jeho kontě překladů z italštiny je celá dlouhá řada děl, mezi nimi od autorů tak zvukných jmen jako byli Alberto Moravia, Carlo Emilio Gadda či Umberto Eco.

241 Tato pozdně barokní bazilika situovaná podél ulice Etnea byla dějištěm svateb v Brancatiho románech.

242 Román byl rozdělen na patnáct částí, přičemž první byla otištěna hned v prvním čísle časopisu 19. ledna 1949, poslední pak 28. května téhož roku. Zpočátku totiž ještě *Il mondo* nevycházel pravidelně každý týden. Srov. DONDERO, Marco. „Notizie sui testi a cura di Marco Dondero.“ In: BRANCATI, Vitaliano. *Romanzi e saggi*. S. 1669 a 1679.

243 Srov. Tamtéž. S. 1681.

244 První francouzská verze, na níž pracovala slečna Lambert na základě vítězství v konkurzu na tento překlad, však nebyla příliš zdařilá. Pařížské nakladatelství Laffont nakonec zveřejnilo překlad Armanda Pierhala. Přijetí románu ve Francii, kde byl srovnáván se Stendhalovou romantickou prvotinou *Armance* (1827), nebylo nijak nadšené. Její hlavní hrdina Octave trpěl rovněž impotencí a kniha v době svého vzniku narazila na nepochopení čtenářů. Srov. Tamtéž. S. 1670 – 1671.

Obrovský čtenářský úspěch vynesl italskému bestselleru roku 1949 dokonce nominaci na prestižní literární cenu *Premio Viareggio*, spojenou s nemalou finanční částkou miliónu lir. Brancati ji ale nakonec nezískal, údajně kvůli amorálnosti nominovaného díla. Ve skutečnosti byl tento liberálně-demokratický autor díky své tvorbě poválečného období již delší dobu trnem v oku komunistickým intelektuálům, kteří o udílení ceny rozhodovali. Většina levicově orientovaných spisovatelů se v té době věnovala neorealistické tvorbě, své hrdiny hledala mezi prostým lidem a líčila jejich hrdinské činy během války či při budování nové poválečné společnosti. Tomuto kurzu však neodpovídal ani Brancatiho ironicky laděný tón, ani jeho postavy s jejich jižanskou morálkou, zvyky a předsudky, natož pak jejich „činy“, jež byly spíše nečinností v unaveném provinčním prostředí. Navíc si autor začal brát na mušku vedle fašistů také antifašisty a komunisty. Poslední kapkou, která ho stála cenu včetně peněžité odměny, která by se mu byla vzhledem k jeho finanční situaci určitě hodila, byl pochvalný článek na adresu Benedetta Croceho, jenž Brancati napsal krátce před udílením cen.²⁴⁵ Tu pak získal, zřejmě pro lepší kamufláž, nikoli spisovatel, či básník, nýbrž kulturní historik Arturo Carlo Jemolo za svoji vědeckou práci *Církev a stát v Itálii v průběhu uplynulého století*.²⁴⁶ Podivná kulturní událost vyvolala rozruch nejen v Itálii. Informoval o ní například i německý zpravodajský týdeník *Der Spiegel* (Zrcadlo), jenž parafrázoval vyjádření Indra Montanelliho k tomuto skandálu: „Brancatiho román by měl být přepásán stužkou s nápisem: «Nezískal cenu *Viareggio*.» To je nyní čestný titul.“²⁴⁷ V následujícím roce pak *Krásný Antonio* vyhrál milánskou cenu *Premio Bagutta* proti rovněž nominovanému románu *Krásné léto*²⁴⁸ Cesara Paveseho.²⁴⁹ Proslulost románu jistě zvýšila také jeho filmová podoba z roku 1960, v níž byly do hlavních rolí obsazeny hvězdy italského filmu Marcello Mastroianni a Claudia Cardinale. Scénář Pier Paola Pasoliniho se však od původní románové předlohy značně liší.²⁵⁰

Román, z jehož titulu lze vytušit základní charakteristický rys protagonisty, totiž že byl 'krasavec', tentokrát tematizuje galismus pod jiným zorným úhlem: v centru příběhu stojí mužská potence, resp. v případě Antonia naopak impotence, která je tragikomickým protipólem jeho vnější krásy. Opravdovým viníkem, jenž z tohoto jeho handicapu činí lidskou tragédii, je však společnost

245 Srov. *Glück bei den Frauen. Kosten: eine Million*. (Úspěch u žen. Cena: milión.) In: *Der Spiegel* 37/1949, dostupné na <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-44438191.html> (22.7.2017)

246 V originále: *Chiesa e stato in Italia negli ultimi cento anni*.

247 Tamtéž. V originále: „Man solle Brancatis Roman mit einer Bauchbinde versehen: «In Viareggio nicht prämiert.» Das sei jetzt ein Ehrentitel.“

248 V originále: *La bella estate*. Srov. DONDERO, Marco. „Cronologia a cura di Marco Dondero“. S. CVIII.

249 Antifašista Pavese, jenž v roce 1945 vstoupil do komunistické strany, spáchal v roce 1950 sebevraždu.

250 Srov. UBBIDIENTE, Roberto. *Vedere il libro, leggere il film. Il bell'Antonio da Brancati a Pasolini*. In: *Romanica Olomucensia XVI. Dalla letteratura al film (e ritorno)*, vydavatel Alessandro Marini a Jiří Špička. Acta Universitatis Palackianae olomucensis. Facultas Philosophica, Univerzita Palackého v Olomouci. Olomouc 2006. S. 259.

a její pokrytectví; ať už ta sicilská, se svými tradičními vzorci chování a mýty o mužství, či ta dobová, fašistická: fašismus, jenž si vzal erotismus do svých služeb, aby mohl lépe ovládnout italské muže, zbavit je schopnosti svobodně myslet, a tím získat nadhled nad situací a upevnit svoji moc. Jakkoliv je tedy čtenáři předkládána vážným tónem, je tato Brancatiho mistrná próza skutečným ztvárněním dvou komedií: fašismu a erotismu tak, jak to formuloval Leonardo Sciasca. (viz zpět kap. 3, str. 26).

3.2.1 Děj románu

Děj románu nás zavádí do fašistické Itálie a zejména na Sicílii 30. a počátku 40. let a končí symbolicky 'osvobozením' Catanie spojeneckými vojsky v srpnu roku 1943. Po pěti letech strávených v Římě, kde se neúspěšně pokoušel získat místo v diplomatických službách, se Antonio Magnano, krasavec a miláček žen, „jehož fotografie vystavené na Španělském náměstí, dokázaly přimět k zastavení dokonce i nemladou paní ověšenou balíčky“²⁵¹, vrací do rodné Catanie, aby se oženil. Otec se rozhodl investovat do pomerančového háje, což ho stálo všechny úspory a ještě se zadlužil. Svého jediného syna, jenž si ve věčném městě se svými přáteli užívá života sicilského donchuána, už v Římě dál vydržovat nemůže, a tak mu doma vybral vhodnou 'partii'. Jeho snoubenkou se má stát dcera nejvýznamnějšího notáře ve městě: krásná, zbožná a poslušná Barbara Puglisiová, jíž se dostalo klášterní výchovy. Její otec vzal při vyjednávání sňatku v úvahu nejen Antoniovu pověstnou krásu, o níž snily všechny ženy a dívky v tomto nudném provinčním městě, střeženém Etnou, ale především jeho údajné konexe v Římě. Při důvěrném rozhovoru, k němuž došlo ihned po Antoniově návratu za zavřenými dveřmi otcovy pracovny, syn namítá, že onu dívku ani nikdy neviděl a že by se svatbou raději ještě pár let počkal. Bodrý otec vesele zavtipkuje na 'mužské téma' a připomene mu, že už není nejmladší. Ani ve snu ho nenapadne, co by mohlo být pravým důvodem Antoniových rozpaků. Prozradí mu, poněkud káravě, zároveň však s jistou dávkou otcovské pýchy, že fáma o jeho mileneckém poměru s hraběnkou K. – ženou vlivného, vysoce postaveného fašistického funkcionáře v hlavním městě – jeho návrat předběhla. Právě tento fakt mu totiž zabránil ve slibné kariéře, alespoň podle otcova názoru. Poté, co se pak Antonio z terasy dostatečně vynadíval na „drahé střechy své Catanie; na kopule, jež se při svátečních večerech třpytí jako zlaté mitry; na Etnu uhnížděnou se svými prackami, ocasem a hřbetem mezi mořem a vnitrozemím, s desítkami černavých vesniček, které se po ní namáhavě šplhají“²⁵², mohl se konečně odebrat do svého pokoje. Když se vzbudil, nedokázal

251 BRANCATI, Vitaliano. *Krásný Antonio*. S. 10. V originále: „le sue fotografie, esposte in piazza di Spagna, arrestavano perfino la signora di mezza età, carica di pacchetti”. S. 536.

252 Tamtéž. S. 29. V originále: „i cari tetti di Catania; le cupole che, nelle sere di festa, scintillano come mitre d'oro; l'Etna accovacciato fra il mare e l'interno della Sicilia, con sulle zampe, la coda e il dorso, diecine di paesetti neri che vi stanno arrampicati con stento.” S. 562.

si vzpomenout na svůj sen, „hrozně se mu však chtělo plakat, jako by chtěl ze sebe vyrvat vzlyk, který mu někdo zamáčkl v hrdle.“²⁵³

Aby zapudil melancholické myšlenky, přijal toho večera „podivné pozvání svého bratrance a přítele Edoarda Lentiniho“²⁵⁴ a zúčastnil se spolu s ním oslavy na počest uvedení Lorenza Calderary do funkce federálního tajemníka fašistické strany v Catanii. Tento nenáviděný muž „měl ve městě velmi špatnou pověst: že nikdy nespál s ženou z nevěstince.“ Večírek se však konal právě v jednom z nich – v místním penziónu Eros – aby se vyšlo vstříc zálibám druhého tajemníka, jenž sem kvůli této záležitosti dorazil až z Říma. Antonio mu byl během nevázané zábavy a diskusí na téma mužnosti a mužských schopností představen jako milenec hraběnky K., což mu vyneslo nabídku na post zástupce federálního tajemníka v Bologni. Jenže Antonio, jenž už čtyři roky neplatil příspěvky, se rozhodl jinak. Když se jednoho dne málem srazil s Barbarou, jež kráčela v doprovodu matky a s modlitební knížkou v ruce, „vůně, jakou neměla žádná žena v Římě, mu vnikla do těla jako nůž.“²⁵⁵ Ožení se s ní.

Zásnuby proběhly jen v rodinném kruhu, v domě Puglisiových, byly však provázeny smutnou událostí: v jejich průběhu zemřel z rozčilení Barbařin nemohoucí dědeček – baron z Paterna – k němuž chovala tato dívka od útlého dětství velmi tajemný vztah. V Alfíu Magnanovi totiž tento stařec rozpoznal jednoho z radních z dob dávno minulých, kdy řešil s městskou správou spor kvůli platanům vysázeným na náměstí před jeho palácem. A tak první společenskou událostí, jíž se Antonio účastnil po boku své vyvolené, byl dědečkův pohřeb. Nejen budoucí tchán, ale také přítel Lentini naléhají na Antonia, aby využil svých konexí a pomohl jim: rodina Puglisiových má díky novému výnosu v ohrožení čtvrtinu rodinného majetku; a Edoardo si vzal do hlavy, že se musí stát novým starostou Catanie. Antonio jejich žádostem vyhověl, pak se však stáhl do ústraní a „strávil pět šťastných měsíců vedle děvčete, které mu dovolilo pouze v neděli, při návratu z kostela, vyběhnout s ní nahoru po schodech, nechat vzadu rodiče, kterým schody braly dech, a políbit ji na ústa na odpočívadle, u okna z mléčného skla.“²⁵⁶ Po svatbě si mladí manželé užívali společného štěstí ve svém domě v Pianě nebo v Paternu, v ulicích Catanie je bylo možné zahlédnout jen málokdy. Edoardo byl konečně přece jen jmenován catanijským starostou a také Antonio s Barbarou se vrátili do města a nastěhovali se do jednoho křídla domu Puglisiových.

---

253 Tamtéž. S. 30. „ma aveva una voglia violentissima, come di dar pieno sfogo a un pianto che qualcuno gli avesse strozzato in gola.” S. 562.

254 Tamtéž. S. 30. V originále: „lo strano invito di un suo amico e cugino, Edoardo Lentini.” S. 562.

255 Tamtéž. S. 40. V originále: „odore che nessuna donna di Roma aveva mai posseduto e che gli saettò dentro la come uno scotimento profondo.”

256 Tamtéž. S. 59. V originále: „passò cinque mesi felici accanto a una ragazza che gli permetteva soltanto la domenica, la ritorno dalla Messa, di correre per le scale insieme a lei, lasciando addietro i genitori che salivano con respiro grosso, e di baciarla sulla bocca presso la finestra a vetri opachi di un pianerottolo.”

Vytoužený zázrak, v nějž Antonio zoufale doufal od chvíle, kdy Barbaru poprvé spatřil, se však v intimních chvílích po svatbě nedostavil, a po víc než dvou letech spokojeného láskyplného soužití doprovázeného laskáním, odhalí služka nezkušené a nic netušící Barbary při jedné ranní nevolnosti strašné tajemství. Jakmile se to notář Puglisi dozví, začne spřádat nový plán: pokud se podaří dosáhnout anulování sňatku, bude moci Barbaru provdat za bohatšího ženicha, vévodu Bronteho. Pak už dostanou události rychlý spád: místo aby nejprve promluvil s nic netušícím zetěm, zajde přímo za jeho překvapeným otcem, který s ohledem na Antoniovu pověst donchuána očekává stížnost na zcela opačný problém. Poslušná Barbara uvěří, že manželství, k jehož faktickému naplnění nedošlo, vlastně vůbec neexistuje a souhlasí s rozchodem. A právě teprve v tomto okamžiku, kdy se zvěst o Antoniově impotenci stane tajemstvím veřejným, změní se jeho osobní handicap ve skutečnou tragédii, a to nejen pro něho, ale především pro jeho otce Alfia. Tento starý muž ovládaný zvyky a tradicemi svojí země se nedokáže smířit s představou, že by jeho jediný syn nebyl sicilským 'kohoutem' jako je on a každý správný muž jeho kraje. Podle intimní zповědi strýci Ermenegildovi – antifašistovi, jenž se vrátí ze svých cest a jenž je jediným, s kým je Antonio ochoten promluvit – je tato fyzická indispozice nejspíše psychického původu. Veřejná hanba, otcovo nepochopení a ztracení i ztráta stále vroucně milované Barbary uvrhne Antonia do ústraní a vzdálí ho i starým přátelům, kteří mu dřívější domnělé úspěchy u žen záviděli, nyní se však cítí být podvedeni. Jen velmi pozvolna se začíná vracet k náznakům společenského života v kruhu antifašistů, bývalých přátel otce a strýce Ermenegilda. Po změně svých politických názorů se k nim přidá i bratranec Edoardo, dříve zcela pragmaticky angažovaný na straně fašistické nomenklatury. Nemocný a krutým osudem zklamaný Alfio se rozhodne ukončit svůj život pod rozvalinami bombardované Catanie v náručí prostitutky, aby tak 'očistil' pověst rodiny před celým městem. Antonio zůstává, i přes Edoardovy výčitky, zlomeným mužem, zcela v zajetí svého neštěstí, bez zájmu o politické dění v zemi, přestože se možná blýská na lepší časy...

3.2.2 Čas v románu a jeho členění

Jak již bylo zmíněno výše, zasadil autor děj románu tentokrát o něco dále ve své současnosti, a sice konkrétně do období mezi léty 1930 – 1943, tedy období, v němž i na Itálii začíná dopadat velká světová hospodářská krize a v němž italský fašismus postupně začíná ztrácet svoji prestiž. Velmi rychle pak upadá po vstupu Itálie do války v červnu 1940 a končí odvoláním Mussoliniho, zrušením jeho režimu v noci z 24. na 25. července 1943 a následným rozpuštěním fašistické strany.²⁵⁷ Vzhledem k tomu, že dějiny psaly po válce již svoji další kapitolu, mohl Brancati v tomto svém románu na rozdíl od *Dona Juana na Sicílii* o uplynulém období hovořit

---

257 Srov. PROCACCI, Giuliano. Cit. d. S. 356.

otevřeně, a tudíž naplno rozvinout svoji zálibu v uvádění přesných datací. Spojil tak mistrně Antoniův intimní příběh odehrávající se, po krátkém římském entrée, v odlehle provinční Catanii, s politickým děním nejen v Itálii, ale i v předválečné a později válečné Evropě, a vytvořil paralelu dvou tragédií: jedné lidské, osobní, která bolestně zasáhla nejbližší okolí hlavní románové postavy, a druhé společenské, veřejné, jež se týkala všech, jakkoli si to v tu chvíli nemuseli uvědomovat. O některých historických událostech hovoří autor otevřeně, jiné jen zmiňuje a další jsou v některých datacích skryty implicitně.

Celý příběh spolu s dějinnými událostmi, jež se paralelně odehrávají na jeho pozadí, je čtenáři předkládán ve dvanácti kapitolách, které sice nemají název, jsou však uvozeny motem – skládajícím se ze dvou, někdy i tří citátů – předjímajícím obsah každé kapitoly. Najdeme mezi nimi vedle úryvků z poezie Dantovy, Leopardiho, Pariniho, Palazzeschiho, ale i Goethovy či Shakespearovy, také sicilskou píseň či rčení. Děj románu je vyprávěn převážně lineárně. Jen v rámci některých epizod se autor uchyluje ke krátké retrospektivě, aby vysvětlil návaznost na současnost: např. v případě barona z Paterna.

Čas vyprávění a čas vyprávěný není v románu proporcionální. První kapitola, v níž je líčen život sicilských mladíků v Římě, jejíž součástí je ale také retrospektiva do Antoniova raného dětství a především Antoniův rozhovor o politice se strýcem Ermenegildem, pokrývá vlastně pět let. Děj dalších dvou kapitol se odehrává počátkem roku 1935: je to nejprve návrat milovaného syna do otcovského domu, jenž potěší i Elenu – šestatřicetiletou starou pannu, dceru souseda a advokáta Ardizzona v jedné osobě – která je do Antonia již dávno zamilovaná; večírek v penziónu Eros, Antoniovy první procházky městem po návratu z Říma včetně osudového setkání s Barbarou a přestavení rodiny notáře Puglisiho.

Kapitola čtvrtá je plná důležitých událostí a motivů: odehrají se v ní zasnuby mladého páru, dědečkův pohřeb, Edoardovo šílenství, že se musí za každou cenu stát starostou, provázené jeho nezvladatelným chtíčem; a dále pak ještě epizoda, v níž snoubenci v doprovodu Magnanových navštíví jejich pomerančový háj, a konečně svatba, jež se konala v červenci roku 1935. Zhuštění této kapitoly pak ještě dále pokračuje: „Tak uběhly dva roky, během nichž Edoardo Lentini pravidelně na konci každého měsíce posílal příteli knihy: Freuda, Einsteina, Croceho, Bergsona, Manna, Ortegu, Gida.“²⁵⁸ Začátkem roku 1938 se pak dočkal svého jmenování starostou Catanie a Antonio s Barbarou se za tři měsíce vrátili do města. Tato kapitola končí podezřelou návštěvou

---

258 BRANCATI, Vitaliano. *Krásný Antonio*. S. 69. V originále: „Così passarono due anni durante i quali, a ogni fin di mese, Edoardo Lentini mandò all'amico dei libri: Freud, Einstein, Croce, Bergson, Mann, Ortega, Gide.” S. 613.

sestřenky Giuseppiny v domě Magnanových, jež se při odchodu jen tak mimochodem zeptá: „Je to pravda, že Barbara Puglisiová si bere vévodu Bronte?“²⁵⁹

Pátá a šestá kapitola řeší odhalení Antoniova hrůzného tajemství: nejprve navštíví notář Puglisi otce Alfia se smutnou novinou; Antonio je zdrcen racionálním postojem své vroucně milované ženy. Když se pak od své tchyně dozví, že už dceru zaslíbili sice tlustému, ale velmi bohatému vévodovi Bronte, skončí v mdlobách. V průběhu jejich rozhovoru plném emocí se ale zároveň ukáže, že je i Agatina zasažena jeho božskou krásou a chová k němu náklonnost víc než mateřskou. Je jaro roku 1938.

V úvodu sedmé kapitoly se Antonio vrací do otcovského domu a uzavírá se ve svém mládeneckém pokoji. Teprve po čtyřech dnech se odvažuje vyjít na chodbu a nahlédnout do ostatních místností. Naplněn pocitem hanby a zoufalství, chce se za každou cenu vyhnout jakýmkoliv pohledům, nejvíce tomu otcovu. Na veřejnosti je po domluvě s notářem Puglisim vyhlášeno, že má Antonio nakažlivé neštovice a musí být tudíž izolován mimo jeho dům. Když se na konci dvoutýdenní lhůty usouzený Alfio konečně odhodlá se synem promluvit, nechá ho Antonio raději dál žít domněnkou, že to Barbaře dělal schválně. Antoniova matka Rosaria se pak v kostele setká se snachou, aby hájila zájmy svého milovaného syna a promluvila jí do duše. Nalezne však, stejně jako Barbařin mladý zpovědník – otec Raffaele – jen chladný pohled a přísné srdce. Alfio pak potká při procházce městem otce Rosaria – dominikánského mnicha a strýce Barbary v jedné osobě, jenž je velmi dobře zpraven o celé choulostivé záležitosti – a vede s ním důležitou rozpravu na téma manželství. Kapitola osmá je věnována první části Antoniovy intimní zpovědi, v níž strýci světuje své první zkušenosti s ženami a počínající problémy. Než se k ní ale synovec odhodlá, vypráví mu zkušený světoběžník Ermenegildo o aristokratické rodině Bronte a filozofuje nad nespravedlností světa. Celá další kapitola je věnována líčení Antoniova milostného života od okamžiku, kdy jako muž naposledy a pravděpodobně navždy bolestně ztroskotal vedle Inge, snoubenky rakouského důstojníka, který trpěl stejným problémem. Následovalo období kamufláže a zneužívání své neobyčejné krásy. Ztracenou mužnost se mu však již obnovit nepodařilo. Setkání s Barbarou, do níž se na první pohled bláznivě zamiloval, v něm vyvolalo novou naději, kterou po sňatku živila její dětská naivita, panenská čistota a upřímná vroucí láska. I po odchodu z domu Puglisiových – po prozrazení jejich, později už společného tajemství – Antonio Barbaru stále miluje a její rozhodný postoj ve věci manželství chápe jako výraz její víry, neboť jako poutivá katolička musí respektovat názor církve. V závěru deváté kapitoly hovoří švagr s dychtivým Alfiem, aby mu šetrně sdělil zdrcující pravdu o jeho synovi. V těchto třech kapitolách, které časově zachycují období několika týdnů dosahuje román největšího protažení.

---

259 Tamtéž. S. 71. V originále: „È vero che Barbara Puglisi sposa il duca di Bronte?“ S. 616.

Kapitolu desátou pak lze považovat za vyvrcholení celé tragédie: zpráva o Antoniově selhání se nese Catanií od jedněch úst k druhým a vyvolává nejrůznější emoce a odsudky. Bratranec Edoardo Lentini – toho času starosta města – bolestně zasažen Antoniovým neštěstím, si uvědomí, že už nechce, ani naoko jako dosud, sloužit režimu. Je totiž léto 1938 a Itálie se začíná nebezpečně sbližovat s Německem, které už žádá Sudety. Po ohnivé diskusi v sídle Fašistické federace na téma duce versus Hitler podává Lentini písemnou demisi adresovanou přímo hraběti K. a začíná docházet do kruhu místních socialistů, kteří se scházejí u advokáta Bonaccorsiho. Na Ermenegildovo doporučení také Edoardo konečně navštíví nešťastného bratrance, s nímž trávil společné večery nejprve mlčky, později se ho snaží přemluvit k návratu mezi lidi. Nemocného Alfia přijdou do jeho domu navštívit bývalí přátelé pod vedením Bonaccorsiho. Je září 1938.

Dva měsíce Antonio nevyšel z domu. Po tomto konstatování líčí pak jedenáctá kapitola dále období od konce listopadu, kdy se catanijský krasavec začne postupně vracet k veřejnému životu, a to nejprve po boku inženýra Marlettiho, jednoho z Bonaccorsiho přátel, „jemuž před dvěma roky utekla žena a rok na to milenka a dokonale tedy znal cestičky, způsoby a dobu, kdy pomluvami pošpiněný muž může pomalu a opatrně zahájit návrat mezi lidi, kteří si už zvykli nevidět ho a jen o něm celý boží den mluvit.“²⁶⁰ Při svých procházkách městem se snaží úzkostlivě vyhnout domu Puglisiových, aby snad náhodou nezahlédl Barbaru, o níž večer co večer sní. „Nespavostí, ponižením a úzkostmi se stal ještě daleko krásnějším“²⁶¹, takže od února, kdy začne vycházet i ve dne, po něm ženy vrhají „hluboce přítulné“²⁶² pohledy a jeho stůl a schránka se plní milostnými dopisy. V červnu rozhodl církevní soud s konečnou platností o zrušení sňatku a již za čtrnáct dnů se konala nová svatba Barbary s vévodou Bronte, která ještě zvýšila Antoniovu bolest. Otec Alfio si v průvodu zvědavců ve městě 'pusť hubu na špacír' na účet aristokracie, korupce a fašistů a má štěstí, že díky známosti s četníkem neskončí ve vězení, ale je odvezen domů. V záchvatu zraněné ješitnosti a furiantství pak zahrne svoji ubohou ženu výčtem všech nemanželských dětí, které zvládl za svůj život zplodit. V kruhu antifašistů, kde se Antonio po otcově incidentu ocitne po náhlé nevolnosti, se však necítí dobře. Odejde proto v doprovodu strýce, kterého tam potkal. Cestou domů se spolu zastaví v bazilice Collegiata, kde se Antonio ženil, filozofují o životě, Ježíši Kristu a smrti. Jedná se vlastně o Ermenegildovu zpověď před zamýšlenou sebevraždou. Je jaro 1939. Události této kapitoly se tedy odehrály během čtyř měsíců.

260 Tamtéž. S. 170. V originále: „al quale due anni avanti era scappata la moglie e, un anno dopo, l'amica, e conosceva dunque alla perfezione i vicoli, i modi e le ore in cui un uomo, colpito da un'infamia, potesse cominciare, lentamente e cautamente, la sua opera di ritorno fra gli estranei di già abituati a non vederlo mai e a parlarne tutto il giorno.” S. 745.

261 Tamtéž. S.172. V originále: „era diventato, attraverso l'insonnia, l'umiliazione e l'angoscia, estremamente più bello.” S. 747.

262 Tamtéž. V originále: „occhiate di soavità”.

Poslední kapitola románu začíná slovy: „Uběhla čtyři léta. Jednoho zářijového dne roku 1943 na náměstí Punta...“²⁶³ a uzavírá tak Antoniův smutný příběh na pozadí ještě smutnějších historických událostí: ve chvíli, kdy je starobylá sicilská Catania rozbombardovaná a plná cizích vojáků po vyloštění spojeneckých vojsk. Součástí kapitoly je hned v jejím úvodu krátká retrospektiva do jedné březnové noci roku 1942, kdy při bombardování ukončí v rozvalinách vykríčené čtvrti v náručí prostitutky svůj život sedmdesátiletý Alfio, aby tak očistil jméno rodiny. Synův pocit zoufalství a marnosti života, v němž už nedokáže najít žádnou radost, však tímto svým 'hrdinským' činem jen prohloubí.

Časové údaje v románu a jejich vazba na skutečné historické události

Konkrétní časové údaje v románu a jejich implicitní spojitost s historickými událostmi, ať už jsou to jen letopočty či zcela přesná data, mají v příběhu mnohem větší význam, než se může na první pohled zdát. Pokud je totiž čtenář s těmito událostmi, jejich průběhem a především důsledky obeznámen, mohou se pro něho stát indikátorem dalšího vývoje příběhu.

V retrospektivě hned v úvodní kapitole se vypravěč vrací do Antoniova mládí, když líčí počátky nesnází spojených s jeho až nadpřirozenou krásou vyvolávající vášně a touhy žen bez rozdílu věku či společenského postavení. Chlapec je v nich vzbuzoval již ve svých šestnácti letech. První nepříjemnost, která předznamenala pozdější synovy problémy s touto marnou krásou, byli rodiče nuceni vzít na vědomí 5. dubna 1922²⁶⁴, tedy právě v roce, kdy se fašismus v Itálii dostává k moci. Ačkoliv se v té době epizoda komorné v domě Magnanových nejevila jako příliš významná, podobně jako v případě nastupujícího fašismu, následky byly osudné:

Matka s ní zůstala o samotě a konečně se dozvěděla pravdu: už pátou noc to hodné venkovské děvče vstávalo z postele a chodilo ke dveřím, za nimiž spal Antonio, rozdírat si ňadra a líčka zmítáno touhou dveře otevřít a zároveň strachem, že se dopustí něčeho nepočetného. (str. 12)

La madre, rimasta sola con lei, apprese finalmente la verità: da cinque notti, la brava ragazza di campagna si alzava dal letto e andava a stracciarsi il petto e la faccia dietro la porta di Antonio, fra il desiderio di aprirla e la riluttanza a compiere un atto disonesto (s. 538 - 539)

Rok 1933, rok nástupu nacismu v Německu, je dalším důležitým mezníkem s tragickými následky nejen pro Itálii a celou Evropu, ale také pro protagonistu příběhu a jeho bezprostřední okolí: rodina Puglisiova, jež je tohoto osudného roku díky novým opatřením režimu ohrožena ztrátou značné části majetku, uzná „překrásného mladíka“²⁶⁵ Antonia Magnana za „nejlepší partii“²⁶⁶ pro svou dceru Barbaru. Podle všech zvěstí, které po Catanii kolují, je totiž důvěrným přítelem

263 Tamtéž. S. 199. V originále: „Son passati quattro anni. Un giorno d'agosto del 1943, in una piazzetta della Punta...” S. 783.

264 Srov. tamtéž. S. 11.

265 Tamtéž. S. 50. V originále: „un bellissimo giovane“ S. 588.

266 Tamtéž. V originále: „un ottimo partito“.

ministra, barona K., a mohl by tudíž celou záležitost pomoci zachránit. Avšak, právě naplánovaný sňatek, resp. pozdější vyjednávání o jeho zrušení v režii notáře Puglisiho, rozehraje skutečnou tragédii pro zahanbeného manžela i jeho starého otce a změní život bratranci Edoardovi.

Možnost válečného konfliktu zmíněná v rámci mudrování o politice na svatbě Barbary a Antonia, jež se konala 5. července 1935, naznačovala možné problémy v právě uzavřeném manželství. Také v něm, stejně jako v Habeši²⁶⁷, později 'válka' skutečně vypukne, když bude rodina Puglisi na svatém stolci požadovat zrušení platnosti sňatku:

Městský komisař tvrdil, že na podzim dojde k velké vojenské výpravě do Habeše, jak to naznačoval jeho sonet složený právě den předtím. Tento sonet [...] hrozně rozčilil notáře Puglisiho. „Nemluvme o válce, proboha! [...] A zrovna dnes! Nepřivolavejme vítr na moře! Pojďme raději, pojďme za ženichem a nevěstou!“ (s. 67-68)

Il commissario al comune sosteneva che in autunno ci sarebbe stata una grande spedizione militare contro l'Abissinia, come risultava in un suo sonetto composto il giorno avanti. Questo sonetto, [...], mandò in bestia il notaio Puglisi. „Non parliamo di guerra per carità! [...] proprio oggi! Non chiamiamo vento in mare! Usciamo piuttosto! usciamo dietro gli sposi!“ (s. 612)

Paralela mezi vyprávěným příběhem, v němž se stejně jako v Evropě ve druhé polovině 30. let schyluje k válce, pokračuje rokem 1938. V únoru byl Edoardo Lentini konečně jmenován starostou Catanie, což ho naplnilo neskrývanou radostí. O tři měsíce později se pak do města vrací Antonio s milovanou Barbarou a účastní se konečně společenského života ve městě. Ale stejně jako „anšlus“ Rakouska v březnu 1938 předznamenal Mnichovskou dohodu, odstoupení Sudet a rozpoutání války, předznamenal Antoniův návrat z venkova katastrofu v jeho osobním životě. Teprve za půl roku najde Edoardo, podněcován strýcem Ermenegildem, dostatek síly, aby zašel navštívit nešťastného přítele:

Tak strávili několik večerů; nemajíce odvahy otevřeně si promluvit o hrozné věci, která jednoho z nich postihla, nemluvili o ničem [...], takže zářijové události, rozkaz zatmění, Hitlerův řev do temných ulic z ampliónů umístěných na balkónech, povolávání do armády a Mnichov, to všechno se v jejich trpce stažených rtech neobrátilo v jedno jediné slovo. (s. 169)

In questo modo, passarono parecchie sere; non avendo il coraggio di parlare a cuore aperto della terribile cosa ch'era accaduta a uno di loro, non parlavano di nulla, [...]; sicché i grossi fatti di quel settembre, l'ordine di oscuramento alle città, gli urli di Hitler per le strade semibuie giù dagli altoparlanti collocati nei balconi, le chiamate alle armi, Monaco, non riuscirono a convertirsi in una sola parola su quelle due bocche piegate dall'amarezza. (s. 744)

Celý příběh se uzavírá nikoliv v roce skončení druhé světové války, jak by mohl čtenář očekávat, nýbrž již v srpnu roku 1943, tedy šest let po Antoniově nešťastném rozchodu s Barbarou. Blížící se osvobození Itálie a skoncování s fašistickým režimem očekával Edoardo s velkým nadšením, plný nadějí:

---

267 Itálie vstoupila do poslední koloniální války svých dějin intervencí v Etiopii, zvané také Habeš, 3. října 1935, bez vyhlášení války. Srov. PROCACCI, Giuliano. Cit. d. S. 347.

„Zakrátko,“ říkal, bude „dvacet let tyranie, hrubostí a domýšlivostí za námi, jako by se nám o tom jenom zdálo v horečnatém snu. Zůstane nám jen zvyk otáčet se dozadu, než se odvážíme nahlas promluvit, a naši vnuci se nám budou smát. [...], za chvíli už nebudu musít říkat, že Hitler sahá našemu vůdci po kolena a budu moci říct, že oba dva jsou patentovaní volí!“ (s. 207-208)

„Fra poco“ diceva, „questi venti anni di tirannide, di rozzezza, di presunzione ci parrà di averli sognati in una notte di febbre. Conserveremo soltanto il tic di voltarci indietro prima di parlare a voce alta, e faremo ridere i nostri nipoti. [...] fra poco non dovrò più dire che Hitler arriva appena appena alle ginocchia del Nostro quando vorrò dire che l'uno e l'altro sono due bestie matricolate!“ (s. 794-795)

Realita pádu tyranie ale vypadala pro sicilskou Catanii – když „konečně přišel den, po kterém Edoardo tak dychtil: 5. srpen 1943“ poněkud méně poeticky:

[...], padaly však i střechy obydlí, věže kostelů a staré mosty přes řeky, zastavily se hodiny na veřejných budovách a ručičky nepřestávají ukazovat vteřinu, ve které bomba zabila na náměstí skupinu vyděšených lidí... (s. 209)

[...], ma anche i tetti delle abitazioni, i campanili delle chiese, i vecchi ponti sui fiumi; si spezzano gli orologi in cima agli edifici pubblici e le sfere rimangono ferme sul minuto in cui la bomba uccise in piazza un gruppo di povera gente spaventata... (s. 797)

Bývalý loupežník Campagnoni, který tu zkázu 5. srpna na vlastní oči viděl, přijel na svém oslíku do Punty, kam se uchýlila paní Rosaria se svým synem a

volal nahoru k balkónům začouzeného domu: „Paní Saro, paní Rosarie, pamatujete, co říkal váš muž? Viděla jste ty tisíce a tisíce tanků? Ty teď už nejedou. Za mnou jedou divoši na koních... ano, divoši s kroužkem v nose a s peřím na hlavě!...Právě tak, jak to řekl váš muž. Na chlup stejně! Divoši, lidožrouti... [...] divoši v Catanii, na hlavní třídě!“ (s. 199)

comincia a gridare verso i balconi di una casa affumicata: „Signora Sara, signora Rosaria, e con chi aveva parlato, suo marito? Ha visto che son passati migliaia e migliaia di autocarri? ebbene, ora non ne vengono più. Dopo di me, vengono i selvaggi a cavallo... sì... quelli con la carrucola al naso e la penna nella testa!... Tale e quale come aveva detto suo marito. Tale e quale: stampato! I selvaggi, gli antropofaghi! [...] i selvaggi a Catania, nella strada dritta!“ (s. 783)

Ať už se jednalo o osvobození, jak chápal netrpělivě očekávaný příchod spojeneckých vojsk Edoardo před tím, než byl coby bývalý fašistický funkcionář a starosta města uvězněn, či spíše protektorát nad dosud nepřátelským územím, jak tomu ve válkách v době příměří bývá, na Antoniově 'problému', ani stavu jeho duše to nezměnilo nic.

3.2.3 Prostředí a místo v románu

Také v tomto svém románu autor zavádí čtenáře do prostředí typicky 'brancatiovského', přičemž mu vedle rodiny bývalého radního Magnana nechává prostřednictvím rodiny nejvýznamnějšího notáře města nahlédnout i do prostředí vyšší buržoazie. Nový ženich Barbory je dokonce příslušníkem bohaté, a nižšími společenskými vrstvami nenáviděné, aristokracie. Novinkou této prózy je, že se v pomerančovém háji na pozemcích Alfia Magnana setkáváme také s vrstvou nižší, a sice s nájemcem půdy.

Fašistický Řím jako 'pozemský ráj' pro sicilské mladíky

„Kopule, portály, fontány... díla, jež po léta, než byla započata a dokončena, vráskami zřývala čelo Michelangelovo či Borrominiho“²⁶⁸, památky 'věčného města' jež byly oslavovány ve verších Goetha či Shelleyho, unikaly zcela pozornosti „všech svobodných mládenců ze Sicílie, kteří se roku 1930 usadili v Římě.“²⁶⁹ Co však „hbitému černému oku hosta z jihu“²⁷⁰ nikdy neuniklo, byly ženy:

[...] zdáli se být s ženským plemenem svázáni poutem hlubokého blížencevství. Jako by je s každou ženou svazoval nějaký špatný skutek, kdovídkde a kdovídkdy vykonaný: nenašla by se snad žena, jim zcela neznámá, která by se, sotva na ně pohlédla, nezdála poznávat je, blednout a dávat najevo, že je s nimi spoutána dávnými a nepřiznatelnými zážitky. A právě proto jejich milostné úspěchy měly vždy do sebe něco nepříjemného, co připomínalo vydírání, i když, [...], byli k druhému pohlaví zdvořilí a něžní, jak se hned nevidí. (s. 9-10)

[...] parevano legati da una grave complicità a tutto il genere femminile; si sarebbe detto che fra loro e qualunque donna ci fosse una cattiva azione compiuta insieme chissà dove e quando: non v'era sconosciuta che, al primo vederli, no sembrasse riconoscerli impallidendo rilevarsi subito legata a loro da vecchi e inconfessabili trascorsi. Per questo, i loro successi avevano sempre un'aria esosa di ricatto, sebbene, [...] fossero di una cortesia e una tenerezza senza pari nei riguardi dell'altro sesso. (s. 536)

Pravým důvodem, proč bývali tito mládenci hned po ukončení studií vysíláni svými starostlivými rodiči do hlavního města, jenž bylo zejména na jihu země v době začínající krize považováno za 'pozemský ráj'²⁷¹, bylo získání výhodného místa a kontaktů. Jejich otcové je v Římě, často po dlouhá léta, vydržovali v naději, že i jejich synovi se poštěstí a otevře se před ním slibná kariéra:

V roce 1932 nebyly vzácné případy, že nějaký mladík se stal konzulem nebo vyslancem z důvodů, jež byly tím spíše přijímány a považovány za dostatečné, ba dokonce obdivovány, čím byly nejasnější. „Ten člověk nedělal konkurs [...] a už byl vybrán na vídeňské vyslanectví jako první tajemník: to znamená, že *nahoře* to má v pořádku a že to v životě daleko dotáhne!“ (s. 14)

Nel '32 non era raro il caso di un giovane che diventasse console o ministro per una ragione tanto più accettata come buona, e perfino ammirata, quanto meno fosse chiara. „Il tale non ha fatto concorso [...] e intanto è stato destinato alla Legazione di Vienna come primo segretario: segno che è ben visto in *alto loco* e farà molta strada!“ (s. 542)

Ti, jimž se to podařilo, se pak brzy ještě dokonale vycvičili v umění nikdy se nezamilovat do „ženy, která by 'neměla vliv', nebo se spřátelit s mužem, který by nebyl 'u vesla‘“.²⁷²

268 BRANCATI, Vitaliano. *Krásný Antonio*. S. 9. V originále: „Cupole, portali, fontane... opere che, prima di essere attuate e compiute, tennero aggrottate per anni la fronte di Michelangelo o del Borromini“. S. 535.

269 Tamtéž. V originále: „dei siciliani scapoli che si stabilirono a Roma intorno al 1930.“

270 Tamtéž. V originále: „occhio mobile e nero dell'ospite meridionale“.

271 Tamtéž. S. 14. V originále: „il paradiso“. S. 542.

272 Tamtéž. S. 15. V originále: „una donna che non fosse “influyente” o a diventare amici di un uomo che no fosse “potente”. S. 542.

Antonio přišel do hlavního města ve skupině osmi sicilských mladíků, kteří byli „spíše oškliví než krásní“²⁷³ a mezi nimiž svými úspěchy u něžného pohlaví vynikal jeho přítel D'Agata, a zařídil si „byteček s výhledem na Gallerii Borghese, odkud viděl odkvétat barvy podzimu – prvního, druhého... a čtvrtého – na listech stromů v zahradě plné loveckých pavilónků“²⁷⁴, jak plynuly roky jeho čekání, že bude jednoho dne přijat na ministerstvo zahraničí.

Milovaná a ubohá Catania jako spoluviník Antoniovy životní tragédie

Převážná část románu – s výjimkou první kapitoly a retrospektivy, v níž Antonio při své intimní zpovědi strýci vzpomíná na šťastné období strávené v Římě – se odehrává v provinční Catanii, k níž má protagonista velmi ambivalentní vztah. Ve své zpovědi hovoří o svém návratu z Říma:

„Vracel jsem se jako zvíře, které vedou na jatka. Kolik myšlenek mi vířilo v hlavě, když jsem tehdy ve spacím vagónu nemohl usnout! [...] Opouštěl jsem a možná navždy Řím, město, které mi dalo několik málo radostí, a čekala mě Catania, ubohý zapadákov, kde jsem poznal jednu jedinou ženu a ještě ne úplně, [...]“ (s. 139-140)

Tornai come una povera bestia che va al macello, e quanti pensieri mi ballavano in mente mentre cercavo di dormire nel vagone letto! [...] Roma, questa città delle mie poche e uniche gioie, la lasciavo, forse per sempre, e m'aspettava Catania, la povera città in cui avevo conosciuto una sola donna, e una volta sola, e nemmeno per intero, [...] (s. 704-705)

Jakmile se ale ocitne doma, v Catanii, nemůže se z terásy jejich domu „po chuti vynadávat na drahé střechy své Catanie, ty černé střechy poseté džbány, suchými fíky a prádlem, s nímž březnový vítr při západu slunce cloumá jako uvázaný kůň.“²⁷⁵ A pocity únavy a nezměrného štěstí zažívá i při osamělých procházkách důvěrně známým nočním městem v době, kdy je bláznivě zamilovaným snoubencem Barbary:

[...] prošel ulicí Etnea, jež se v noční tišině jako by rozrostla do šířky, kolem Belliniho parku černého jako eben, až vešel do alejí královny Margherity, které stoupaly rovně vzhůru mezi paláci plnými teras, soch a palm, až vyšly ze spleti města, a volně a vysoké, až skoro drhly o oblohu, mizely v obzoru; [...] hlavu měl stále vyvrácenou vzhůru a oči upíral k teplému, plnému jižnímu nebi, jež začíná tam, kde končí střechy, terasy či vrcholky stromů, a není neurčité, nejisté a řídké jako nad severními městy, ale husté a pevné, majestátní a mlčenlivé, jaké by snad mohlo být i tisíce světelných roků od Země. (s. 60)

[...] egli percorreva la via Etnea, ingrandita dal silenzio della notte, costeggiava il giardino Bellini nero come l'ebano, imboccava il viale Regina Margherita che saliva diritto fra palazzine ingombre di terrazze, statue e palme, fino a districarsi dalla città e morire libero e alto quasi strisciando sotto il cielo; [...] teneva il capo arrovesciato e gli occhi fissi nel cielo, quel vivo, caldo, pienissimo cielo del sud che, nel punto in cui termina il tetto o la terrazza o la cima dell'albero, subito comincia, e non vago, perplesso e diradato come accade nella città del nord, ma già densissimo e fittissimo cielo, già maestoso i taciturno quale può trovarsi a mille anniluce dalla terra. (s. 601)

273 Tamtéž. S. 9. V originále: „erano piuttosto brutti“. S. 536-537.

274 Tamtéž. S. 14. V originále: „un quartierino in vista della Galleria Borghese, cominciò a vedere scolorire gli autunni, il primo, il secondo... il quarto, sugli alberi di questo giardino disseminato di casini da caccia.“ S. 542.

275 Tamtéž. S. 29. V originále: „guardare a suo agio i cari tetti di Catania, quei tetti neri, disseminati di giare, di fichi secchi e di biancheria, sui quali in vento di marzo, al tramonto, sferza calci da cavallo.“ S. 562.

Je to ale také malost a prostořekost tohoto města, kde se všechno rozkřikne, každý každého sleduje – přičemž tento starobylý zvyk ve fašistické době získal ještě novou dimenzi – moralizuje a soudí, co Antoniovo neštěstí nechá přerůst ve skutečnou tragédii:

Antonio Magnano, Alfioův syn, Ermenegildoův synovec, ten krásný mladík, pro kterého zvedla oči od modlitební knížky i ta nejčudnější dívka, Antonio s věčně ospalýma očima, kdo by ho neznal? (zvedali ruku nad hlavu, aby ukázali, jak je vysoký a hladili se po lících, aby předvedli, že má dokonalý obličej), Antonio, ano, zrovna ten, právě že ten a nikdo jiný, tak ten Antonio se svou ženou... nic! Říkám vám, že vůbec nic! Ani co by se za nehet vešlo! Barbara Puglisiová po třech letech manželství ještě neví, co je to, když pámbu dopustí. (s. 152)

Antonio Magnano, il figlio di Alfio, il nipote di Ermenegildo, il bellissimo giovane che faceva alzare lo sguardo dal messale alla più santa delle ragazze, Antonio dagli occhi sempre addormentati, e chi no lo conosceva? (levavano una mano al disopra della testa per indicare ch'era alto o se la passavano dolcemente lungo le guance per dire che aveva un viso perfetto), Antonio, sì, proprio lui, quello, esattamente quello e non altri, ebbene Antonio con la moglie... niente! Assolutamente niente! Barbara Puglisi, dopo tre anni di matrimonio, no sa ancora cosa sia grazia di Dio. (s. 721)

Etna jako němý protagonista románu

Vyobrazení erupce Etny z r. 1669

Nejdůležitější roli v poetických pasážích románu, v nichž nechává vypravěč před zraky čtenáře ožít kouzlo Catanie a sicilské přírody, jež toto přístavní město obklopuje, hraje bezpochyby Etna: sopka, která se od nepaměti majestátně a zároveň nevyzpytatelně tyčí nad městem jako symbol nepředvídatelných katastrof, jakoby sledovala osudy jejích obyvatel. Autor ji, jako neodmyslitelnou součást tamní krajiny uvádí na scénu v okamžicích zvratu děje.

Tak v době zasnub, které se slavily v domě notáře Puglisiho, „nízké a rychlé mraky letěly nad střechou soudu ukrývající Etnu“²⁷⁶ a nikoho tehdy ani nenapadlo, jaká pohroma může nastat.

276 Tamtéž. S. 51. V originále: „nuvole basse e veloci passavano sul tetto del tribunale, nascondendo completamente l'Etna“, s. 589.

Cestou k Magnanovým pozemkům s novým pomerančovým hájem, který chce hrdý Alfio se svojí ženou Rosinou ukázat – v tuto chvíli šťastně – zasnoubenému páru a rodičům nevěsty, popisuje vypravěč Etnu následovně:

[...]; poslední domy se šplhají po svahu Etny, kterou je odsud vidět v celé její velikosti, znepokojivou, osamělou a v ničem se s okolím neshodující, jako portál chrámu, jehož ostatní zdívo už dávno pohltil čas. (str. 61)

[...] ultime case già s'arrampicano su per il pendio dell'Etna che di qui si scopre in tutta la sua vastità, sconcertante, solitario e non corrisposto come il muraglione di un tempio le cui altre mura siano quasi scomparse. (s. 602)

Antoniova tragédie, jež vypukne na začátku desáté kapitoly, je uvedena následovně: „Otřes skandálu pocítila celá Catanie, jako kdyby začala soptit Etna.“²⁷⁷

3.2.4 Autobiografické prvky v románu a jeho literární styl

Také v této Brancatiho próze je možné vysledovat autobiografické prvky, dokonce mnohem výrazněji než v *Donu Juanovi na Sicílii*: podobně jako protagonista románu Antonio Magnano dorazil i sám autor do Říma v roce 1929 se skupinou sicilských přátel ihned po ukončení svých vysokoškolských studií v Catanii a byl v té době přibližně ve stejném věku. I on se ubytoval se svými přáteli na počátku svého římského pobytu v penziónu, dokonce v penziónu Villa Borghese. Antonio, stejně jako Brancati, opouští Řím po pětiletém pobytu, přičemž „na podzim roku 1934 se ho zmocnila stejně nenadálá jako podivná melancholie.“²⁷⁸ Rovněž Brancatiho se v témže roce zmocnily pochybnosti a melancholie, i když nikoli nenadále, a z jiných důvodů: dochází totiž k jeho prvním střetům s fašistickou cenzurou, jež jsou faktickým počátkem autorovy osobní krize. O významu tohoto mezníku v jeho životě svědčí uvedení letopočtu v úvahách o hledání osobního štěstí v autobiografické kapitole jeho posledního románu: „Po roce 1934 jsem štěstí svěřil pravdě, a ta, s citlivou dovedností, vytríbila můj smysl pro komično, jenž do té doby nepatřil do mého života.“²⁷⁹ Ani Antoniův rozporuplný návrat do provinční, avšak 'své' Catanie by nebyl v románu vykreslen tak živě a poeticky, nebýt vlastních vzpomínek autora. Podobně jako otec Alfio byl i Brancatiho otec úředníkem místní prefektury, s nímž měl jeho milovaný syn koncem roku 1937 spor, jak známo z důvodů politických. Nicméně ani on se nechoval podle představ svého otce patriiciho ke starší vážené generaci, jež však žila v zajetí ostrovních stereotypů. Výrazná inspirace vlastním životem je tedy v tomto románu více než zjevná a pokud by byla, na základě výše uvedených shodných či velmi podobných faktů z Brancatiho biografie postava Antonia s autorem

277 Tamtéž, s. 152. V originále: „Il rumore di quello scandalo fu avvertito da tutta Catania come un boato dell'Etna.“ S. 721.

278 Tamtéž. S. 15. V originále: „nell'autunno del 1934, una subitanea quanto strana malinconia s'era impossessata di lui.“ S. 543.

279 BRANCATI, Vitaliano. *Paolo il caldo*. S. 16. V originále: „Dopo il 1934, ho affidato la felicità alla ragione, e questa, con un'arte sottile, ha elaborato il mio sentimento comico che, sino a quell'anno, no aveva contato nella mia storia.“

ztotožněna, pak je možné z Antoniovy impotence fyzické odvodit autorovu impotenci politickou. Postavu antifašisty Ermenegildy Fasanara, zvláště pak jeho zpověď před smrtí je možno jednoznačně chápat jako 'hláskou troubu' Brancatiho názorů filozofických a politických, i jeho postojů v otázkách morálky a víry.

Pokud jde o vypravěčský styl, neopouští ani v tomto románu Brancati pozici auktorálního, vševědoucího vypravěče, jenž stojí nad dějem a postavami a čtenáři sděluje 'pravdu'. Tuto svoji roli zdůrazňuje, když hned v úvodu románu říká: „Z úcty, kterou je mé řemeslo kronikáře povinováno pravdě, jsem nucen přiznat [...]. Tím však naprosto nehodlám tvrdit, že [...].”²⁸⁰ Ve skutečnosti mu však právě tato jeho pozice umožňuje komentovat děj i jednotlivé situace, v nichž se jeho románové postavy ocitají. S humorem a nadsázkou jemu vlastní tak může moralizovat a dát čtenáři jasně najevo, že jsou to právě ony stereotypy zakořeněné v italské, ale především sicilské společnosti, jež jsou hlavní příčinou Antoniovy tragédie.

Na rozdíl od *Dona Juana na Sicílii* není tento román tak 'zhuštěný', neobsahuje žádné postranní epizody, které odvádějí pozornost od románového děje. V popisných a vysvětlujících pasážích se pak čtenář setká s typickou brancatiovskou strukturou velmi dlouhých souvětí, jimiž někdy autor paradoxně dokonce vyvolává v čtenáři napětí. Ony pasáže jsou ale v této próze přerušeny mistrnými dialogy, kterých je kniha plná. Jasně z nich vysvítá Brancatiho orientace na dramatickou tvorbu, jíž se v tomto svém tvůrčím období věnoval s největší láskou. Dialogy jsou velmi živé a jazykové prostředky, které jsou využity pro jednotlivé postavy skvěle dokreslují jejich charakter. Pro zvýšení autenticity některých postav je pak, podobně jako v předchozím románu, využit dialekt. Zde však nejen okrajově – ve formě dialektálních výrazů – ale díky dialogům i pro celou postavu: dialektem tak mluví rolník na pomerančové plantáži Magnanových, přičemž Alfio k němu hovoří italštinou. Tím je jasně naznačen podřízený sociální statut vůči svému 'chlebodárci'. S ohledem na zajištění srozumitelnosti pro čtenáře jsou však tyto dialogy opatřeny italským překladem v poznámce.

Z poetických pasáží přibližujících čtenáři nejen starobyrou Catanii s korzem Etnea, jejími uličkami, kostely a paláci; pavlače, balkóny a dvorky domů s jejich nezaměnitelným koloritem a vůněmi, ale i okolní přírodu s majestátní Etnou je patrný Brancatiho vřelý vztah k tomuto místu.

3.2.5 Postavy románu

Ačkoli se podle titulu románu *Krásný Antonio* jeví jako jeho protagonista právě tento mladík nadaný nadobyčejnou krásou, z jiného z původně zvažovaných titulů, k němuž se autor sám ještě

---

280 Tamtéž. S. 9. V originále: Per il rispetto che il mio mestiere di cronista deve alla verità, dirò che [...]. Con questo non voglio però affermare che [...]. S. 535-536.

v říjnu 1948 přikláněl, totiž *Syn pana Alfia*²⁸¹, by bylo mnohem patrnější, kdo je skutečným hrdinou této dramatické prózy.²⁸²

Alfio Magnano jako typický sicilský 'kohout'

V postavě Antoniova otce, kterého lze s ohledem na jeho rozhodnutí 'zemřít pro svou věc' označit za skutečného hrdinu románu, ztvárnil Brancati bravurně typického sicilského 'kohouta', pro něhož je mužství jeho i jeho rodiny tou nejdůležitější věcí na žebříčku jeho konzervativních hodnot. Žije v zajetí starobylých zvyků a předsudků jako typický *padrone*, jistý si sám sebou, správností svého chování a svých rozhodnutí; zároveň naprosto necitlivý a bezohledný vůči svému okolí, ať už jde o milovaného syna či manželku, na niž nahlíží jen jako na 'domácí' ženu. Rád hudruje a používá silné výrazy, což je neodmyslitelným znakem jeho statutu. Autor ho navíc ještě podtrhuje využitím dialektu ve chvílích, kdy se Alfio 'rozpálí'. Tento sebevědomý muž, jenž už má sedmdesátku na krku, trpí začínající ztrátou paměti a než si vzpomene, co chtěl vlastně říct, dá mu to někdy pořádnou námahu. Mistrovské a humorné ztvárnění tohoto handicapu ubírá jeho postavě vážnosti a odlehčuje ji.

Když promlouvá se svým synem po návratu z Říma, pochopitelně o samotě, za zavřenými dveřmi, neboť mužské hovory nejsou nic pro ženské ucho, nezapomene po výčtu svých chorob zdůraznit: „Pořád jsem ještě jura, a kdyby to tvá matka nebrala tak tragicky... tak sakra, prostě... cítím se ještě chlap! To ti říkám, aby ses nemusel za svého otce stydět...“²⁸³ V duchu dobré sicilské tradice gallismu se snaží vychovávat i svého syna:

Nikdy jsem se s tebou nestyděl mluvit jak mužský s mužským. Určitě by tě mrzelo, kdybys měl místo otce kus zvadlého křenu, jako mě mrzelo, když mi řekli, že tvůj dědeček platí dva tarí, aby se mohl dívat na nahatou ženskou, utřít si ksicht do kapesníku a odejít, jak přišel... Jenže to už mu bylo skoro osmdesát... (s. 26)

Io non ho avuto mai peli sulla lingua quando ho parlato con te. Sono sicuro che ti dispiacerebbe di avere per padre un rammollito, come mi dispiacqui io il giorno che mi dissero che tuo nonno pagava due tarì per poter guardare nuda una tale, asciugarsi il muso col fazzoletto e andarsene via così com'era venuto... Ma aveva quasi ottant'anni... (s. 558)

Silácké řeči a zdánlivá bezcitnost k panu Alfiovi a celé jeho 'nátuře' neodmyslitelně patří, a tak když potká ve městě Lentiniho a promlouvá s ním o Antoniovi a jeho domnělém rodinném štěstí, podotkne: „Ostatně i jsem měl Antonia až po čtyřech letech manželství. Jak na Mesiáše jsem na něho čekal, na ten kousek ošklivé kůže!“²⁸⁴

281 V originále: *Il figlio del signor Alfio*.

282 Srov. DONDERO, Marco. „Notizie sui testi a cura di Marco Dondero.“ In: BRANCATI, Vitaliano. *Romanzi e saggi*. S. 1669 - 1670.

283 BRANCATI, Vitaliano. *Krásný Antonio*. S. 26. V originále: „Sono ancora in gamba, e se non fosse che tua madre la piglia troppo sul tragico... perdio, insomma... mi sento ancora un uomo!... Questo te lo dico perché non abbia a vergognarti di tuo padre...“ S. 558.

284 Tamtéž. S. 69. V originále: „Del resto, anch'io ebbi Antonio dopo quattro anni di matrimonio. L'ho aspettato come il Messia, quel pezzetto di cosa brutta!“ S. 614.

Bývalého radního Catanie, muže jaksepatří, který do svého jediného syna vkládal spoustu nadějí, by ani v nejčernějším snu nenapadlo, jaká pohroma Antonia postihla. Před ohlášenou návštěvou notáře Puglisiho, který ho má přijít zpravit o situaci mezi Antoniem a Barbarou, kterým to údajně v manželství neklape, se obrací ke své ženě:

A co bys po mně chtěla, abych se hodil do smutku kvůli tomu, že máš místo synáčka kohouta! On se ze samé radosti drbe na hřbetě a já schytám všechny blechy!...[...] A co byste chtěli! Aby Antonio vynášel z domu, co má doma zůstat? Aby si vydržoval nějakou ženskou? Aby všechny služby v domě chodily s nafouklým břichem? Když se vaše dcera mému synovi tak líbí, vy se do toho nemíchejte! (s. 74 - 75)

Cosa vuoi, che mi vesta a lutto perché tuo figlio fa il gallinaccio? Ora vedete! Lui si diverte a grattarsi e io mi prendo le sue pulci!...[...] Cosa desidera? che Antonio porti fuori di casa quello che deve rimanere in casa? Che si pigli una mantenuta? Che faccia gonfiare la pancia alle cameriere? Se sua figlia piace tanto a mio figlio, lui non se ne immischi! (s. 620)

Když mu notář vysvětlí, v čem problém skutečně vězí, uklidňuje se nevěřící Alfio myšlenkou, že to jeho syn dělal Barbaře schválně, protože se mu z nějakého důvodu znelíbila. Tuto jeho domněnku mu syn nemá sílu vyvracet. Poté, co se Antonio vrátí do otcovského domu, domlouvá se starý Magnano s Puglisim o mlčení na veřejnosti:

„Dejte pozor, notáři, protože vůl je dobrý, když mu drží rohy a muž, když drží slovo!“
„V rodině Puglisi byli vždy džentlmeni, my víme, co se sluší a patří! To znamená, že čtrnáct dnů nepůjdeme ke zpovědi a ústa nebudou vědět o tom, čím srdce trpí!“ (s. 97)

„Badate, notaio, che il bue si stima per le corna e l'uomo per la parola!“
„I Puglisi sono stati sempre galantuomini e sanno il loro dovere! Vuol dire che per quindici giorni non andremo nemmeno a confessarci e la nostra bocca non saprà quello che soffre il nostro cuore!“ (s. 649)

Ani ve chvíli, kdy se mu Ermenegildo po Antoniově zpovědi snaží co nejšetrněji sdělit, že to naschvál nebylo, starý 'kohout' Magnano, vědom si své autority, kterou u syna má, se stále nevzdává naděje:

To se mi ale nějak nezdá“ Takovému mladíkovi že by se, jak to říkáš, v tomhle nevedlo? Mladíkovi, který víc času proležel na ženských než na matraci! Připadám si jako v tureckém zajetí! A tak tedy, i kdyby chtěl, ne že by se mu to líbilo, ale tak, za trest, ze sázky, kdybych mu to přikázal já nebo jeho matka, povídám, aby té... jak se sakra jmenuje?... Barbaře předvedl, co dokáže takový Magnano, když chce... tak on, ten kluk jak jedle, že by to nesvedl? (s. 147)

Mi paiono cose dell'altro mondo! Un giovane non sa portare, come dici tu, in porto una faccenda di quel genere? Un giovane come lui che ha passato più tempo sopra le donne che sopra il materasso! Mi paiono cose dei Turchi! E dunque, anche se volesse, non per suo gusto, ma così per sfregio, per scommessa, perché glielo comando io o sua madre, se volesse, dico, far veder a quella diavola lì... come si chiama? Barbara, cos'è capace di fare un Magnano quando vuole... lui, così lungo com'è, non gli basta l'animo di fare nulla? (s. 715)

Teprve když švagr neschválí Alfioův nápad poslat syna za zkušenými milenkami, které by jeho jedinému synovi mužnou sílu jistě dokázaly navrátit a radí mu, „že by bylo líp nepřepínat strunu, zvláště když není dost pevná“²⁸⁵, upadne stařec do pocitu nezadržitelného zoufalství:

Taková hanba! [...] To znamená, že už nemám syna! Umřel mi syn! Měl jsem ho a umřel! [...] Až do včerejška jsem měl syna, byl v Římě a byla to pýcha mého života, měl jsem ho jako na trůně, všichni mi ho záviděli...[...] (s. 150)

Che vergogna! [...] -Vuol dire che io non ho più un figlio maschio! Morì, mio figlio! L'avevo, e morì! [...] avevo un figlio maschio sino a ieri, avevo un figlio a Roma ch'era l'orgoglio della mia vita, che tenevo sopra un trono, che tutti me lo invidiavano...[...] (s. 719)

Ze svých správných zásad však nesleví. Ani ho nenapadne, že by se mohl zamyslet nad tím, jak se cítí jeho, dosud tak vroucně, milovaný syn a řeší jen své vlastní neštěstí. Jeho viníka hledá všude kolem, jen ne u sebe. Ačkoliv je jinak ve víře víc než vlažný a svou ženu si kvůli její zbožnosti často dobírá, najednou si vzpomene na pána Boha:

A pámbu na mě sešle to nejhorší neštěstí, to nejčernější, nejjedovatější neštěstí, jaké vůbec někoho může potkat, že takové by si můj nejhorší nepřítel nevymyslí, kdyby si lámal hlavu tisíc roků. Na tohle pámbu musel myslit hned od chvíle, kdy stvořil svět. (s. 183)

E Domineddio mi manda la disgrazia più cattiva, più nera, più velonosa che si possa mandare a un uomo, una disgrazia che nessun mio nemico avrebbe potuto pensare più perfida, nemmeno se si fosse sforzato il cervello per mille anni. E il Padreterno deve averla in testa da quando creò il mondo. (s. 762)

Syn, jenž byl až dosud smyslem jeho života, pro něho přestal existovat. Jeho zdravotní stav se rychle horší. Po katastrofě, která vstoupila do jeho života, může teď však alespoň skoncovat s přetvářkou, v níž už dlouhá léta žil, pokud šlo o politiku. Tak se Alfio za podpory svého švagra vrací mezi své pravé přátele, mezi něž kdysi patřil také advokát Bonaccorsi. Jako příslušník starší generace a bývalý radní bral Alfio fašismus jako nutné zlo a rozhodl se ho snášet především proto, aby neohrozil kariéru syna, do něhož vkládal všechny své naděje. V den svatby Barbary s vévodou Bronte se stařec neudrží a vykřičí svůj dlouho zadržovaný hněv veřejně:

Pijete nám krev, zloději, ukradnete, co vám přijde pod ruku, loupežníci nepokřtění, koupili jste si spravedlnost a náboženství penězi, které smrdí hnojem! Protože jste našli k sobě stejné zloděje, jako jste sami, ty nenažrané chamtivce s orlicí na čepici, kteří tuhle nešťastnou zemi vyženou až do posledního kamene, [...]. Ale věčně se smát nebudete! Panebože, jednou přece musí přijít svoboda a pak vám budeme moct plivnout do ksichtu! Zase přijde doba džentlmenů! (s. 180 – 181)

Ladri del nostro sangue, ladroni di passo, briganti senza battesimo, vi siete comprata la giustizia e la religione coi vostri soldacci che puzzano di formaggio! Perché avete trovato quegli altri ladroni pari vostri, quegli affamati con l'aquila sulla testa che si mangeranno fino all'ultimo sasso di questa terra disgraziata,...]. Ma non sempre ride la moglie del ladro! Deve venire, perdio, la libertà che vi potremo scaracchiare in faccia! Deve venire il giorno dei galantuomini! (s. 758 – 759)

---

285 Tamtéž. S. 149. V originále: „ch'è meglio non tirare la corda, specialmente quando non è poi tanto forte.” S. 718.

Když ho četník místo na policejní ředitelství z protekce zaveze domů, čímž ho ušetří udání a „přínejmenším vyhnanství“²⁸⁶, a předá ho vyděšené ženě, dokončí Alfio svůj násilím přerušný proslov:

Uvidíš, [...] jak krásnou oprátku jim pověsíme na krk, těm dvěma, co se teď mají tak rádi a vyhrožují, že obrátí celý svět vzhůru nohama a hřbet se jim přitom ježí jako dvěma lvům. Jenže jací jsou to lvi? Vycpaní! Vidělas' už někdy vycpaného lva? Tak to jsou oni. (s. 181-182)

Vedrai [...], vedrai come gli hanno combinato bene il cappio a quei due che ora si fanno tenere, e minacciano di spaccare mezzo mondo, e alzano il pelo come due leoni! Ma che leoni sono? Impagliati! Li hai visti i leoni impagliati? Questi sono loro e nient'altro! (s. 760)

V kruhu socialistů se však úplně dobře necítí, na jeho vkus se zabývají až příliš diskusemi o filozofii a politice a málo těmi o ženách. Když jedné březnové noci roku 1942 procházel městem, do jehož ticha se rozezněly sirény, „místo aby zamířil k svému domu, vnořil se do spleti známých smrdutých uliček, v nichž noční chodec slyšívá zprava i zleva ženské hlasy: «Pojď dovnitř! Počkej chvíli!»“²⁸⁷ Aby očistil jméno Magnano, rozhodl se toho večera ukončit svůj život právě zde. Když ho vyděšená Mariuccia, „děvče kterému pod kůží neproudila ani kapka krve“²⁸⁸ nechtěla vpustit do svého brlohu ze strachu, co si druhý den řeknou lidi, až je spolu najdou, odvětil rozhodně:

To právě chci, [...]. Chci, aby mou mrtvolu našli zde! Chci, aby celá Catanie věděla, že Alfio Magnano v sedmdesáti ještě chodil za kur... Promiň, nechtěl jsem tě urazit. Vždyť jsem sem nakonec přišel umřít. (s. 200)

Voglio proprio questo [...], voglio che mi trovino morto qui! voglio che tutta Catania sappia che Alfio Magnano coi suoi settant'anni andava a putt... Scusami, non lo dico per offenderti. Tant'è vero che non voglio offenderti che sono venuto a morire qui. (s. 784-785)

Antonio Magnano jako oběť gallismu a katolické morálky

Antonio je syn milujících rodičů ze střední vrstvy catanijského měšťanstva, jejíž život je ovlivněn zažitými stereotypy, jež oni sami považují za samozřejmé. A i když se svým životem zdaleka nejsou spokojeni, berou ho každý po svém jako úděl a nemají snahu na něm cokoli měnit. Ve stejném duchu vychovávají také svého syna a očekávají, že bude jejich cestu následovat. Jsou to právě tyto stereotypy, které jejich citlivého syna obdařeného výjimečnou krásou a něhou, formují a způsobí, že svoji fyzickou indispozici prožívá jako neštěstí a životní zklamání a které se v okamžiku zveřejnění stane jeho osobní tragédií. Tuto postavu obdařil Brancati nerozhodností, pasivitou a melancholií, jež Antonia od začátku románu obestírá. Postupně může čtenář z jistých náznaků vytušit, že s krásným mladíkem, jenž se ke svým 'rádoby' milenkám chová poněkud

286 Tamtéž. S. 181. V orinále: „almeno il confino“. S. 759.

287 Tamtéž. S. 199. V originále: „E invece d'infilare la via che conduceva alla sua casa, imboccò certi vicoli puzzolenti ove di solito il passante notturno sentiva a desta e a manca fiati di donne che dicevano: «Entra, via! Fermati un momento!»“ S. 784.

288 Tamtéž. S. 200. V originále: „una ragazza senza una goccia di sangue sotto la pelle.“ S. 784.

nadřazeně, nebude něco v pořádku. Způsob, jakým se ke svému 'problému' staví, fakt, že nedokáže domluvený sňatek rozhodně odmítnout, ačkoli si je dobře vědom své indispozice, a konečně i chování po jeho prozrazení, které je jen pasivním trávením vlastního neštěstí a rezignací na společenský i politický život, rozšiřuje řadu Brancatiho antihrdinů.

Na rozdíl od většiny Sicilanů, kteří „nebyli nijak urostlí a měli křivé nosy“²⁸⁹, Antonio „byl krasavec.“ „Nečekaná něha se linula z jeho olivově zbarveného obličeje, osmahlého jadrným vousem, zároveň však velice něžného a pod očima, v místech, kde začínají líce a kam dlouhé řasy tak často vrhaly svůj stín, jakoby zvlhlého slzami“.²⁹⁰ Byl dobrotivý a „provždy si uchoval svou provinciální přívětivost.“²⁹¹ Navíc „zůstal upřímný a líný jako číšník v sicilské kavárně.“²⁹² Nejspíš právě tyto vlastnosti byly důvodem, proč se mu ve fašistickém Římě plném korupce, jak autor na stránkách románu opakovaně naznačuje, nepodařilo prosadit. Zato s ženami slavil Antonio úspěchy, což mu vedle jeho štíhlého atletického těla kamarádi záviděli:

S Antoniem se ženy cítily ujařmeny, zároveň však dokonale a beze zbytku šťastné a jako doma: hořely něhou, trpěly a dychtily tak příjemně, až člověka napadlo, že se jich zmocnila jakási nevyčísitelná anomálie a smísila v jejich duši rozkoš s bolestí v totální ztrátu jakékoli soudnosti, což je ostatně jediný stav, kdy si člověk dovolí pronést nahlas slova: Jak jsem šťasten! (s. 10)

Le donne si sentivano dominate, e insieme, a loro agio completo e perfetto: accanto a lui, bruciavano dolcissimamente, e soffrivano, e impazzivano con una soavità sì profonda da far pensare che una grave anomalia si fosse impadronita di esse confondendo il piacere e il dolore in quella totale mancanza di discernimento, che è il solo stato in cui una persona osa dire a vole alta: io mi sento felice! (s. 536 – 537)

Tak plynula jeho léta v Římě, zdánlivě šťastně, provázena občasnou melancholií, jejíž příčiny nikdo zcela nechápal. Teprve o několik let později, po tragickému rozchodu se zbožňovanou Barbarou, odhalí tento citově založený muž svému strýci jako jedinému důvěrníkovi, že zážitek prvního pohlavního aktu bez skutečné lásky měl pro jeho další milostný život fatální následky:

Až do osmnácti se mi o tom zdávalo, pak se mi to jednou napůl povedlo v jednom nevěstinci ve via Maddem; a večer jsem pak zvracel. Bylo to třetího května 1924. Potom už k tomu nedošlo nikdy, ani ve snu a ani napůl, protože pokaždé, když jsem vešel do té ulice, nebo když se mi v hlavě objevil ten třetí květen, přišlo mi na zvracení, jako bych měl mořskou nemoc. (s. 123)

Fino a diciotto anni la feci nei sogni; poi, una volta, la feci a metà in una casa di via Maddem, e la sera vomitai. Era il 3 maggio 1924. Dopo non la feci più, nemmeno nei sogni e nemmeno a metà, perché ogni volta che imboccavo quella via, o il mio pensiero, aggirandosi fra i ricordi, capitava in quello del 3 maggio, sentivo un moto di vomito come chi è preso dal mal di mare. (s. 683-684)

289 Tamtéž. S. 9. V originále: „la bassa statura, e i nasi ebraici.” S. 563.

290 Tamtéž. V originále: „era bellissimo” „Un 'istantanea dolcezza si partiva dal suo volto olivastro, affumicato potentemente dalla barba, ma delicatissimo e quasi unto di lacrime al di sotto degli occhi, nel primo contorno delle guance su cui le lunghe ciglia trattenevano a volte la loro ombra”. S. 536.

291 Tamtéž. S. 14. V originále: „conservò sempre l'amabilità del provinciale”. S. 542.

292 Tamtéž. S. 15. V originále: „era rimasto pigro e sincero come il cameriere di un caffè siciliano”. S. 542.

Situace se pak na určitou dobu zlepšila, a to těsně po příjezdu do Říma: „Večer, hned když jsem přijel, jsem pojedl a popil více než obvykle, a odešel jsem do jistého domu, a dříve než se mne stačily zmocnit obavy a hnus, podařilo se mi stát se mužem.“²⁹³ Tyto okamžiky Antoniova štěstí, ačkoliv nebyly zdaleka tak časté a bezproblémové jako u jiných mužů jeho věku, mu umožňovaly jednou za týden učinit šťastnou jednu ze všech těch žen, které ho zbožňovaly a toužily po jeho něžné, smyslné lásce. „Dva dny potom mi v krvi zůstávala chuť medu, a stačilo, abych se dotkl nebo jen viděl něco živého a zakoušel jsem něhu až k omdlení...“²⁹⁴ Avšak při pokusu učinit šťastnou Inge, snoubenku sličného důstojníka, do níž se Antonio nejprve platonicky zamiluje, a která mu až v intimní chvíli svěří příčinu svého velkého trápení, totiž právě „onu neschopnost“ svého snoubence, dojde k onomu osudnému neštěstí:

[...] a užuž jsem si v duchu říkal, aby mi neunikl hrdlem, nahlas, ten výkřik, který jsem v sobě cítil narůstat, když... [...] nenadálý mráz a strnutí mi vešlo do těla, a právě v tom místě, které, kdybych snad měl v té chvíli zemřít, zmrznout nebo ochrnout, které bych chtěl mít zasaženo až naposled. [...] To byl konec, to byla moje smrt! (s. 130)

[...] già mi ammonivo mentalmente di smorzare il grido che mi sentivo in gola e che fra poco avrei gettato, quando... [...] un improvviso freddo e sgomento mi entrò nel corpo, e proprio dalla parte che, se in quel momento avessi dovuto morire per progressivo congelamento e paralisi, avrei voluto che fosse raggiunta per ultima! [...] Era la fine, era la morte per me! (s. 692-693)

Rozněžněný Antonio v tom bolestném okamžiku pochopil, že jeho schopnost fyzicky milovat ženu je navždy ztracena. Vědom si své hrůzné indispozice, snažil se zpočátku vzdorovat a plánovanému sňatku předejít. Poznámky autoritativního, nic netušícího otce však nešťastného, citlivého syna hluboce zraňovaly: „Kamaráde, třicítku máš na krku. Za chvíli už nebudeš moct... To říkám jenom tak, my máme dobrý kořínek a budeme moct pořád dokola.“²⁹⁵

Když se pak ale ve městě setká s Barbarou, do níž se ihned všemi smysly své něžné duše zamiluje, vzbudí v něm tato dívka novou touhu a naději. Bláhově uvěří, že se mu po boku této krásné, zbožné a nevinné dívky vrátí mužná síla do oněch míst, jež v Římě nadobro opustila:

Nenadálé zakolísání v chůzi ji oddělilo od matky a přistrčilo těsně k mladíkovi, který tak mohl postřehnout vůni závoje a krví prudce zahřáté kůže, jehlice ze želvoviny a šatů uchovávaných v truhlici spolu se sušenými květinami: vůně, jakou neměla žádná žena v Římě, mu vnikla do těla jako nůž. Zůstal nehybně stát a jen sledoval hada, který mu vnikal do nervů a ukusoval mu je u kořínků. (s. 40)

Un istantaneo vacillamento del passo la staccò dalla madre e la portò vicinissima al giovane che poté sentire l'odore di velo, di pelle bruscamente riscaldata dal sangue, di

293 Tamtéž. S. 124. V originále: „La sera stessa del arrivo, dopo aver cenato e bevuto più del solito, mi recai in una certa casa e, prima che avessi il tempo di aver timore o nausea, riuscii a essere un uomo!...“ S. 684-685.

294 Tamtéž. S. 125. V originále: „...e dopo, per due giorni, mi rimaneva un sapore di miele in tutto il sangue, e qualunque cosa troppo vivace vedessi o toccassi o sentissi aveva una dolcezza da farmi quasi svenire...“ S. 686.

295 Tamtéž. S. 27. V originále: „Amico, hai quasi trent'anni. Fra poco, non ce la fai più... Dico per dire, perché noi siamo di buona razza, e ce la facciamo sempre.“ S. 559.

forcine di tartaruga, e di'indumenti conservati a lungo insieme a vecchi fiori, odore che nessuna donna di Roma aveva mai posseduto e che gli saettò dentro la carne come uno scotimento profondo. Egli rimase immobile, seguendo il corso di quella specie di serpe che gli era entrato nei nervi e li mordeva alla radice. (s. 575-576)

Očekávaný zázrak po boku Barbařiny nevinnosti se však nedostaví. Odhalení Antoniova 'tajemství' patrného z náznaků jeho chování, jemuž však nikdo nikdo z jeho okolí nevěnoval pozornost, ať už to byli jeho přátelé, strýc Ermenegildo a tím méně vlastní otec, který v synovi viděl muže naprosto odlišného, je pro Antonia tragédií, jež má několik dimenzí:

- Pocit hanby a studu za neštěstí, které jeho selhání znamená pro otce, zároveň však lítost nad tím, že otci stačí 'jen' toto jeho ztroskotání, aby ho zcela zapudil.
- Radu svého strýce – světoběžníka – který poukazuje na Antoniovu nezodpovědnost, když se pro sňatek rozhodl, mu radí, aby z tohoto provinčního města zmizel: Tuto alternativu však Antonio ve své slabosti a nerozhodnosti nedokáže akceptovat. Je totiž i po vynuceném rozchodu do Barbary stále zamilovaný a nedokáže se od ní odpoutat. Jejím rozhodnutím opustit ho, je sice bolestně zasažen, chápe ho však, za daných okolností, jako výraz opravdovosti její katolické víry. Přestože ji ostatní považují za chladnou a vypočítavou, Antonio dál platonicky sní o její lásce. Po svatbě s vévodou Brontem chodí dokonce „jako nějaký zlodějíček svíček na hřbitově“²⁹⁶ vyčkávat před jeho palác, jestli snad nezahledne svou milou vyhlédnout z okna. Toto chování mu sice působí frustraci, ve slabosti své povahy se ho však nedokáže vzdát:

...zachvácen takovým hnusem k sobě samému, [...], položil dlaň na mechem pokrytý kámen a do té dlaně se vyplakal, a protože měl stále ještě ve zvyku používat voňavku, kterou se voněla Barbara, měl navíc sladkou iluzi, že nepláče na své ruce, ale na její líci. (s. 204 -205)

...sentendosi pesare addosso un tale schifo di se stesso che, [...], poggiò la mano a una pietra coperta di muschio, e su quella mano pianse lungamente; e poiché soleva profumarsi con l'essenza usata da Barbara, per un certo tempo ebbe la soave illusione di piangere, no sulla propria mano, ma sulla guancia di lei. (s. 790 - 791)

- Pocit ponížení, méněcennosti, že celá Catanie spekuluje o milostných „úspěších“ „toho krásného mladíka, pro kterého zvedla oči od modlitební knížky i ta nejucudnější dívka“²⁹⁷ a že je jeho osud pro smích celému městu a možná i celé Sicílii.

Tato tragédie ovládá všechny Antoniovy smysly a nedokáže se od ní ani na chvíli odpoutat. Nic na tom nedokáže změnit ani opětovný zájem žen všech věkových i společenských kategorií, šťastných, že je jejich krasavec opět volný, a ochotných strávit s ním zbytek života. Všechny chtivé pohledy i milostné dopisy jsou pro něho jen výsměchem jeho neschopnosti a mužské

296 Tamtéž. S. 204. V originále: „come un ladro di lampadine“. S. 790.

297 Tamtéž. S. 152. V originále: „il bellissimo giovane che faceva alzare lo sguardo dal messale alla più santa delle ragazze“. S. 721.

slabosti, která dodává ženám pro jejich pohlaví nezvyklou a podle něho nevhodnou odvahu, vyhrazenou podle zažitých stereotypů v této společnosti výhradně mužům:

Při své nedůtklivosti, která rostla každým dnem, se domníval, že v ženách vyvolává nenormální, nepřírozenou a maličko zřůdnou chtivost: takzvanou výlučně duševní lásku, která podle jeho názoru pod rouškou nevinnosti a útrpnosti skrývala zběsilou chlapeckou agresivitu. [...] Což to nebyly snad způsoby toho nejotřelejšího donchuanství? (s. 176)

Nella sua permalosità, che cresceva di giorno in giorno, egli sospettò di provocare nelle donne una voluttà anormale, innaturale, leggermente mostruosa: il cosiddetto amore esclusivamente spirituale che celava, secondo lui, sotto la pietà e il candore, una feroce aggressività maschile. [...] Non erano questi i mezzi del più consumato dongiovannismo? (s. 753)

Antonio žije uzavřen ve své marné kráse a bolesti a nic nezmůžou ani výčitky bratrance Edoarda, skutečného sicilského kohouta, který se ze svého krátkého pobytu v koncentračním táboře vrátí s novým pohledem na Antoniovu 'záležitost' a snaží se ho, bohužel však neúspěšně přesvědčit, že smysl života může být i v něčem jiném:

Ano, záležitost, a ke všemu ještě nijaká. V jiné zemi by to byla maličkost! Ale my ne! Pro nás je to tragédie! Protože my na nic jiného nemyslíme! [...] Copak ty nevíš, že strávit život bez ženy není žádná hanba? [...] Pomysli, co všechno bys mohl dokázat, kdybys ve dne v noci nemyslel jen na to! (s. 219-220)

Incidente, sì, e anche da nulla. Per qualunque persona di un altro Paese, sarebbe stato un incidente da nulla. Ma per noi no! per noi è una tragedia! perché noi pensiamo sempre a una cosa, a una sola cosa, a quella! [...] Ma lo sai che non c'è nessun disonore a passare tutta la vita nella castità? [...] Ma pensa quante cose avresti potuto fare, se non ti fossi chiuso giorno e notte in un pensiero a consumarvi dentro la vita?... (s. 811)

Právě tento citát jako by byl v závěru románu jeho poselstvím, které degraduje „velikost“ Antoniova problému. Uzavírá se tak kruh, jenž začíná na začátku, a sice samotným výběrem jména protagonisty: Magnano²⁹⁸. Už jím autor naznačil, s jistou dávkou ironie, kontrast mezi domnělou velikostí tohoto krasavce coby miláčka všech a jeho malostí, s níž se poddává a dalo by se dokonce říci oddává vlastnímu neštěstí. Svůj osud přijímá naprosto rezignovaně, jakkoli trpí především pod tlakem společnosti a jejích konvencí.

Ermenegildo Fasanaro jako světoběžník a antifašista, jenž ztratil víru

V postavě světoběžníka, starého mládence a příznivce Croceho filozofie Ermenegilda Fasanara vykreslil Brancati muže zastávajícího jednoznačně antifašistické pozice. Tento bratr matky, jenž žil dvacet let mimo ostrov, považuje sám sebe za bohatého člověka a požitkáře a se svými politickými názory se mezi přáteli netají. Souhlasí sice s tím, že by se třídní rozdíly neměly prohlubovat, nicméně vůči komunismu i socialismu je skeptický. Bydlí v Římě v jedné z nových čtvrtí města a když ho Antonio jednoho dne navštíví, doporučuje mu, aby se vrátil domů do Catanie. Ani on netuší nic o jeho problémech a domnívá se, že nezdravá barva jeho pleti,

²⁹⁸„Magno“ znamená v italštině *veliký*

občasná melancholie a nedostatek nadšení ze života jsou důsledkem příliš bujarého donchuánského způsobu života v hlavním městě, s nímž má své vlastní zkušenosti. Z obavy o synovcovo zdraví proto podporuje Antoniův plánovaný návrat za účelem sňatku:

Co vlastně v Římě děláš? Chceš objevit, jestli ta věc, na která ti tak záleží, má dno? Kdepak, ta dno nemá, to ti říkám já. Můžeš se snažit od ráno do večera a od večera do rána, a nic, shoříš jak svíčka. [...] Vsadil bych se, že patříš k těm, co by dali celý svůj majetek, jen aby každou noc dosáhli vysoké cifry... Je to tak, nebo se mýlím? (s. 19)

Cosa fai a Roma? vuoi scoprire se quella cosa ha un fondo? Non ne ha fondo, te lo assicuro. Ci stai giorno e notte spora, e ti consumi come una candela! [...] Sono sicuro che sei di quelli che darebbero un patrimonio pur di raggiungere ogni notte una cifra alta... È così o mi sbaglio? (s. 548)

Také strýc věří, že má Antonio kontakty na významných místech, zároveň ale ví, že není žádným přesvědčeným fašistou. Proto s ním zavede řeč na téma *duce*:

„Říká se, že má syfilitický vřed v žaludku a ne rakovinu!“
„A to mi říkáš až teď?... Panebože, to jsme v háji! Na syfilitický vřed stačí dvě injekce. Na druhé straně, jestliže ten chlap umře, co bude potom? Kdo převezme moc? Těch pár zlodějů, co má u sebe? Ti se pozabíjejí mezi sebou, až se budou dělit o kořist. Komunisti, kteří jsou teď ve vězení? To by pro nás bylo ještě horší. Protože fašisti, to jsou aspoň žvanilové, a ty bestiality, co mají v hlavě, dělají špatně, zatímco tamti jsou poctiví a přísní a dělali by všechno jaksepatří...“ (s. 21)

„Dicono che abbia un'ulcera sifilitica, non cancro!“
„E me lo dici ora?... Perdio, siamo rovinati! Un'ulcera sifilitica scompare con due iniezioni... D'altro canto, se muore lui, che succede? chi prende il potere? i quattro ladri che gli stanno attorno? si ammazzano a vicenda nella spartizione del bottino. I comunisti che stanno in carcere? sarebbero peggio dei fascisti. Perché questi almeno sono dei cialtroni e le bestialità che hanno in testa le fanno male, mentre quelli sono onesti e rigorosi e le bestialità le fanno bene...“ (s. 550 - 551)

Po účasti v občanské válce ve Španělsku se onoho osudného léta Ermenegildo vrací z pevniny domů „zestárlý, unavený a vyhublý. Kůže, pod níž nebylo maso, na něm visela, jako by k němu nepatřila.“²⁹⁹ Lidé *cavaliere* Fasanara jen stěží poznávali, když pomaloučku procházel po důvěrně známé ulici Etnea, nebo se zastavil ve staré kavárně a přitom „se opíral o svou ebenovou hůl se stříbrnou rukojetí, kterou tehdy v roce 1918 lehounce točil v pravé ruce přehazuje si ji z prstu na prst: nyní jakoby s přátelským soucitem se snažila podepřít zestárlé tělo“³⁰⁰. Trpící nejen výpadky paměti, ale i závratěmi a bolestmi, hrůzami války zbavený zbytku iluzí, které snad ještě v Římě míval, i víry v boha, přichází vlastně do rodné Catanie zemřít. Do kruhu svých antifašistických přátel zavede zpět nejen švagra Alfia, ale sblíží s nimi i synovce Edoarda. Sám

299 Tamtéž. S. 113. V originále: „invecchiato, stanco, dimagrito. La pelle, svuotata della carne, gli pendeva floscia da tutte le parti quasi non aderendo alla persona.” S. 671.

300 Tamtéž. S. 114. V originále: „appoggiato contro il fianco, quel bastone d'ebano col manico d'argento che, nel 1918, roteava mollemente nella sua mano destra passando da un dito all'altro, pareva tendersi con tutto l'affetto possibile nello sforzo di sorreggerlo.” S- 671.

však svůj příchod ohlásí slovy: „Nejsem už ani antifašista, ani fašista.“³⁰¹ A na námitky ostatních, že by se snad měl k některé straně hlásit, odpoví:

Já se hlásím ke straně červů, kteří za chvíli ze mne budou ukusovat, nebo, chcete-li, stojím na stanovisku mé lebky, která se jistě neporušená zachová až do doby, kdy fašismus a antifašismus už budou jen prázdná slova! (s. 165)

Sono del partito dei vermi che fra poco mi mangeranno la carne addosso; o se volete, la penso col mio teschio, che certamente si conserverà intatto fino a un tempo in cui fascismo e antifascismo non significheranno più nulla. (s. 739)

Při procházce městem nazítrá po veřejném výstupu starého Magnana pak Gildo, coby svůj epilog před smrtí, oplatí oblíbenému synovci jeho zpověď. V této poměrně dlouhé pasáži románu, která je jen místy přerušena krátkým dialogem, jenž se však netýká tématu, strýc polemizuje s Croceho idealismem dějin a snaží se ho ještě na poslední chvíli pochopit. Jeho vnímání světa a pravdy však není s tímto „naším největším žijícím filozofem“³⁰² zcela totožné. Když vejdou do baziliky Collegaity, změnil jeho úvahy směr. Vzpomene si, že mu „otec Raffaele, ten skrček“³⁰³, při zpovědi řekl, že příliš miluje své hříchy:

A jaké, prosím vás? Že si musím obstarávat hodně peněz, že rád povídám, že závidím jinému, když náhodou začne povídat on, že si občas balím kufry a cestuji, že lovím služby, že pokouším ženu svého bližního? Tím vším jsem unaven a v tomto ohledu tedy cudnější než světec. Ujišťuji tě, Antonio, že kdybych miloval pohlavní čistotu, chudobu a odříkání jenom proto, že to jsou křesťanské ctnosti, a ne proto, že mi přinášejí úlevu a potěchu, šel bych rovnýma nohama do nebe. Avšak i v tomhle jsem bohužel ten starý požitkář, jakým jsem vždycky býval, jakými jsme my Fasanarové bývali, myslím mužské, protože ženy, to byly svěťky! (s. 193)

e quali, per favore? Il peccato di dovermi procurare molto denaro, il peccato di eccellere nelle conversazioni, il peccato d'invidiare un altro se per caso eccelle lui, il peccato di preparare i bauli e viaggiare, il peccato di adescare le serve, il peccato di anfanare sopra la moglie di un amico?...ne sono più stanco di un santo! Ti assicuro, Antonio, che se amassi la castità, la povertà e la clausura solo perché mi danno sollievo e godimento, andrei in cielo con tutte le scarpe. Ma anche in questo, purtroppo, sono il vecchio sensuale di una volta, quello che siamo stati tutti i Fasanaro, almeno i maschi, perché le femmine sono state delle madonne! (s. 776)

Edoardo Lentini jako kariérista fašistické Itálie

Také Antoniův bratranec a přítel Edoardo Lentini – otec pěti dětí – je 'kohoutem', jemuž žádná 'slepice' neunikne. Tento mladý, prozíravý, aktivní a ambiciózní muž dobře ví, že bez příslušnosti ke straně a dostatečného pochlebování na správných místech žádnou funkci v řídicím aparátu nezíská. Je fašistou z čistého pragmatismu a má záslusk na místo starosty Catanie. Se svým přítelem Antoniem, který na rozdíl od něho žádné podobné ambice nemá, se může bavit otevřeně:

Antonio roztomilý! Je mi dvaatřicet a potřebuju něco dělat. Svědomí si nedám do pořádku, když zůstanu doma, nebudu nic vydělávat a tchán se na mě bude dívat jak na psa. Tenhle

301 Tamtéž. S. 165. V originále: „Non sono più né antifascista né fascista.” S. 738.

302 Tamtéž. S. 192. V originále: „nostro grande filosofo vivente.” S. 775.

303 Tamtéž. S. 193. V originále: „quello sgricciolo di padre Raffaele”. S. 776.

režim vydrží ještě nejmíň sto roků a my nebudeme nikomu musit skládat účty z toho, co jsme dělali: ale i když režim padne, nepřipravuju si žádné alibi. [...] Na druhé straně, já bych se choval jako čestný člověk, a svou čest bych prokazoval tím, že bych nekradl, zdvořile se ke všem choval a přál všechno nejhorší režimu, jemuž bych sloužil tak svědomitě a dokonale, jak jen může sloužit člověk, který zná všechna jeho tajemství. (s. 38-39)

Antonio mio, ho trentadue anni, e ho bisogno di lavorare. Non è rimanendo a casa a non guadagnare nulla e a farmi guardare brutto da mio suocero, che salvo la mia coscienza. Questo regime durerà più di cento anni e noi no dovremo render conto a nessuno dei nostri atti; ma anche se il regime cadrà, io non mi preparo degli alibi. [...] D'altro canto, io sarò un uomo onesto, e farò consistente la mia onestà nel non rubare, nel trattar tutti gentilmente e nell'augurare il male al regime che servo con quella precisione ne coscienza che può avere soltanto chi gli sta bene addentro e ne conosce i segreti! (s. 573)

Když se po vzrušené hádce na téma Hitler, k níž došlo v salóncu fašistického sekretariátu po rozšíření zprávy o Antoniově impotenci, rozhodne Lentini vzdát funkce starosty a konečně s fašisty skoncovat, zamíří na důkaz opravdovosti tohoto svého rozhodnutí rovnou mezi antifašisty. Proti jejich počátečním námitkám se hájí slovy:

Drahý mistře, těm lidem se přece nedá věřit. Ve fašistické legitimaci je schválně napsáno 'Věřit!', protože tomu, co oni říkají, se právě věřit nedá. Na každý pád vám řeknu, že incident jsem vyprovokoval já, protože jsem přede všemi partajními inspektory řekl, že Hitlerovi spálil koule otravný plyn! (s. 163)

Caro maestro, nessuno crederà alle loro parole. Nella tessera fascista c'è scritto appunto *credere!* perché tutte indistintamente le cose che dicono loro non sono da credere. In ogni modo, sappi che l'incidente in federazione è stato provocato da me, perché sono stato io a dire, davanti a tutti gl'ispettori, che Hitler ha i c. bruciati dal gas! (s. 736-737)

Své nezvladatelné pudy a choutky si Edoardo vybíjí kudy chodí a dokonce ani po návratu z vězení, kde v tomto směru proběhla jeho proměna, jak sám mylně doufá, se po návštěvě stále stejně zdrceného Antonia svému nutkání neubrání. Cestou domů se pod schody zmocní dcery domovníka. Přerývaným hlasem plným vzlyků pak líčí do telefonu, co se mu stalo, a prosí přítele za odpuštění, že chtěl moralizovat a snažil se ho přesvědčit, že se bez těchto 'věcí' dá žít.

Ženské postavy v románu

Nejdůležitějším ženským postavám v románu přisoudil autor zcela pasivní roli a zdůraznil tak postavení, jaké ženy zaujímaly v tradiční sicilské hierarchii. Přestože Antoniovu matku dělí od její snachy Barbary celá jedna generace, obě ženy jsou zcela v područí svého *padrona*: Rosaria svého manžela Alfia a Barbara svého otce, notáře Puglisiho. Společná jim je také jejich oddaná zbožnost, jakkoli jsou její projevy odlišné.

Barbara Puglisiová

Barbara je krásná a ctnostná dívka z bohaté rodiny. Její dědeček z matčiny strany byl hrabě, jehož děvče chodívalo pozorovat klíčovou dírkou a vydrželo to celé dlouhé hodiny. Bylo to v dobách, kdy se tento starý, pošetilý muž přestěhoval ze svého paláce na náměstí s platany do notářova

domu a přestal vycházet ze svého pokoje. Tato její mánie vyvolávala v rodičích obavy. Pak se jí ale dostalo klášterní výchovy, „naučila se hrát na housle a malovat, chodila do divadla, na koncerty a na přednášky, aniž by se tím v nejmenším zkompromitovala uměním a myšlením: obojí jí zůstalo zcela cizí.“³⁰⁴ I cestou do kostela ji doprovázela matka. Byla zvyklá poslouchat pokyny rodičů, o jejichž správnosti ji ani nenapadlo pochybovat. A tak teprve v okamžiku, kdy jí řekli, že se nedopustí ničeho zlého, když bude na Antonia myslet, začne o krásném mladíkovi, kterého zná celá Catania, živě snít. Po svatbě s ním pak tráví bezstarostný a spokojený život na catanijském venkově v nekončících objetích. Když ale po návratu do města vyjde najevo, že je po třech letech manželského života „na chlup stejná jako když odešla z domu“³⁰⁵, a dostane se jí patřičného vysvětlení, jak má podle církve svaté život manželů správně vypadat, přijde ke slovu opět její poslušnost a přísná morálka, kterou u ní, podle své zpovědi strýci, slabošský Antonio obdivoval:

Její morálka mi připadala přímo majestátní, připomínala mi všechny ty kostely, kam chodila, než se provdala, a co se mužských týče, byla čistá jako nepopsaný list papíru. Nic nevěděla, na nic se neptala, neustále se červenala [...] (s. 142)

La sua moralità mi sembrava addirittura maestosa, ella m'incuteva il rispetto di tutte le chiese che aveva frequentato prima di sposarsi, ma nel campo dei rapporti con gli uomini, era bianca come un foglio di carta. Non sapeva nulla, non domandava nulla, arrossiva continuamente [...] (s. 709)

Při schůzce v sakristii kostela, kterou si paní Rosaria na zpovědníkovi vyprosí, se setká s Barbarou s chladnými očima. Cítí se svým manželem podvedena: „Antonio mě vůbec nikdy neměl rád: vždycky mnou pohrdal!“³⁰⁶ Zoufalá matka se jí snaží marně vysvětlit, že to, co potkalo jejího syna, je neštěstí, které se naopak muži přihodí spíše v případech, „když dotyčnou ženu považuje za něco, co mu přišlo rovnou z nebe...“³⁰⁷ Prosbám tchyně, aby své rozhodnutí ještě zvážila a na naplnění manželství počkala, nechce Barbara dopřát sluchu. Naopak hrdě odvěti: „Doufala jsem, že jste mě přišla utěšit, když jsem tři roky trpěla!“³⁰⁸ To už Rosaria nevydržela a snaže pověděla, co si doopravdy myslí:

[...] teď už je mi to jasné! Za to, co se stalo, vynadej sama sobě! Já jsem si vždycky myslila, že jsi studená jak kus ledu, a že i toho nejlepšího přejde chuť, když na tebe sáhne! Vynadej sama sobě! (s. 107)

[...] ecco la spiegazione di tutto! L'hai detto tu stessa!... Pigliatela co te stessa, allora, se è accaduto quello che è accaduto! L'ho pensato sempre che sie fredda come il ghiaccio e fai passare la voglia chi si sente il più bravo. Pigliatela con te stessa dunque! (s. 663)

304 Tamtéž. S. 49. V originále: „imparò a suonare il violino e a dipingere, andò a teatro, ai concerti e alle conferenze, senza con questo compromettersi minimamente con l'arte e il pensiero, che le rimasero tutto estranei. S. 587.

305 Tamtéž. S. 77. V originále: „tale e quale come è uscita dalla casa“. S. 624.

306 Tamtéž. S. 105. V originále: „Antonio non mi ha voluto mai bene: mi ha sempre disprezzata.“ S. 660.

307 Tamtéž. V originále: „quando quella persona egli la crede una cosa del cielo...“

308 Tamtéž. S. 107. V originále: „Io speravo che lei fosse venuta a consolarmi sapendo cosa ho sofferto in questi tre anni!“ S. 662.

Antoniova matka Rosaria

Tato upřímně zbožná žena a milující matka ctí přísná pravidla katolické morálky. Se svým mužem sdílí dobré i zlé, toleruje věčné hudební i jeho nevěry, které společnost vnímá u mužů jako něco normálního. Pro radu v nouzi však nezajde za svým mužem, či přítelkyní, která by mohla její intimní starosti prozradit, nýbrž za svým zpovědníkem, jenž je, alespoň oficiálně, vázán zpovědním tajemstvím. Zašla za ním také po oné události se služkou. Starý kněz Giovanni, který sám dobře věděl, „že k Antoniovy nechová city ve všech ohledech křesťanské“³⁰⁹, se rozohnil nad skandální situaci, k níž v kostelíku dochází, neboť oči mladých dívek nejsou během mše upřeny ke kazatelně, ale do míst, kde sedí její syn. Spousta se jich navíc u zpovědi přiznala, že na něho myslí příliš často a způsobem, který se vymyká jejich dobrému vychování. Nejlepší by podle něho bylo, kdyby si Pán Bůh k sobě jejího syna co nejdříve povolal, aby nemohl škodit těm nevinným bytostem. Nakonec řekl: „Mohl by také oslepnout!“³¹⁰ Nešťastná matka se vrátila domů a běžela hned zkontrolovat, zda její syn neoslepl. Jeho pozdější indispozici proto chápe jako tento 'boží trest' nejen za synovu krásu, ale možná také za manželovy přílišné aktivity v této oblasti. Samozřejmě ví o těchto domněnkách jen ona sama a čtenář.

3.2.6 Témata a motivy v románu

Prostřednictvím vyprávěného příběhu a románových postav chtěl Brancati tentokrát především vymalovat fresku italského fašismu, což se mu díky propojení s fenoménem gallismu podařilo dokonale. Inspirací mu byla zajisté postava samotného *duceho*, kterou v dobách mládí tolik obdivoval a jenž byl proslulý svojí slabostí vůči ženskému pohlaví. Pro svoji mužnost byl vzorem italským mužům a ženami byl zbožňován, jak o tom nalezneme zmínku i v tomto románu: Druhý den, po bujarém večírku v penziónu Eros sdělil Edoardo Antoniovi, co se dozvěděl včera v noci od majitelky podniku: „Po vašem odchodu mi přísahala, že by dala deset let života za to, kdyby mohla strávit jednu jedinou noc s Mussolinim.“³¹¹

Galismus ve službách fašismu

Politická angažovanost jednotlivých postav románu je tak v přímém vztahu s jejich aktivitami ve smyslu gallismu, tedy posedlosti ženami, milostnými úspěchy, touhou získat nikoliv skutečnou lásku, ale především ženské tělo, ať už se tak děje ve veřejném domě, či v mimo-manželském vztahu.

---

309 Tamtéž. S. 12. V originále: „di nutrire nei riguardi di Antonio sentimenti non perfettamente cristiani“. S. 539.

310 Tamtéž. S. 13. V originále: „Potrebbe anche perdere la vista!“ S. 540.

311 Tamtéž. S. 38. V originále: „Dopo la vostra partenza, mi ha giurato, con le lacrime agli occhi, che darebbe dieci anni della sua vita pur di passare una sola notte con Mussolini. S. 572.

S využitím tohoto klíče je pak možno rozdělit mužské postavy v románu do tří skupin:

- ◆ na ty, které se aktivně podílejí na fungování fašistického režimu, ať již jsou mu skutečně oddány, nebo sledují spíše jen svůj vlastní prospěch, možnost zaujmout ve společnosti určité postavení, což bylo v té době bez stranické legitimace jen stěží možné. Do této skupiny patří všichni zmiňovaní fašističtí funkcionáři, zejména druhý tajemník strany, kvůli jehož slabosti pro ženy byl večírek uspořádán právě v penziónu Eros a dále pak také Lorenzo Calderara, jenž měl být jmenován generálním tajemníkem v Catanii a jehož problémem byl právě fakt, že měl „ve městě velmi špatnou pověst: že nikdy nespál s ženou z nevěstince“³¹². Kdyby však při oslavě na počest svého jmenování nenásledoval příkladu svého nadřízeného, naprosto by se znemožnil. Dokazování mužnosti tímto způsobem patřilo ke stranickému bontonu. Do skupiny fašistů by patřil dále ještě Edoardo Lentini, i když jeho členství ve straně mělo čistě pragmatické důvody. Podle náznaku sympatií, které vůči této postavě autor chová, lze předpokládat, že tento typ byl v dobové Itálii nejčastější a obecně tolerován. Navíc se tyto 'pragmatictí fašisté' mohli stát pod vlivem nejrůznějších okolností snadno antifašisty podobně jako starosta Lentini.
- ◆ dále na ty, které režim navenek snášejí a svoji kritiku nedávají veřejně najevo, aby neuškodili své práci, rodině, apod. Příkladem této postavy je Alfio Magnano, ale i jeho syn Antonio, který má sice kontakty v Římě, ale podle vlastních slov „už čtyři roky neplatí příspěvky a ještě dnes nebo zítra se zavře ve svém domě na venkově a ...“³¹³
- ◆ a nakonec postavy, které se otevřeně staví proti režimu, zastávají antifašistické pozice – sem patří jednak muži z okruhu advokáta Bonaccorsiho, především pak ale Antoniův strýc Ermenegildo Fasanaro.

Zatímco jsou fašisté líčeni jako muži bez jakýchkoliv skrupulí a to v obou výše zmíněných oblastech, jsou antifašisté naopak ztotožňováni s impotencí, a to nejen politickou. Jsou lidmi, kteří mají „jiné“ zájmy, „nahlízejí na věci z hodně vysokého hlediska“³¹⁴. Zabývají se literaturou, filozofií, mluví o svobodě, lidské důstojnosti, pravdě a svědomí právě proto, že „jim to v posteli nejde: kdyby mohli uspokojit své ženy, neměli by v hlavě tolik nesmyslů.“³¹⁵ To je také důvod, proč se Antonio, stále pohroužený do svého neštěstí, v jejich kruhu necítil dobře:

---

312 Tamtéž. S. 32. V originále: „in città, aveva una cattiva fama di non essere andato mai con una donna pubblica”. S. 566.

313 Tamtéž. S. 40. V originále: „da quattro anni non paga nemmeno la tessera del fascio e che, un giorno o l'altro, si chiude nella sua casa di campagna e...”. S. 575.

314 Tamtéž. S. 168. V originále: „Vedono le cose da un punto di vista molto elevato.“ S. 744.

315 Tamtéž, s. 189. V originále: „l'uccella non gli tira; se fossero in potere di dar sazio alle loro mogli, non allevrebbero tante sciocchezze nel cervello.” S. 770.

Antonio tiše naslouchal mužům, kteří se ani jednou, ať už náhodou, či úmyslně, nedostali v řeči na ženy. Zpočátku ho to uklidňovalo, ale potom vneslo do krve podráždění a netrpělivost, kterou v něm vždy vzbuzovala slova jako svoboda, pokrok, lidská důstojnost, pravda, svědomí atd., Byla totiž opakem jiných slov, těch, která tak nepřipustně tížila jeho dny, jako oženit, se, zrušit sňatek, svatební noc, ona, svlékat se, postel, být dobrý, zkoušet to atd. (s. 189)

Anche Antonio si mise ad ascoltare in silenzio i discorsi di quegli uomini che, nemmeno una volta, sia pure di passata o per incidenza, si occuparono della donna. Questo sulle prime lo riposò, ma poi gli mise nel sangue quella smania e irritazione che sempre gli suscitavano le parole *libertà, progresso, dignità, verità, coscienza* ecc. Poiché esse erano l'opposto di altre parole, che pesavano in modo così intollerabile nella sua vita, *sposarsi, annullamento, prima notte, lei, spogliarsi, letto farcela, tentare, catenaccio*, ecc. (s. 770)

Společnost svázaná předsudky, jež jsou vnímány jako norma

Galismus, který je v jižanské a především sicilské kultuře tradičně zakořeněn a ženami akceptován jako něco, co do tamního prostředí od nepaměti patří a co už se stalo normou, vyvíjí na muže i mladé chlapce zpětně tlak, aby se této normě podřizovali. A to i ti, kteří by svým přirozeným založením dali přednost lásce jiného typu. Muž, který se jí vymyká, není pokládán za skutečného muže. Tento fenomén galismu je vlastně příčinou Antoniovy tragédie Jeho první špatná zkušenost byla právě zkušenost s prodejnou láskou bez opravdové lásky.

Dokud je Antonio považován za milence hraběnky K. slyší za svými zády v ulicích Catanie jen obdiv: „Tenhle mladík to ale umí zmáčknot!“ „Hrabě K. by si pro něho nechal hlavu useknout!“³¹⁶

Jakmile se ale dostala na veřejnost zpráva o Antoniově neúspěchu v manželství, nesou se hned ulicemi zcela jiné úvahy:

To ať na mě pámbu pošle radši smrt, než takové neštěstí! Co by měl člověk ze života, kdyby o tohle přišel? To bych opravdu radši skočil do studny. [...] A já bych měl takhle skončit? Líp sto metrů pod zemí, jak říkáte vy, na dně mořským, aby mě okusovaly ryby!... (s. 153)

Il Signore mi deve far morire prima di mandarmi una disgrazia simile! E che ne ha, uno, della vita, se gli levano anche quello? Davvero che mi butterei nella cisterna. [...] E io dovrei vedere ridotto in quello stato? ma meglio cento metri sottoterra, come dite voi, meglio in fondo al mare in bocca ai pesci!... (s. 722 - 723)

Další motivy v románu

- Pomerančový háj
- Marná krása
- Platonická láska a snění o své vyvolené
- Smrt
- Sebevražda

316Tamtéž. S. 57. V originále: „È un giovane potente!” si diceva „Il conte K. Gli darebbe il cuore!” S. 597.

3.3 Román *Horkokrevný Paolo* jako cesta do tmy

Brancatiho poslední román, jenž zanechal autor po své náhlé smrti nedokončen, by bylo možné nazvat jeho labutí písní. Z jeho stránek jasně promlouvá rozpoložení autorovy mysli, plné zklamání nad politickým vývojem země na počátku padesátých let. K němu se pak v průběhu práce na románu přidává ještě ztroskotání manželství, které si Brancati nechtěl připustit. Zoufalost protagonisty románu v okamžiku, kdy od něho odchází jeho žena, byla i tentokrát autentická, díky vlastní zkušenosti. Román končí Brancatiho instrukcí:

Můj poslední román *Horkokrevný Paolo* může být publikován s upozorněním pro čtenáře, že chybějí ještě dvě kapitoly, v nichž by se vyprávělo, že se k Paolovi jeho manželka nevrátí, a že on, v opakovaných záchvatech žárlivosti, o nichž se mu bude zdát, se bude stále více hroutit do sebe, až se začne blížit stavu šílenství.

Si può anche pubblicare il mio ultimo romanzo *Paolo il Caldo* avvertendo il lettore che mancano ancora due capitoli, nei quali si sarebbe raccontato che la moglie non tornava (più) da Paolo ed egli, in successivi accessi di fantastica gelosia, si aggrovigliava sempre di più in se stesso fino a sentire l'ala della stupidità sfiorargli il cervello. (s. 281)

Dílo vyšlo v nakladatelství Bompiani v březnu 1955 opatřené předmluvou Brancatiho přítele Alberta Moravii a vzbudilo velký zájem, takže se hned v dubnu dočkal dalšího vydání.³¹⁷ Tím bylo také iniciováno postupné vydání autorova souborného díla. Také tento román se dočkal, podobně jako dva předchozí analyzované romány, svého filmového zpracování, a sice v roce 1973 v režii a podle scénáře Marca Vicarii. Přes tragické vyznění románové předlohy byl i tentokrát zpracován do žánru komedie.

V románu se objevují témata a motivy známé ze dvou předešlých románů této pomyslné trilogie, vše je ale vyhraněnější, dovedeno do extrému, z něhož už není úniku. Protagonista, na začátku románu bezstarostný, všemi milovaný chlapec z bohaté rodiny, v dospělosti zcela ovládan svojí obsesí, z níž není schopen se vymanit, se obklopen luxusem řítí do tmy.

3.3.1 Děj románu

V románu jakoby se částečně opakoval děj *Dona Juana*, jen je obrácen naruby: Paolo, který po smrti svého otce opouští rodnou Catanii a odchází do Říma, kde vede velmi nevázaný život, v římském salónu se stýká s vybranou společností, vede, nebo spíše naslouchá debatám o umění a politice, stíhán neustálými výčitkami svědomí, tak jak to předpověděl jeho otec Michele, který byl jeho opakem, se vrací do Catanie na pohřeb dědečka. Při té příležitosti se sblíží s Kateřinou, vnučkou místního lékárníka, do jehož dcery byl před odchodem do Říma zamilován a rozhodne se, že se ožení. Doufá, že mu láska k manželce pomůže překonat jeho problém a vytrhne ho ze spárů prodejné lásky. Odváží si s sebou Kateřinu do Říma a věří, že povedou spokojený

317 Srov. DONDERO, Marco. „Notizie sui testi a cura di Marco Dondero.“ In: BRANCATI, Vitaliano. *Romanzi e saggi*. S. 1701.

manželský život. Kateřina však není připravena na přemíru jeho vášní. Svoji emancipovaností připomíná Ninettu, která pocházela ze severu. Dnes už ale doba pokročila, a tak ženy pracují a začínají být emancipované i v Catanii. Paolo se v zoufalství vrací ke svým starým zvykům a jeho žena, přestože ho miluje, ho opouští.

3.3.2 Čas v románu a jeho členění

Tento román je na rozdíl od dvou předchozích autorem rozdělen na tři části:

V úvodní autobiografické kapitole románu sděluje autor čtenáři, že protagonistu potkal v Catanii viděl poprvé v roce 1919. V retrospektivě druhé kapitoly se pak autor vrací do Paolova dětství. Jinošské období strávil vášnivou láskou k Giovanně, služce, která bývala dříve po vůli i jeho dědečkovi. Tato etapa však jednoho dne skončí a Paolo začne žít život catanijského donchuána.

Po otcově sebevraždě, kdy je navíc Paolo svědkem scény, kdy se jeho smyslná matka v zoufalém žalu po smrti milovaného manžela, oddá jeho strýci, opouští Paolo rodný dům a v roce odchází do Říma. Píše se rok 1922. Zde začíná druhá kapitola. V Římě se stane jeho milenkou Lilia Rovetta. Tato postava, jakoby z oka vypadla Eleonoře Lascasas. Její postava je ale propracovanější, díky posunu Brancatiho stylu. S ní se ale Paolo nakonec rozchází, protože ho lákají jiné ženy, především z chudých poměrů, které si díky svému postavení může kupovat.

Poslední, třetí část románu pojednává krátkou etapu Paolova římského manželství.

3.3.3 Místo a prostředí v románu

Podobně jako předešlé romány, odehrává se i *Horkokrevný Paolo* v Catanii, avšak jen částečně, a sice doba Paolova dětství a zranění. Zbývající dvě třetiny románu se pak odehrávají v Římě, s výjimkou cesty na Sicílii, odkud si Paolo přiveze ženu. Odlišností je také prostředí románu: tentokrát nás Brancati zavádí do rodiny aristokratické, aby tak mohl dát lépe vyniknout protikladům s vrstvou „proletářů“.

3.4 Brancatiho poetika a proměna jeho vypravěčského stylu

Novinkou tohoto románu je jednak jeho úvodní autobiografická kapitola, z níž bylo v této práci již několikrát citováno. Další změnou je posun v koncipování postav. Ty už nejsou jen typy, jak tomu bylo jednoznačně v *Donu Juanovi* a částečně pak ještě i v *Krásném Antoniovi*, nýbrž jsou mnohem více propracovány.

3.5 Brancatiho *inneto*

Zvláště pak vývoj nejvýraznějšího z Brancatiho antihrdinů sleduje autor velmi bedlivě a je ho proto možné zařadit po bok takových *innetů* italské literatury, jakým byl například Sjevův Zeno Cosini.

3.6 Nosná témata trilogie a jejich variace

Jednotlivá témata se v románech trilogie vracejí, i když někdy dostávají jiný směr či hloubku. Nejvýraznější je skutečně téma gallismu, ale rozpracovány jsou také jeho průvodní jevy. Další výrazná témata, která se v *Donu Juanovi* objevila jen v náznacích a čtenář bez znalosti dalších románů by jim ani nevěnoval pozornost, jsou především

- nudy a pasivity v nejrozličnějších formách
- téma smrti, rozšířené v *Krásném Antoniově* o téma sebevraždy
- téma krásy a ošklivosti
- rozdělení ženy

4. Závěr

Předložená diplomová práce se zabývala romány jednoho z pokračovatelů linie velkých italských vypravěčů, Vitaliana Brancatiho. Vzhledem k výrazné autobiografičnosti jeho díla byl v úvodní části vypracován poměrně podrobný medailón autora, který umožnil nahlédnout do jeho životního příběhu, jehož výrazné stopy pak bylo možné sledovat v jeho díle. Brancati, prožil značnou část svého tvůrčího období v Itálii fašistické a jeho vztah k režimu prošel bouřlivým vývojem. Ten pak dovedl autor ve svém díle zralého období skvěle reflektovat. Poučen tímto osobním vývojem a skeptický vůči směřování italské poválečné společnosti, nezaujal, jako většina intelektuálů, pozice socialistické či komunistické. Tato deziluze se pochopitelně také promítla do jeho díla, především do jeho posledního nedokončeného románu.

Jádrem práce byla podrobná literární analýza nejznámějších románů Brancatiho zralého období, které bývají často označovány jako trilogie: *Don Juan na Sicílii*, *Krásný Antonio* a *Horkokrevný Paolo*. Táhne se jimi jako červená nit jedno z jeho ústředních témat, totiž téma galismu, jenž v nich nabývá různých podob. Ten však není zdaleka jediným styčným bodem, jak provedený rozbor jasně ukázal: spojuje je, kromě dalších motivů, které jsou dále rozvíjeny a obměňovány, zejména protagonista příběhu: svobodný mladík pocházející z buržoazního, v případě románu posledního dokonce aristokratického prostředí nudné, provinční Catanie, jenž se spolu s osobnostním zráním autora a s ním spojeným posunem ve vnímání reality promítá do těchto románových antihrdinů jako přechod od groteskní nadsázky v *Donu Juanovi na Sicílii*, přes tragikomedii *Krásného Antonia* až po dekadentně vyznívající životní tragédii *Horkokrevného Paola*. Tento poslední román, jehož děj se odehrává převážně v Římě a reflektuje do značné míry Brancatiho život v tomto období, byl pak analyzován jen zcela zjednodušeně.

Po závěrečné syntéze románového prostředí, postav, témat a motivů tak vytane před našimi zraky obraz “brancatiovské” Sicílie jako země, jež je stále v zajetí starobylých zvyků a předsudků, chápáných jako společenská norma; země, v níž má rodina své pevné místo, vládne v ní však stále přísná hierarchie. “Domácí” žena je zde velmi zbožná. Díky deformaci katolické morálky, chápání lásky jako “zakázaného ovoce” a ženy jako “hříšné nádoby”, jehož důsledkem je rozpad ženy na ženu ideál – madonu a ženu skutečnou - z masa a kostí, začne svoji manželku vnímat jako určité zbožštění ženy, jejímž posláním je být matkou jeho dětí. Objekt lásky hříšné, fyzické si pak hledá jinde. To odpovídá všudypřítomnému a hluboce zakořeněnému galismu, který je těmito ženami akceptován jako něco přirozeného a přenášen z generace na generaci. Jeho průvodním jevem jsou sáhodlouhé hovory na téma žena, snění a díky sicilské málomluvnosti také pro Sicílii tak typická hra pohledů a gest.

Résumé

Tématika italského jihu hrála již od doby sjednocení Itálie vždy významnou roli v rámci italské národní literatury. Zaostalé hospodářství a zejména společenské poměry, často téměř připomínající středověk ve srovnání s bohatším a modernějším severem, zároveň však jistá míra exotičnosti těchto území, činila z italského jihu vždy přitažlivé téma. Zcela specifické místo pak v rámci této jihoitalské větve zaujímá literatura sicilská, jež obohatila moderní italskou literaturu o spoustu zvukných jmen. Stačí jmenovat Vergu, Pirandella, Vittoriniho, Tomasi di Lampedusu, Sciasciho či Bufalina. Rozhodně by pak v této řadě nemělo chybět jméno jednoho z pokračovatelů linie velkých italských vypravěčů, Vitaliana Brancatiho. Ačkoli zná český čtenář tohoto italského prozaika, dramatika, esejistu a v neposlední řadě také učitele převážně jen jako autora *Krásného Antonia*, jediného románu, který byl dosud do češtiny přeložen, přispěl tento sicilský autor první poloviny 20. století svým literárním dílem významnou měrou k formování sicilského mýtu nejen doma v Itálii, ale i v zahraničí. Jeho nejznámější romány vyšly v angličtině, němčině, francouzštině i španělštině a dočkaly se i úspěšné filmové podoby.

Cílem předložené diplomové práce bylo sestavit na základě rozboru románové tvorby tohoto autora, jenž dovedl se svým typickým humorem a nadsázkou vykreslit svérázné sicilské typy, tamní zvyky i prostředí, obraz toho, co bývá v italské literatuře někdy nazýváno „brancatiovskou“ Sicílií.

Vzhledem k výrazné autobiografičnosti Brancatiho díla se práce ve své úvodní části zaměřila nejprve na autorův život v kontextu důležitých historických událostí doby a na jeho vztah k rodné Sicílii. Brancati prožil značnou část tvůrčího období v Itálii fašistické a vztah k režimu, jenž u něho prodělal bouřlivý vývoj, dokázal ve svém díle velmi dobře zúročit. Avšak poučen tímto osobním vývojem a skeptický vůči směřování italské poválečné společnosti, nezaújal, jako většina intelektuálů, pozice socialistické či komunistické. Tato deziluze se pochopitelně také promítla do jeho díla, především do jeho posledního nedokončeného románu.

Ve stěžejní části práce pak byly literární analýze podrobeny nejznámější romány Brancatiho zralého období, které bývají často označovány jako trilogie: *Don Juan na Sicílii*, *Krásný Antonio* a *Horkokrevný Paolo*. Táhne se jimi jako červená nit jedno z jeho ústředních témat, totiž téma galismu, jenž v nich nabývá různých podob. Ten však není zdaleka jediným styčným bodem těchto románů, jak provedený rozbor jasně ukázal: spojuje je, kromě dalších motivů, které jsou dále rozvíjeny a obměňovány, zejména protagonista příběhu: svobodný mladík pocházející z buržoazního, v případě románu posledního dokonce aristokratického prostředí nudné, provinční Catanie, jenž se spolu s osobnostním zráním autora a s ním spojeným posunem ve vnímáním

reality promítá do těchto románových antihrdinů jako přechod od groteskní nadsázky v *Donu Juanovi na Sicílii*, přes tragikomedii *Krásného Antonia* až po dekadentně vyznívající životní tragédii *Horkokrevného Paola*.

V závěrečné části práce tak po zpětné syntéze analyzovaného románového prostředí, postav, témat a motivů vytane před našimi zraky obraz Sicílie jako země, jež je stále v zajetí starobylých zvyků a předsudků, jež jsou však chápány jako společenská norma; země, v níž má rodina své pevné místo, vládne v ní však stále přísná hierarchie. “Domácí” žena je zde velmi zbožná. Díky deformaci katolické morálky, chápání lásky jako “zakázaného ovoce” a ženy jako “hříšné nádoby“, jehož důsledkem je rozpad ženy na ženu ideál – madonu a ženu skutečnou - z masa a kostí, začne svoji manželku vnímat jako určité zbožštění ženy, jejímž posláním je být matkou jeho dětí. Objekt lásky hříšné, fyzické si pak hledá jinde. To odpovídá všudypřítomnému a hluboce zakořeněnému galismu, který je těmito ženami akceptován jako něco přirozeného a přenášen z generace na generaci. Jeho průvodním jevem jsou sáhodlouhé hovory na téma žena, snění a díky sicilské málomluvnosti také pro Sicílii tak typická hra pohledů a gest.

Riassunto

L'argomento del Sud ha avuto molta importanza nella letteratura italiana già dai tempi del Risorgimento. L'economia arretrata e soprattutto il clima sociale che assomigliava quasi al medioevo, se si fa una comparazione con il Nord più ricco e moderno, ma anche nello stesso tempo tratti esotici di questa regione, attraeva molto sia gli scrittori, sia i lettori. Nell'ambito della letteratura del Sud, Sicilia ha una posizione specifica ed è anche un luogo dove sono nati grandi scrittori come Verga, Pirandello, Vittorini, Tomasi di Lampedusa, Sciascia oppure Bufalini. In questa compagnia decisamente non ci dovrebbe mancare uno degli scrittori che continuano nella tradizione della narrazione italiana, Vitaliano Brancati. Anche se un lettore ceco conosce questo narratore, drammatico, saggista e infine anche insegnante solo come un autore del *Bell'Antonio*, l'unico romanzo che è stato tradotto in ceco, Brancati è stato uno dei scrittori del primo Novecento che con le sue opere ha aiutato a creare il mito siciliano non solo in Italia, ma anche all'estero. I suoi libri più famosi sono usciti in inglese, tedesco, francese e spagnolo e sono stati portati sul grande schermo.

L'obiettivo che si pone questa tesi è creare in base all'analisi dei romanzi di questo autore un'immagine di quello che nella letteratura italiana viene chiamato una Sicilia "brancatiana". Con l'aiuto del suo umorismo tipico e della sua esagerazione Brancati era in grado di mostrare l'autenticità e la peculiarità della gente siciliana.

Visto che le opere di Brancati contengono numerosi riferimenti autobiografici ho iniziato la tesi con la biografia di Brancati nel contesto storico e il rapporto di Brancati con la sua isola natale. L'Italia fascista faceva sfondo di una gran parte del suo periodo creativo e il suo rapporto con il regime che si è cambiato con passare del tempo fa uno degli argomenti importanti della sua opera. Il suo sviluppo personale e il suo scetticismo verso la società italiana di dopoguerra non l'ha convinto di identificarsi con la posizione socialista o comunista. La disillusione si riflette nei suoi romanzi, soprattutto nel quello ultimo non terminato.

Il corpo centrale della tesi forma l'analisi dei tre romanzi più famosi del periodo maturo di Brancati che insieme creano una trilogia: *Don Giovanni in Sicilia*, *Il bell'Antonio* e *Paolo il caldo*. L'argomento che connette tutti i tre romanzi è il motivo del gallismo che appare sulle pagine in diverse forme. Dalla mia analisi risulta che questo non è unico argomento che i romanzi hanno in comune che: tranne altri motivi che si mostrano in contesti e situazioni diversi è sostanziale il protagonista della storia: un giovane non sposato dell'ambiente borghese, nell'ultimo romanzo addirittura del mondo aristocratico della Catania noiosa e provinciale, che è molto dinamico e subisce una evoluzione che riflette la maturazione personale dell'autore e la sua ricezione della realtà. Così il personaggio grottesco del primo romanzo *Don Giovanni in Sicilia* poi cambia in un

protagonista tragicomico del *Bell'Antonio* e la sua storia finisce come una tragedia decadente di *Paolo il caldo*.

Nella parte finale di questo lavoro, dopo la sintesi dell'ambiente letterario, dei personaggi, degli argomenti e dei motivi analizzati, possiamo vedere davanti ai nostri occhi l'immagine di Sicilia – di una Sicilia arretrata, piena di vecchie regole e pregiudizi che creano la norma della società, di un paese dove la famiglia ha il suo posto fisso, ma funziona sempre secondo una certa gerarchia: il cuore della casa è la donna che è molto religiosa, la morale cattolica l'ha deformata e ridotta alla moglie e la madre, non è più un oggetto del desiderio dell'uomo che deve cercare l'amore fisico fuori del matrimonio e fuori del nido familiare. Questa attitudine nasce dal onnipresente gallismo che è accettato anche dalle donne come una cosa naturale che non è possibile cambiare. Nel centro dell'interesse si trova la donna, i sogni e il gioco dei sguardi e degli altri gesti – tutto questo è molto significativo e forma il carattere degli siciliani e la loro natura.

Résumé

Starting with the unification of Italy, the theme of the Italian South always played a prominent role in the Italian national literature. The backwards economy, and the social environment particularly, which was quite reminiscent of the Dark Ages if compared with the wealthier and more advanced North, and at the same time a specific exotic nature of the region, made the South always an appealing theme. The Sicilian literature occupies a special place in the southern Italian branch. It enriched the modern Italian literature by a host of sound names: Verga, Pirandello, Vittorini, Tomasi di Lampedusa, Sciasca or Bufalino to name a few. One name should definitely not be omitted from this series. The name of one of the continuators of the magnificent Italian narrators, the name of Vitaliano Brancati.

The Czech readers knows this Italian prosaist, playwright, essayist, and last but not least a teacher, only as an author of *The Handsome Antonio*, the sole novel translated into Czech to date. Despite this fact, through his literary work of the first half of the 20th century, Brancati non-trivially contributed to the formation of the Sicilian myth not only at home in Italy but abroad as well. His most renown works were published in English, German, French and Spanish, and were made into successful movies.

The aim of this thesis was to compile, based on the analysis of Brancati's novels, in which, using his specific satire and exaggeration, the author managed to portray the distinctive Sicilian personas, local customs, and environment, a picture of what is now sometimes called "Brancatian" Sicily.

Due to the autobiographical character of Brancati's works, the first part of the thesis is concerned with Brancati's life story in the context of important historical event of the time and with the author's connection to the country of his birth: Sicily. During much of his creative era, Brancati lived in fascist Italy. In his works, he was able to put his turbulently evolving relationship with fascism to good use. However, enlightened by his personal evolution and sceptical with the direction of the Italian post-war society, he did not take on socialist or communist stance unlike most of the intellectuals. This disillusion naturally affected his works especially his last unfinished novel.

In the core part of the thesis, the most renown novels of Brancati's mature period *Don Juan in Sicily*, *The Handsome Antonio* a *Hot Paolo*, were analysed. The three novels are often considered a trilogy. This is because as a red thread the main theme of gallism winds through them in various forms. By far, gallism is not the only connection between the novels. In the conducted analysis it was found that there are more motives, evolving and shifting, combining the novels: an unmarried young man coming from a bourgeoisie, and in the case of the last novel even

aristocratic, environment of the boring provincial Catania. As the author matures his perception of reality shifts. This shift is projected into the novels as the anti-hero evolves by grotesque exaggeration in *Don Juan in Sicily*, through tragicomedy of *The Handsome Antonio* to seemingly decadent life tragedy of *Hot Paolo*.

In the final part of the thesis, following a backwards synthesis of the analyzed novel environment, characters, themes and motives a picture of Sicily is produced before our eyes as the land still captivated by ancient customs and prejudice which are nevertheless still accepted as social norms; a land where family has its place but a strict hierarchy reigns: the housewife is extremely pious whereas her husband, thanks to the deformation of catholic morality that understands love as a “forbidden fruit” and a woman as a “sinful vessel”, perceives her only as a wife and the mother of his children and searches for objects of physical love elsewhere. This corresponds with the ubiquitous and deeply rooted gallism, which even the housewives accept as something natural. Its accompanying feature are long-winded chats on the theme of women, dreaming and, thanks to the Sicilian reticence, the game of looks and gestures, which carry an extraordinary meaning in Sicily.

5. Seznam použité literatury

Primární literatura

BRANCATI, Vitaliano: *Don Giovanni in Sicilia*. Milano: Arnoldo Mondadori Editore S.p.A., 2002.

BRANCATI, Vitaliano. „Il bell'Antonio“. In: *Romanzi e saggi*. Milano: Arnoldo Mondadori Editore S.p.A., 2003, s. 531 – 815.

BRANCATI, Vitaliano. *Paolo il caldo*. Milano: Arnoldo Mondadori Editore S.p.A., 2001.

BRANCATI, Vitaliano. *Romanzi e saggi*. Milano: Arnoldo Mondadori Editore S.p.A., 2003.

BRANCATI, Vitaliano. *Racconti, Teatro, Scritti giornalistici*. Milano: Arnoldo Mondadori Editore S.p.A., 2003.

Sekundární literatura

DONDERO, Marco. „Cronologia a cura di Marco Dondero“. In: BRANCATI, Vitaliano. *Racconti, Teatro, Scritti giornalistici*. Milano: Arnoldo Mondadori Editore S.p.A., 2003.

DONDERO, Marco. „Notizie sui testi a cura di Marco Dondero“. In: BRANCATI, Vitaliano. *Racconti, Teatro, Scritti giornalistici*. Milano: Arnoldo Mondadori Editore S.p.A., 2003.

FERRONI, Giulio. „Lo scrittore più meridionale d'Italia.“ In: BRANCATI, Vitaliano. *Racconti, Teatro, Scritti giornalistici*. Milano: Arnoldo Mondadori Editore S.p.A., 2003.

LAURETTA, Enzo. *Invito alla letteratura di Vitaliano Brancati*. Milano: U. Mursia editore S.p.A., 1980.

MORELLI, Giovanni. *Vitaliano Brancati tra fascismo e gallismo*. Manduria – Bari – Roma: Piero Lacaita editore, 1989.

PERRONE, Domenica. *Vitaliano Brancati. Le avventure morali e i 'piaceri' della scrittura*. Caltanissetta-Roma: Salvatore Sciascia editore. 2003.

PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004.

SCHILIRÒ, Massimo. *Narciso in Sicilia. Lo spazio autobiografico nell'opera di Vitaliano Brancati*. Napoli: Liguori Editore s.r.l. 2001.

SPERA, Francesco. *Vitaliano Brancati*. Milano: U. Mursia editore S.p.A., 1981.

La noia e l'offesa. Il fascismo e gli scrittori siciliani. Antologia a cura di Leonardo Sciascia. Palermo: Sellerio editore, 1991.

UBBIDIENTE, Roberto. *Vedere il libro, leggere il film. Il bell'Antonio da Brancati a Pasolini*. In: Romanica Olomucensia XVI. Dalla letteratura al film (e ritorno), vydavatel Alessandro Marini a Jiří Špička. Acta Universitatis Palackianae olomucensis. Facultas Philosophica, Univerzita Palackého v Olomouci. Olomouc 2006. S. 255–264.

Internetové zdroje

SCIASCIA, Leonardo. Dostupné z:

<http://www.italica.rai.it/argomenti/grandi_narratori_900/speciale_brancati.htm> (5. 6. 2013).

Glück bei den Frauen. Kosten: eine Million. In: Der Spiegel 37/1949. Dostupné z:

<http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-44438191.html> (22.7.2017)

CANALI, Mauro: *Dizionario biografico*. In: [http://www.treccani.it/enciclopedia/telesio-interlandi_\(Dizionario-Biografico\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/telesio-interlandi_(Dizionario-Biografico)/) (30.5.2017)